

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Sonata TAMOŠIŪNĖ

LIETUVOS KREDITO UNIJŲ VEIKLA IR PLĖTROS
GALIMYBIŲ PAGRINDIMAS

Magistro darbas

Šiauliai, 2014

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Sonata TAMOŠIŪNĖ

LIETUVOS KREDITO UNIJŲ VEIKLA IR PLĖTROS
GALIMYBIŲ PAGRINDIMAS

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (L100)

Darbo vadovė

doc. dr. Angelė Lileikienė

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

SANTRAUKA

Sonata Tamošiūnė

Lietuvos kredito unijų veikla ir plėtros galimybių pagrindimas

Magistro darbas.

Magistro baigiamajame darbe suformuluotos Lietuvoje veikiančių kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymo problemos, išanalizuotos ir susistemintos įvairių Lietuvos ir užsienio autorių teorinės ir praktinės išvalgos kredito unijų veiklos efektyvumo klausimais, naudoti literatūros analizės, kredito unijų dokumentų analizės, sisteminimo, apibendrinimo, įstatymų ir standartų analizės ir palyginimo, duomenų kokybinės ir kiekybinės analizės ir vaizdinis tyrimo metodai. Atliekama išsami Lietuvos kredito unijų aktyvų ir pasyvų struktūros dinaminė analizė, veiklos efektyvumo, pelningumo ir normatyvinių rodiklių vykdymo analizė. Patvirtinama autorės suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad kredito unijų veikla būtų pelningesnė sugriežtinus likvidumo ir kapitalo pakankamumo normatyviniai rodiklius ir reikalavimus paskolų ir kreditų teikimui.

Reikšminiai žodžiai: kredito unija, veiklos riziką ribojantys normatyvai ir reikalavimai, aktyvai, pasyvai, veiklos analizė, pelningumo rodikliai, normatyviniai rodikliai, rizikos rūšių jautrumo analizė, paskolų vertinimo sistema „Scoring“

SUMMARY

Sonata TAMOŠIŪNĖ

Lithuanian credit union activities and development opportunities justification. Master's thesis.

Master's thesis formulated in Lithuania of the credit union prudential standards enforcement problems are analyzed and codified in various Lithuanian and foreign authors theoretical and practical insights into the credit union operational efficiency issues, the use of literary analysis, credit unions document analysis, systematization, generalization and analysis of the laws and standards and comparison of data for qualitative and quantitative analysis and visual methods. Perform detailed Lithuania credit unions active and passive structural dynamic analysis, operational efficiency, profitability, and performance indicators of normative analysis. Formulated by the author of the research hypothesis that the credit union operations are profitable tightening of liquidity and capital adequacy indicators and normative requirements for loans and credit services.

Keywords: credit union, prudential requirements and requirements for assets, liabilities, business analysis, profitability ratios, normative indicators, risks, sensitivity analysis, credit scoring system " Scoring ".

TURINYS

ĮVADAS	7
1. LIETUVOS KREDITO UNIJŲ VEIKLOS TEORINĖ APŽVALGA	9
1.1. Kredito unijų samprata, tikslai ir veiklos principai	9
1.2. Kredito unijų veiklos reglamentavimas	12
1.2.1. Kredito unijų steigimas	13
1.2.2. Kredito unijų teikiamos paslaugos	17
1.2.3. Narystė kredito unijoje	20
1.2.4. Kredito unijų kapitalas ir pelno paskirstymas	24
1.2.5. Kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai ir reikalavimai	25
2. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS ANALIZĖ UŽ 2009-2013 METUS	29
2.1. Tyrimo metodologija	29
2.2. Kredito unijų aktyvų struktūros dinaminė analizė	32
2.3. Kredito unijų pasyvų struktūros dinaminė analizė	39
2.4. Kredito unijų veiklos efektyvumo analizė pagal NASDAQ siūlomą metodiką	44
2.5. Kredito unijų pelningumo rodiklių analizė	49
2.6. Kredito unijų normatyvinių rodiklių vykdymo analizė	51
2.7. Kredito unijų veiklos efektyvumo rodiklių ir rizikos rūšių jautrumo analizė	53
3. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS PERSPEKTYVŲ ANALIZĖ	56
3.1. Kredito unijų veiklos sugriežtinimas	56
3.2. Paskolų vertinimo sistema „Scoring“	62
IŠVADOS	65
LITERATŪRA	67
PRIEDAI	70
Priedas 1 . Kredito unijų balansinė ataskaita (Iš viso) (tūkst. Lt)	71
Priedas 2. Kredito unijų pelno (nuostolio) ataskaita (tūkst. Lt)	74

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficiento (r) interpretavimas	30
2 lentelė. Kredito unių aktyvų struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	33
3 lentelė. Trumpalaikių paskolų asocijuotiems nariams struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt	36
4 lentelė. Ilgalaikių paskolų asocijuotiems nariams struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	37
5 lentelė. Lėšų Centrinėje kredito unijoje struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt	37
6 lentelė. Investicijų į vertybinius popierius struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt	38
7 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai	39
8 lentelė. Kredito unių pasyvų struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt	40
9 lentelė. Indėlių struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	41
10 lentelė. Kapitalo struktūra 2009-2013 m., tūkst.lt	42
11 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai	43
12 lentelė. Kredito unių išlaidų ir pajamų santykio rodikliai 2009-2013 m.....	44
13 lentelė. Kredito unių palūkanų išlaidų koeficiento rodikliai 2009-2013 m.....	46
14 lentelė. Kredito unių nepalūkanų išlaidų (be atlyginimo ir kitų išmokų darbuotojams) koeficiento rodikliai 2009-2013 m.	47
15 lentelė. Kredito unių nepalūkanų išlaidų koeficiento rodikliai 2009-2013 m.	48
16 lentelė. Kredito unių nepalūkanų išlaidų koeficiento rodikliai 2009-2013 m.	48
17 lentelė. Pelno maržos (PM) apskaičiavimo rezultatai.....	49
18 lentelė. Pelno iš aktyvų (AY) apskaičiavimo rezultatai.....	50
19 lentelė. Finansinio svėro ir ROA poveikis nuosavo kapitalo gražos dydžiui	50
20 lentelė. Kredito unių kapitalo pakankamumo rodiklių 2009-2013 m. analizė, proc.	53
21 lentelė. Kredito unių riziką ribojančių normatyvų ir turto pelningumo rodiklių glaudumo ryšio analizė.....	53
22 lentelė. Kredito unių riziką ribojančių normatyvų ir nuosavo kapitalo pelningumo rodiklių glaudumo ryšio analizė.....	54
23 lentelė. Paskolų skirstymas į rizikos grupes	58
24 lentelė. Nemokamų periodinių paskolų įmokų palyginimas.....	58
25 lentelė. Rizikos grupės priskyrimo dėl paskolų pratęsimo palyginimas.....	59
26 lentelė. Kliento riziką įtakojantys vertinimo veiksniai	63
27 lentelė. Sistemos taikymas	64

Iliustracijų sąrašas

1 pav. Kredito unijų tikslai.....	9
2 pav. Kredito unijoms būdingi kooperacijos principai	10
3 pav. Pagrindiniai kredito unijų veiklos principai	12
4 pav. Kredito unijų steigimo reglamentavimas KUĮ	13
5 pav. Kredito unijų steigėjų reglamentavimas KUĮ	14
6 pav. Kredito unijų steigimo sutarties rekvizitai pagal KUĮ	15
7 pav. Kredito unijų veiklos reglamentavimas KUĮ	17
8 pav. Kredito unijų teikiamos finansinės paslaugos	18
9 pav. Kredito unijos paslaugų naudotojų kategorijos	20
10 pav. Kredito unijos nario teisės ir pareigos	21
11 pav. Asocijuotų narių veiklos ypatumai	22
12 pav. Kredito unijų kapitalo samprata pagal KUĮ	24
13 pav. Kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai	25
14 pav. Kredito unijų veiklos rizikos	27
15 pav. Tyrimo metodologijos schema	29
16 pav. Kredito unijų aktyvai 2009-2013 m., tūkst. lt.....	33
17 pav. Suteiktų paskolų struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	34
18 pav. Trumpalaikių paskolų portfelio struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	35
19 pav. Ilgalaikių paskolų portfelio struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	36
20 pav. Kredito unijų pasyvai 2009-2013 m., tūkst. lt.....	39
21 pav. Indėlių iki pareikalavimo struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	41
22 pav. Terminuotųjų indėlių struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt.....	42
23 pav. Nepalūkanų išlaidų struktūra 2009-2013 m., proc.....	45
24 pav. Grynujų palūkanų ir nepalūkanų pajamos 2009-2013 m., proc.....	46
25 pav. Kredito unijų palūkanų išlaidos 2009-2013 m., tūkst.Lt.....	47
26 pav. Kredito unijų turto pelningumo (ROA) rodiklio analizė 2009-2013 m., proc.....	49
27 pav. Kredito unijų nuosavybės pelningumo (ROE) rodiklio analizė 2009-2013 m., proc.....	50
28 pav. Kredito unijų ir Lietuvos komercinių bankų grynujų palūkanų maržos analizė.....	51
29 pav. Kredito unijų likvidumo rodikliai 2009-2013 m.....	52

IVADAS

Temos aktualumas. Daugelyje šalių kredito unijos bei kredito kasos ir kooperatiniai bankai vaidina svarbų vaidmenį krašto ekonomikoje ir teikia milijonams savo narių naudingas paslaugas. Šios kooperatinės finansinės institucijos veikia šalia tradicinių (arba „klasikinių“ bankų) sistemos ją papildydamos. Dauguma kooperatinių bankų ypatingą dėmesį skiria smulkiam ir vidutiniam verslui, kuris visame pasaulyje pripažintas kaip svarbus naujų darbo vietų kūrėjas. Tačiau komerciniuose bankuose finansavimas nėra lengvai prieinamas.

Nepasitikėjimo finansų rinka ir bankinėmis institucijomis sąlygomis įsikūrusios Lietuvos kredito unijos veikia jau antrą dešimtmetį. Reikia pastebėti, kad jos tapo neatsiejama socialinės ekonomikos dalimi spręsdamos tokias problemas kaip: nedarbo mažinimas - sukuria darbo vietas tiesiogiai (administracija) ir netiesiogiai (paskolos, kurias suteikia šios įstaigos, palengvina naujų darbų kūrimą); regioninė plėtra - duodant paskolas savai bendruomenei į regionus yra investuojami pinigai, nes paskolos neiškelduoja kažkur už regiono ribų, o yra vertingai panaudojamos vietinės bendruomenės socialinei gerovei kurti; bendruomenės stiprinimas - dažnai kredito unijos tampa bendruomenės centru, bankeliai remia arba organizuoja socialinę veiklą bendruomenėje. Tačiau svarbiausias kredito unijų privalumas yra tas, kad jos teikia teikiančias finansines paslaugas tik savo nariams. 2014 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 76 kredito unijos, jos vienijo daugiau kaip 150,5 tūkst. gyventojų: ūkininkų, darbininkų, studentų, medikų, religinių ir visuomeninių organizacijų narių. Kredito unijų tikslas - būti kuo arčiau žmonių ir garantuoti paslaugų kokybę, remiantis geranoriškumu bei supratingumu, liudija apie stiprų bendruomenės jausmą ir stiprėjantį socialinės ekonomikos potencialą Lietuvoje.

Problema. Mokėdamos didesnes nei bankai palūkanas už indėlius, kredito unijos yra patrauklios gyventojams, o teikdamos lengvatinėmis sąlygomis paskolas smulkiajam verslui – ir verslininkams. Tačiau susikūrusios palankiu metu kredito unijos Lietuvoje netapo viena labiausiai krašto ekonomikos vystymąsi skatinančių ir įtakingiausių jėgų finansų sistemoje. Maža to, per pastaruosius vienerius metus Lietuvoje buvo sustabdyta net keturių kredito unijų veikla. Pagrindinė priežastis - veiklos riziką ribojančių normatyvų nevykdymas.

Tyrimo objektas – kredito unijų veikla.

Tyrimo dalykas - kredito unijų veiklos efektyvumas.

Tyrimo hipotezė – kredito unijų veikla būtų pelningesnė sugriežtinus likvidumo ir kapitalo pakankamumo normatyvinius rodiklius ir reikalavimus paskolų ir kreditų teikimui.

Tyrimo tikslas – atlikti Lietuvoje veikiančių kredito unijų veiklos ir ateities perspektyvų analizę.

Tyrimo uždaviniai:

- Teoriniu aspektu išanalizuoti kredito unijų sampratą, tikslus ir veiklos principus
- Išskirti kredito unijų veiklos Lietuvoje reglamentavimo ypatumus
- Atlikti kredito unijų aktyvų ir pasyvų struktūros 2009-2013 m. dinaminę analizę ir įvertinti pagrindinių veiklos rodiklių kitimo tendencijas
- Atlikti kredito unijų veiklos efektyvumo ir normatyvinių rodiklių vykdymo analizę
- Ekonomiškai pagrįsti kredito unijų veiklos perspektyvas

Rašant darbą buvo naudojami šie **tyrimo metodai**:

- *loginė ir lyginamoji literatūros analizė*
- *banko dokumentų analizė, sisteminimas, apibendrinimas*
- *įstatymų ir standartų analizė ir palyginimas*
- *duomenų kokybinė ir kiekybinė analizė*
- *vaizdinis metodas (ilustruojama lentelėmis, grafikai)*
- *apibendrinimo metodas*

Sprendžiant iškeltus uždavinius pirmiausiai buvo suklasifikuota surinkta informacija apie kredito unijas teoriniu lygmeniu. Tai leido atrinkti svarbiausius tyrimo objektus ir tuo pačiu įgyvendinti užsibrėžtą tikslą. Norint sukaupti galimai pilnesnę informaciją, medžiaga darbui buvo parinkta iš jau paskelbtų literatūros šaltinių, interneto svetainėse publikuojamų straipsnių, bendradarbiauta su Centrinės kredito unijos darbuotojais. Tolimesniuose darbo etapuose visa sukaupta teorinė medžiaga buvo susisteminta ir apibendrinta, numatytas jos išdėstymo eiliškumas, detalizuotas darbo turinys. Duomenys apdoroti naudojant statistinių duomenų analizės paketą SPSS 17.0 ir MS Excel programinį paketą.

Darbo struktūra – magistro baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas, santrauka anglų kalba. Tyrimo duomenis iliustruoja 27 lentelės ir 30 paveikslų.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje pateikiama kredito unijų samprata teoriniu aspektu, išskiriami jų tikslai ir veiklos principai. Detaliai analizuojami kredito unijų veiklos reglamentavimo ypatumai jų steigimo, narystės, teikiamų paslaugų bei kapitalo ir pelno paskirstymo klausimais.

Antrajame skyriuje sudaryta tyrimo metodika, skirta kompleksiškai išanalizuoti kredito unijų veiklą 2009-2013 m. Atliekama kredito unijų aktyvų ir pasyvų struktūros dinaminė analizė, koreliacinė-regresinė analizė, veiklos efektyvumo analizė ir normatyvinių rodiklių vystymo analizė.

Trečiajame skyriuje pateikiami siūlymai kredito unijų veiklos gerinimui.

1. LIETUVOS KREDITO UNIJŲ VEIKLOS TEORINĖ APŽVALGA

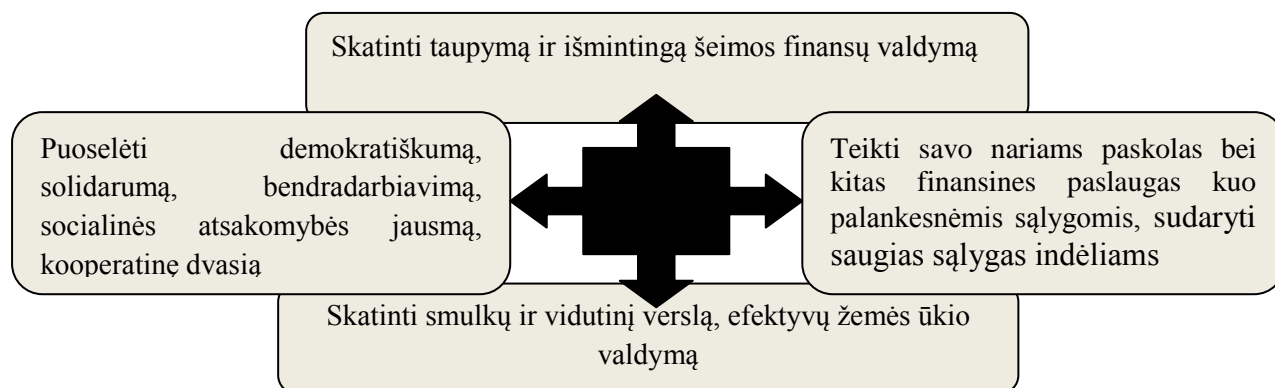
1.1. Kredito unijų samprata, tikslai ir veiklos principai

„Lietuvoje kredito unijos finansinių paslaugų sferoje atsirado vėliau negu komerciniai bankai“ (Preidys, 2011, p. 28). „Pirmaisiais Nepriklausomybės atkūrimo metais šalies kredito sistemą sudarė Lietuvos bankas, komerciniai bankai, taupomosios kasos, kooperacijos bankas ir kredito kooperatyvai“ (Uosis, Terleckas, Baldišis, 1989, p. 27-28). Kredito unijos pradėjo kurtis tuo metu, kai bankai „negalėjo arba nenorėjo dirbti su smulkiais mažas ir vidutines pajamas gaunančiais klientais“ (Preidys, 2011, p. 28). T.y. bankai skolino tik stambioms įmonėms su 60-70 proc. palūkanomis, o smulkūs verslininkai ir žemės nuosavybę atgavę ūkininkai beveik neturėjo galimybės gauti nedidelių paskolų už prieinamas palūkanas.

Lietuvos kredito unijų oficialiajame tinklalapyje kredito unija įvardijama „kooperatiniais pagrindais sukurta institucija, teikianti finansines paslaugas“. Dabartiniu metu galiojančio Lietuvos Kredito unijų įstatymas (toliau – KUIĮ) reglamentuoja, kad kredito unija – tai „kredito įstaiga, kuri tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius ir turi licenciją verstis, ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš šiame įstatyme nustatytų neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu, taip pat turi teisę verstis kitų šiame įstatyme nustatytų finansinių paslaugų teikimu šio įstatymo nustatytiems asmenims ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę“ (KUIĮ 2 str. 4 d.).

Akademinėje literatūroje kredito unijos apibūdinamos kaip savanoriškos, narių valdomos, demokratinės kooperatinės finansų įstaigos, savo nariams teikiančios finansines paslaugas (McKillop, Goth, Hyndman, 2006). Tai nevyriausybinės organizacijos, kurios teikia pagrindines finansines paslaugas (McKillop, Ward, Wilson, 2007).

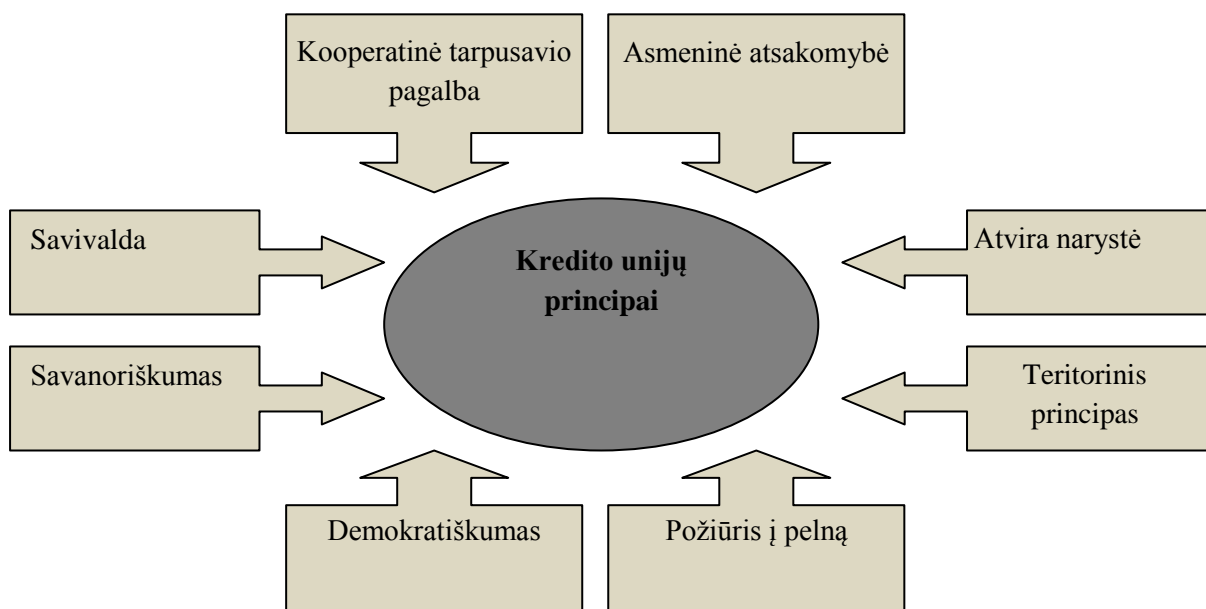
Lietuvoje savo veiklą vykdančių kredito unijų tikslai yra panašūs su viso pasaulio kredito unijų tikslais (1 pav.).

1 pav. Kredito unijų tikslai

(sudaryta pagal http://lku.lt/wp-content/uploads/2012/06/kredito-uniju-zinios_nr192.pdf)

Lietuvos KUI 3 str. 2 d. reglamentuoja, kad kredito unijos, kaip juridinio asmens, teisinė forma gali būti tik kooperatinė bendrovė. Tai reiškia, kad kredito unijų veikla remiasi kooperatine idėja. Teigiama, kad ši idėja kilo pastebėjus, kad panašių ekonominių sunkumų turintys žmonės daugiau pasiekia tada, kai suvienija pastangas bendrai veiklai (Stankevičius, 2003, p. 2). Kitaip sakant, jie patys stengiasi pagerinti savo situaciją nesitikėdami pagalbos iš šalies. Todėl savo veiklos praktikoje kredito unijos vadovaujasi pagrindiniais kooperacijos principais (2 pav.).

2 pav. Kredito unijoms būdingi kooperacijos principai (sudaryta pagal Stankevičių, 2003)

Todėl kredito unijoms būdinga *kooperatinė tarpusavio pagalba*, nes Adomaitienės, Makutėnienės, Trifanovos (2008) teigimu „unijos nariai sudaro bendrą santaupų fondą, iš kurio teikia savitarpio paskolas vienas kitam, nustatydami sau priimtinas sąlygas“. Tai reiškia, jog bet kuris finansinių problemų turintis unijos narys visada gali tikėtis pagalbos iš kitų narių. Šis principas įtvirtintas ir KUI 2 str. 4 d., kur teigiama, kad kredito unija „tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius“.

Pagal *savivaldos principą*, kiekvienas kredito unijos narys ne tik dalyvauja kredito unijos valdyme, bet ir gali naudotis jos teikiamomis paslaugomis. T.y. kredito unijos narys vienu metu yra ir jos savininkas, ir jos klientas. KUI 21 str. 1 d. reglamentuoja, kad kredito unijose turi būti išrenkami valdymo organai: visuotinis narių susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir administracijos vadovas. Valdymo organų nariais gali būti tik kredito unijų nariai, kurie už savo darbą negauna jokių atlyginimų ir remiasi taisykle „vienas narys – vienas balsas“. Kitaip sakant, kredito unijose yra užtikrinama savivalda, kurioje visi nariai yra lygūs ir turi po vieną balsą. Tačiau

Ramanausko (2013) nuomone, šis principas užkerta kelią ekonomiškai pajėgiems nariams įsitraukti į kooperatyvų veiklą. Todėl siūloma leisti balsavimo tvarką spręsti patiems kooperatyvams.

Savanoriškumo principas skelbia, kad kredito unijų nariais tampama savanoriškai. Be to, nėra varžoma ir teisė iš jos išstoti.

Atviros narystės principas reiškia, kad kredito unijų nariais gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys nepriklausomai nuo jų tautybės, rasės, lyties, religijos ar politinių pažiūrų, išskyrus KUI 13 str. 7 d. numatytus apribojimus. Anot Ramanausko (2013, p. 105), „į kooperatyvą priimama tiek narių, kiek jų gali užtikrinti reikiamą kooperatyvo finansavimą.“

Pradinėje kredito unijos susikūrimo stadijoje yra labai svarbus *teritorinis principas*. KUI 13 str. 1-2 d. reglamentuoja, kad fiziniai asmenys kredito unijos nariais gali tapti tuo atveju, jei gyvena, dirba ar mokosi, o juridiniai asmenys – yra įregistruoti savivaldybės, kurioje įregistruota kredito unijos buveinė, teritorijoje ar su šia savivaldybe besiribojančių kitų kredito unijų įstatuose nurodytų savivaldybių teritorijose. Tai reiškia, jog kredito unijų nariais gali tapti teritorijoje, kurioje įregistruota kredito unija, dirbantys, gyvenantys ar savo veiklą vykdančios fiziniai bei juridiniai asmenys. Tokiu būdu užtikrinamas glaudus kredito unijų narių bendradarbiavimas, pasitikėjimas. Atsižvelgiant į šį principą kredito unijos vadinamos tokiu dariniu, kuris „susiformuoja pagal profesinį ar teritorinį požymį apsijungus keliems fiziniams asmenims ar mažoms skolininkų grupėms ir kurio tikslas – teikti trumpalaikius vartojimo kreditus“ (Гайдерова, 2010, p. 75).

Asmeninės atsakomybės principas pasireiškia tuo, kad kredito unijų nariai ne tik priima sprendimus kredito unijų valdyme, bet ir už juos atsako savo pajumi. Tokia narių atsakomybė sudaro pagrindus geresniam kredito unijų valdymui, priimamų sprendimų kokybei, kadangi kiekvienas narys suinteresuotas sėkminga kredito unijos veikla. Tačiau, kaip pastebi Ramanauskas (2013), nemažai kooperatyvo narių kooperatinės įmonės nevertina kaip nuosavybės. Ir taip yra todėl, kad nariai mažai prisideda prie įmonės kūrimo, o kooperatyvo įsikūrimui dažnai naudojamos ne nuosavos, bet skolintos ar ES paramos lėšos.

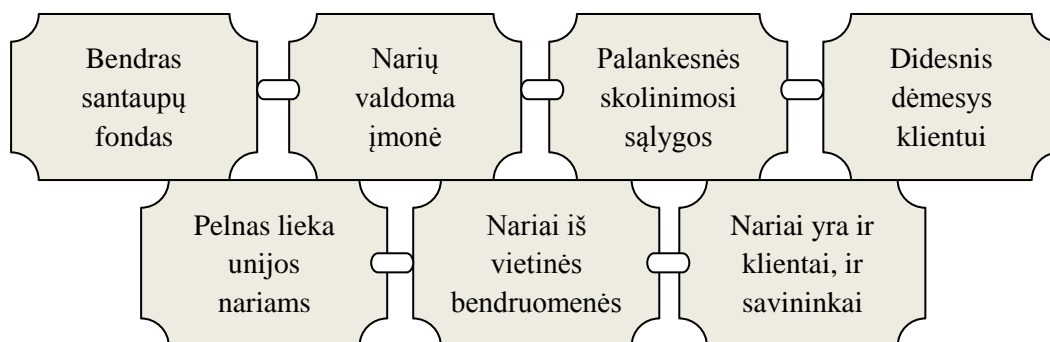
Remiantis *demokratiškumo principu*, kredito unijos narys turi teisę dalyvauti jos valdyme bei būti išrinktas į valdymo ir priežiūros organus, kurie dirba visuomeniniais pagrindais. Šią jo reglamentuoja KUI 14 str. 1 d.

Požiūrio į pelną principas reiškia, kad kredito unijų veiklos tikslas yra ne pelno siekimas, o jos nariams teikiama nauda. Skirtingai nei bankai, uždirbtą pelną kredito unijos perskirsto siūlydamos žemesnes paskolų ir aukštesnes indėlių palūkanas. O pelningai dirbančios kredito unijos pelną perskirsto visiems nariams. Tačiau Ramanausko (2013) nuomone, rinkos sąlygomis šis principas atskiriems kooperatyvams gali trukdyti turėti patikimus partnerius, jungtis į asociacijas ir pan.

Pastebėtina, kad finansinių paslaugų sąlygos, teikiamos kredito unijose, yra palankesnės nei komerciniuose bankuose. Pavyzdžiui, paskolos, skirtos smulkiam ir vidutiniam verslui ar žemės ūkiui gali būti gražinamos įmokas mokant ne tik lygiomis arba mažėjančiomis dalimis, bet ir palūkanas galima mokėti kas mėnesį, o paskolos sumą gražinti pasibaigus paskolos sutarties terminui.

Atsižvelgiant į kredito unijų veiklai būdingus kooperacijos principus galima išskirti tokius kredito unijų veiklos principus:

- bendras santaupų fondas;
- narių valdoma įmonė;
- palankesnės skolinimosi sąlygos;
- didesnis dėmesys klientui;
- pelnas lieka unijos nariams;
- nariai iš vietinės bendruomenės;
- nariai yra ir klientai, ir savininkai.

3 pav. Pagrindiniai kredito unijų veiklos principai (sudaryta autorės)

Apibendrinant daroma išvada, kad kredito unijos – tai finansinės institucijos, sukurtos kooperaciniais pagrindais, narių autonomiškai valdomos ir teikiančias finansines paslaugas tik savo nariams.

1.2. Kredito unijų veiklos reglamentavimas

Kredito unijų poreikį Lietuvoje suformavo smulkių paskolų stoka. Tačiau tam didelės įtakos turėjo ir bankų krizė. 1994 m. Kaune buvo atidaryta Kanados Kvebeko provincijos Desjardins kredito unijų konfederacijos tarptautinio skyriaus atstovybė. Ji supažindino Lietuvos gyventojus su kredito unijų veiklos principais, konsultavo kredito unijų steigimo, valdymo ir kt. klausimais. Pastebėtina, kad šios atstovybės iniciatyva 1995 m. buvo priimtas kredito unijų įstatymas. Šis įstatymas padėjo pamatus kredito unijų steigimuisi Lietuvoje.

Pirmoji kredito unija „Vievio taupa“ savo veiklą pradėjo 1996 m. Tačiau 1997 m. lapkričio 4 d. jau vienuolika kredito unijų pasirašė sutartį dėl Asociacijos Lietuvos kredito unijos įkūrimo ir kredito unijų judėjimo Lietuvoje plėtojimo.

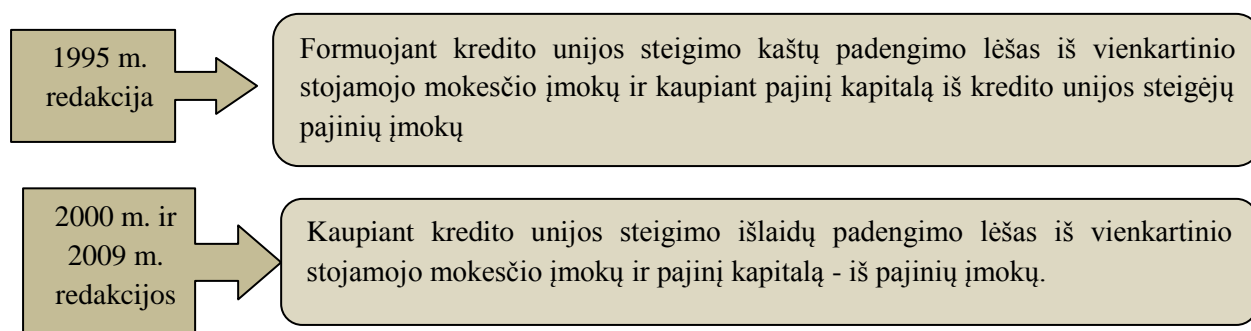
Naujų kredito unijų skaičiaus didėjimui didelės įtakos turėjo 2000 m. gegužės 18 d. priimtas Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymas. Įstatymas reglamentavo Centrinės kredito unijos veiklą, kuri apima lėšų pritraukimą iš užsienio, kredito unijų darbuotojų kvalifikacijos kėlimą, programinės įrangos tobulinimą, lėšų skolinimą. Pastebėtina, kad šio įstatymo pagrindu valstybė kredito unijoms suteikė 9,3 mln. litų paramą, o visos naujai įsisteigusios kredito unijos tapo Centrinės kredito unijos narėmis.

Kredito unijų darbą pritraukiant indėlininkus palengvino 2001 m. priimtas Lietuvos Respublikos indėlių draudimo įstatymas. Šio įstatymo 3 str. reglamentavo, kad kredito unijoje laikomi indėliai litais, JAV doleriais, eurai ir Europos Sąjungos šalių nacionalinėmis valiutomis yra apdrausti 45 tūkst. litų draudimo suma. O 4 str. 2 d. nurodoma, jog kredito unijoms numatyta lengvatinė, daugiau negu dvigubai mažesnė draudimo įmoka nei komerciniams bankams ar jų skyriams.

Pagrindinis kredito unijų veiklą Lietuvoje reglamentuojantis teisės aktas yra Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas (toliau – KUI). 1995 m. kovo 25 d. įsigaliojusio įstatymo redakcija buvo keista du kartus. Nauja redakcija galiojo nuo 2000 m. birželio 2 d. iki 2008 m. gruodžio 31 d., o dabartiniu metu aktuali įstatymo redakcija įsigaliojo nuo 2009 m. sausio 1 d.

1.2.1. Kredito unijų steigimas

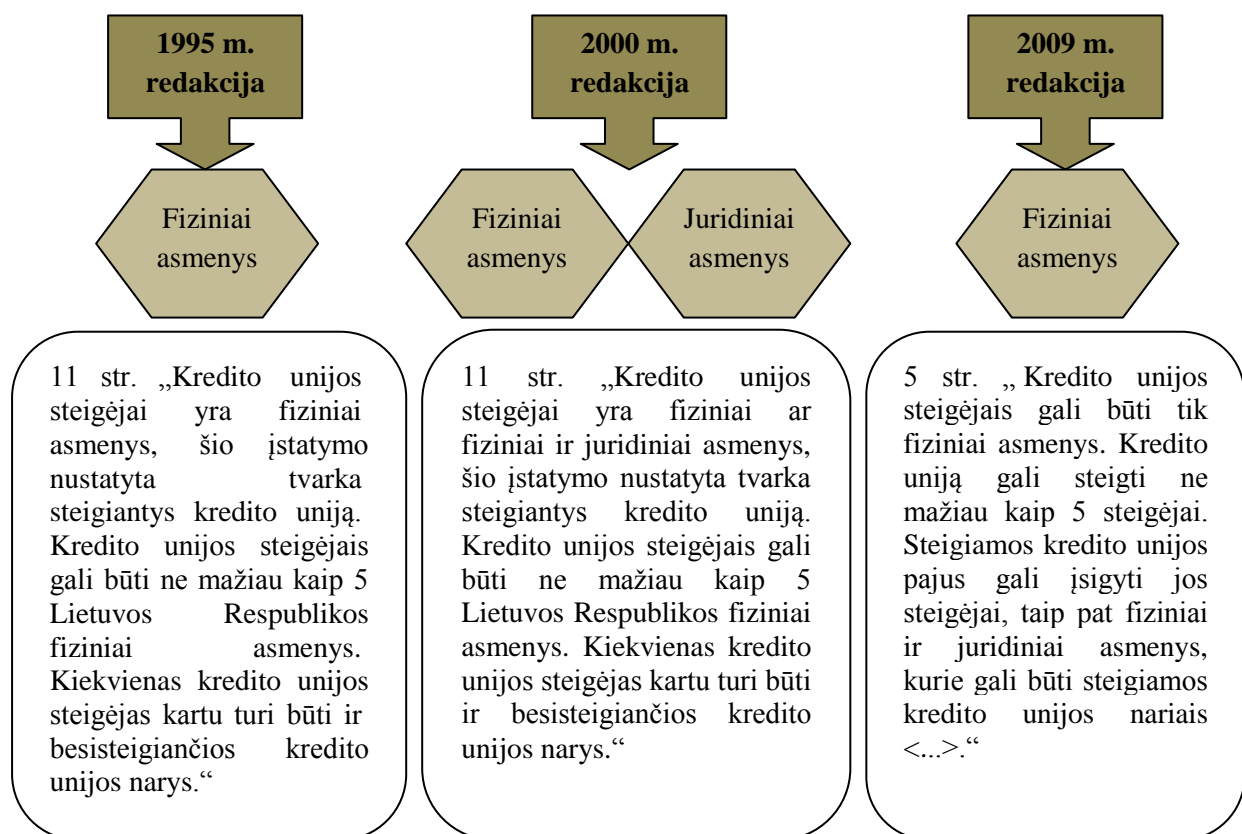
KUI reglamentuoja, kad kredito unijų steigimui būtinos įmokos – vienkartinio stojamojo mokesčio ir pajinės (4 pav.).

4 pav. Kredito unijų steigimo reglamentavimas KUI (sudaryta autorės)

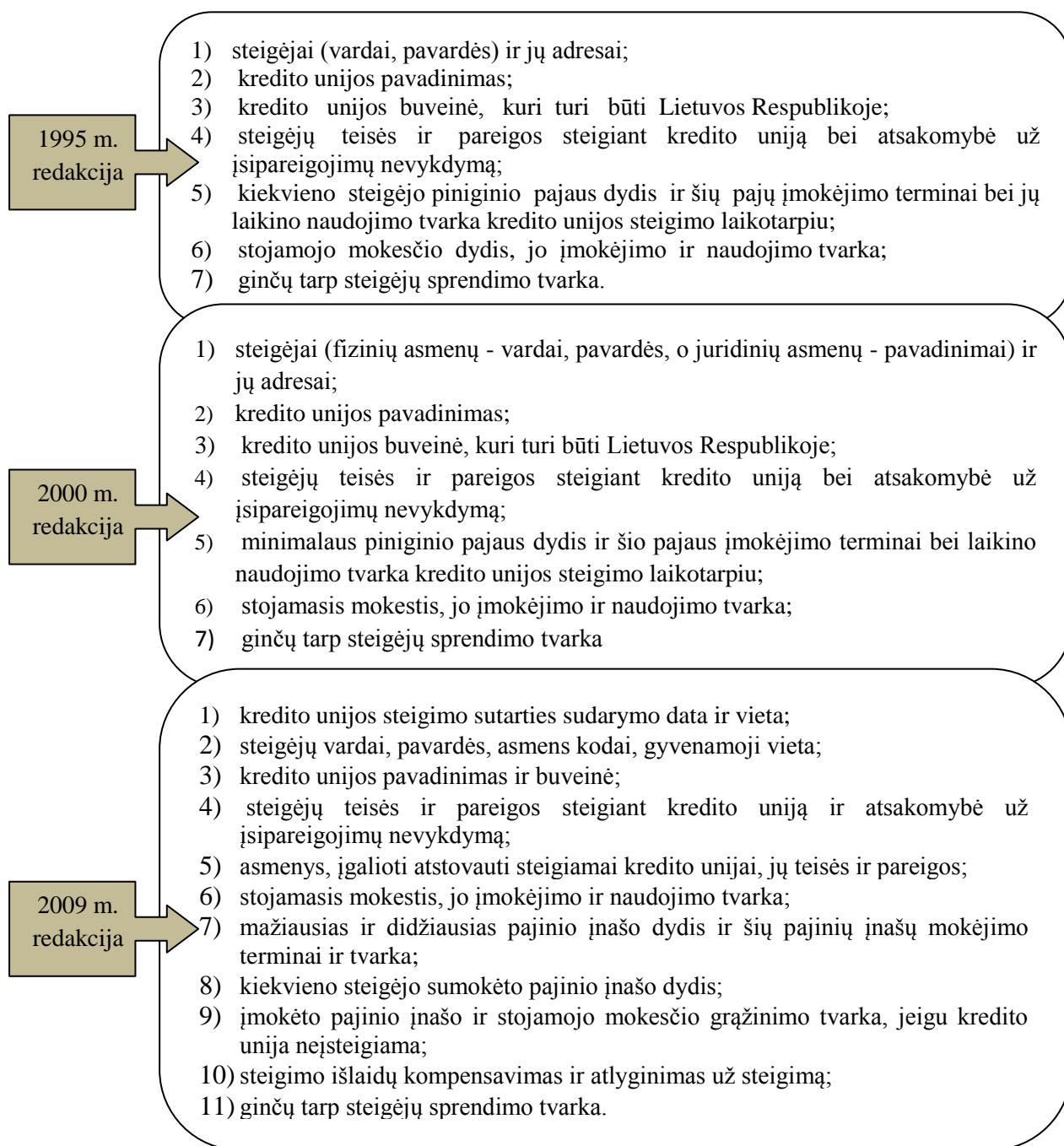
Stojamojo mokesčio įmokos yra stojamasis mokestis, kurį privalo sumokėti kiekvienas į kredito uniją stojantis asmuo. Tuo tarpu pajinis įnašas yra pinigų suma, kurią asmuo įmoka į kredito uniją pajiniam kapitalui sudaryti. Remiantis KUI 2 str., pajus yra vardinis vertybinis popierius, kuris patvirtina asmens dalyvavimą kredito unijos kapitale ir suteikia jam tam tikras turtines ir neturtines teises. Stojamojo mokesčio dydis, jo įmokėjimo ir naudojimo tvarka bei mažiausias ir didžiausias pajinio įnašo dydis ir jų mokėjimo terminai ir tvarka nurodoma kredito unijos steigimo sutartyje. Steigiant kredito uniją sukaupiamas pajinis kapitalas, kuris turi būti ne mažesnis kaip 15 000 litų.

Pastebėtina, kad KUI keletą kartų buvo keičiama kredito unijų steigėjų samprata (5 pav.). Iki 2000 m. galiojusioje KUI redakcijoje nurodoma, kad kredito unijos steigėjais galėjo būti ne mažiau kaip 5 Lietuvos Respublikos fiziniai asmenys, kurie kartu privalo būti ir besisteigiančios kredito unijos nariai. 2000 m. priimtoje įstatymo redakcijoje steigėjais įvardijami fiziniai arba fiziniai ir juridiniai asmenys, tačiau pastarųjų skaičius turėjo būti mažesnis už steigėjais esančių fizinių asmenų skaičių. Dabartiniu metu galiojančioje 2009 m. priimtoje įstatymo redakcijoje kredito unijų steigėjais vėl įvardijami tik fiziniai asmenys, tačiau paliekama teisė steigiamos unijos pajus įsigyti ir juridiniams asmenims.

5 pav. Kredito unijų steigėjų reglamentavimas KUI (sudaryta autorės)

Kredito unijų steigėjai sudaro kredito unijos steigimo sutartį, kuri privalo atitikti tam tikrus reikalavimus (6 pav.).

6 pav. Kredito unijų steigimo sutarties rekvizitai pagal KUI (sudaryta autorės)

Atlikus kredito unijų steigimo sutarties rekvizitų atskirose KUI redakcijose analizę darytina išvada, jog dabartinėje, t.y. nuo 2009 m. galiojančioje redakcijoje, keliama daugiau reikalavimų. Visų pirma, skirtingai nei ankstesnėse redakcijose, turi būti aptarta įmokėto pajinio įnašo ir stojamojo mokesčio grąžinimo tvarka, jeigu kredito unija dėl kokių nors priežasčių nebuvo įsteigta.

Antra, turi būti numatytas steigimo išlaidų kompensavimas ir atlyginimas už steigimą. Pastebėtina, kad iki 2009 m. steigimo sutartį pasirašius visiems steigėjams, ji dar turėjo būti patvirtinta notaro. Nuo 2009 m. ant steigimo sutarties notaro patvirtinimas nebereikalingas.

KUĮ 7 str. reglamentuoja, kad be steigimo sutarties kredito unijos steigėjai privalo parengti ir steigimo ataskaitą, kurioje turi būti nurodytos steigimo išlaidos, išplatintų pajų skaičius ir už juos gauta pinigų suma, kiekvieno steigėjo įmokėto pajinių įnašų dydis, visi sandoriai, kuriais pagrįstas prievolės steigėjai perduoda kredito unijai ir atlyginimas už kredito unijos steigimą.

Steigimo sutartis, steigimo ataskaita kartu su steigėjų parengtais kredito unijos įstatais turi būti pateikti tvirtinti steigiamajam susirinkimui. Pagal dabartiniu metu galiojančią KUĮ redakciją, steigiamasis susirinkimas turi būti sušauktas ne vėliau kaip per 60 d. nuo kredito unijos steigimo sutarties pasirašymo dienos. Iki 2009 m. kredito unijos steigėjai tokį susirinkimą privalėjo sušaukti ne vėliau kaip per 60 d. nuo steigimo sutarties notarinio patvirtinimo. Steigiamasis susirinkimas svarsto ir tvirtina kredito unijos įstatus, renka kredito unijos stebėtojų tarybos, valdybos, paskolų komiteto ir revizijos komisijos narius, tvirtina steigimo ataskaitą bei steigėjų sudarytus sandorius ir sprendžia kitus kredito unijos visuotinio narių susirinkimo kompetencijos klausimus.

Leidimą įsteigti kredito uniją išduoda priežiūros institucija, kuri pagal dabartiniu metu galiojančią KUĮ redakciją privalo priimti sprendimą ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo prašymo gavimo dienos. Po leidimo išdavimo kredito unijai yra išduodama licencija, be kurios negalima vykdyti jokių taupymo ir savitarpio paskolų davimo operacijų. Gavusi licenciją kredito unija turi būti įregistruota Juridinių asmenų registre.

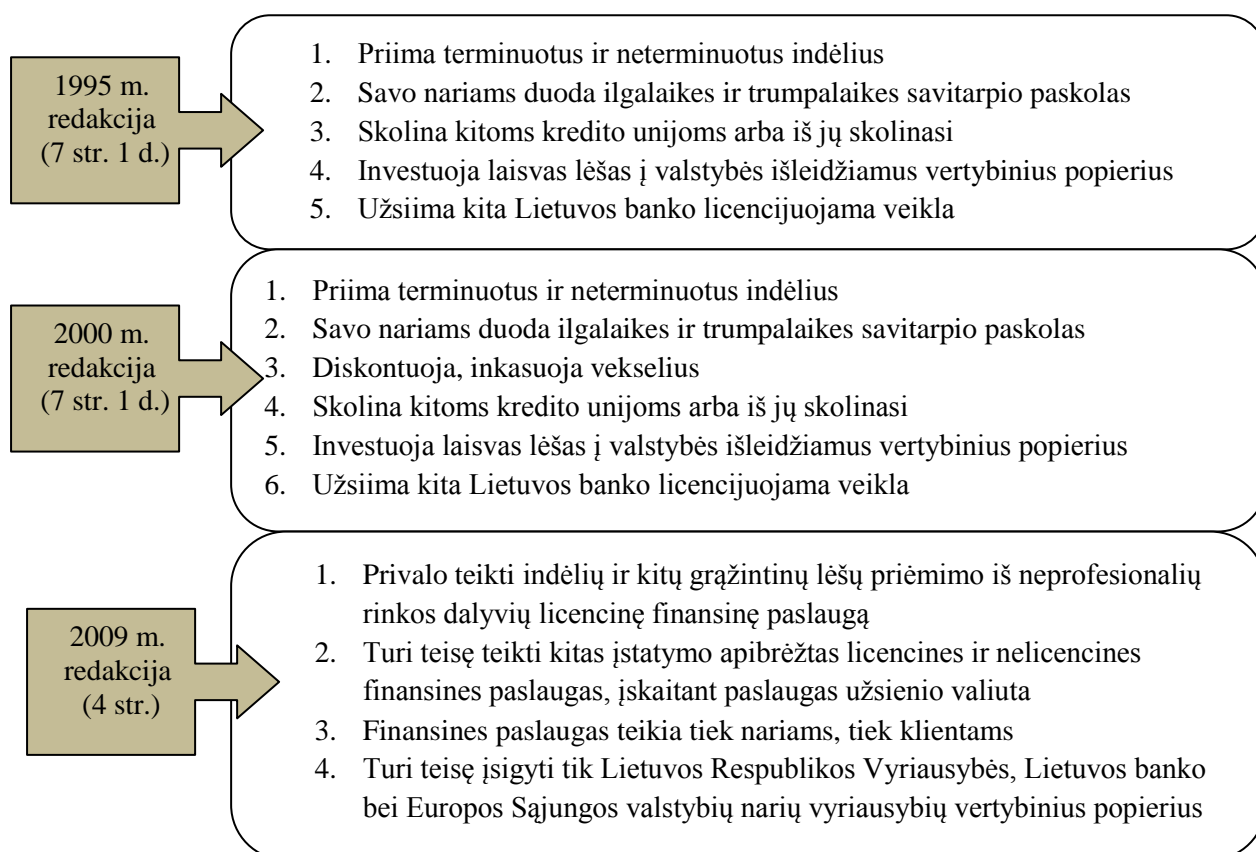
Apibendrinant darytina išvada, kad kredito unijos steigimas yra ilgas ir sudėtingas procesas, iš jos steigėjų reikalaujantis administratoriams be juristams reikalingų kompetencijų. Todėl Lietuvos Respublikos Seimas dažnai redaguoja pagrindinį kredito unijų veiklą reglamentuojantį teisės aktą – kredito unijų įstatymą. Pagal dabartiniu metu galiojančią įstatymo redakciją, 1) uniją gali steigti ne mažiau kaip 5 Lietuvos Respublikos fiziniai asmenys, 2) steigiant kredito uniją sukaupiamas pajinis kapitalas, kuris turi būti ne mažesnis kaip 15 000 litų ir 3) kredito unija gali būti įsteigta tik gavus priežiūros institucijos leidimą įsteigti kredito uniją.

Atlikus KUĮ redakcijų palyginimą kredito unijų steigimo klausimu darytina prielaida, kad 2000 m. KUĮ redakcijoje fizinių ir juridinių asmenų įvardinimas kredito unijų steigėjais nepateisino lūkesčių. Tai patvirtina tas faktas, jog 2009 m. redakcijoje steigėjais įvardijami tik fiziniai asmenys, o juridiniams paliekama teisė įsigyti pajų. Vyriausybės sieki pagreitinti kredito unijų steigimosi procesą liudija tokie aspektai, kaip nuo 2009 m. ant kredito unijų steigimo sutarties nebereikalingas notaro patvirtinimas bei tai, jog steigiamasis susirinkimas turi būti sušauktas ne vėliau kaip per 60 d. nuo kredito unijos steigimo sutarties pasirašymo dienos.

1.2.2. Kredito unijų teikiamos paslaugos

Pastebėtina, kad kredito unijos savo veiklą vykdo lokaliuose vietovėse, artimiau pažįsta savo klientus ir glaudžiau su jais bendrauja, o jų paslaugos yra pigesnės, lankstesnės, trumpesnis sprendimų priėmimo terminas. Todėl pagal savo veiklos pobūdį ir sąlygas kredito unijos yra „vietos bendruomenių finansų įstaigos“ (Igarytė, Ramanauskas, 2011, p. 51). Shamshetov (cit. Sharipov, 2011) kredito unijų veiklą apibūdina kaip veiklą, kuri neturi verslo subjektams būdingos orientacijos į atvirą rinką. Nors kredito unijoms būdingi komercinės organizacijos bruožai, tačiau socialinės pagalbos teikimas neleidžia jos įvardinti komercine organizacija.

Nors kredito unijų paskirtis yra tenkinti savo narių ūkinius ir socialinius poreikius iš vienu priimant indėlius, o kitiems teikiant paskolas, tačiau tam tikroje vietovėje gyvenančius asmenis bendrai veiklai vienijanti kredito unijų veikla orientavosi tik kredito unijų kūrimosi pradžioje. Taikydamos įvairias rinkodaros programas ir už terminuotuosius indėlius siūlydamos dideles palūkanas kredito unijos, darbo autorės nuomone, mažiau orientuojasi į savo narių tarpusavio pasitikėjimo principus. Tai atspindi ir KUI redakcijose (7 pav.).

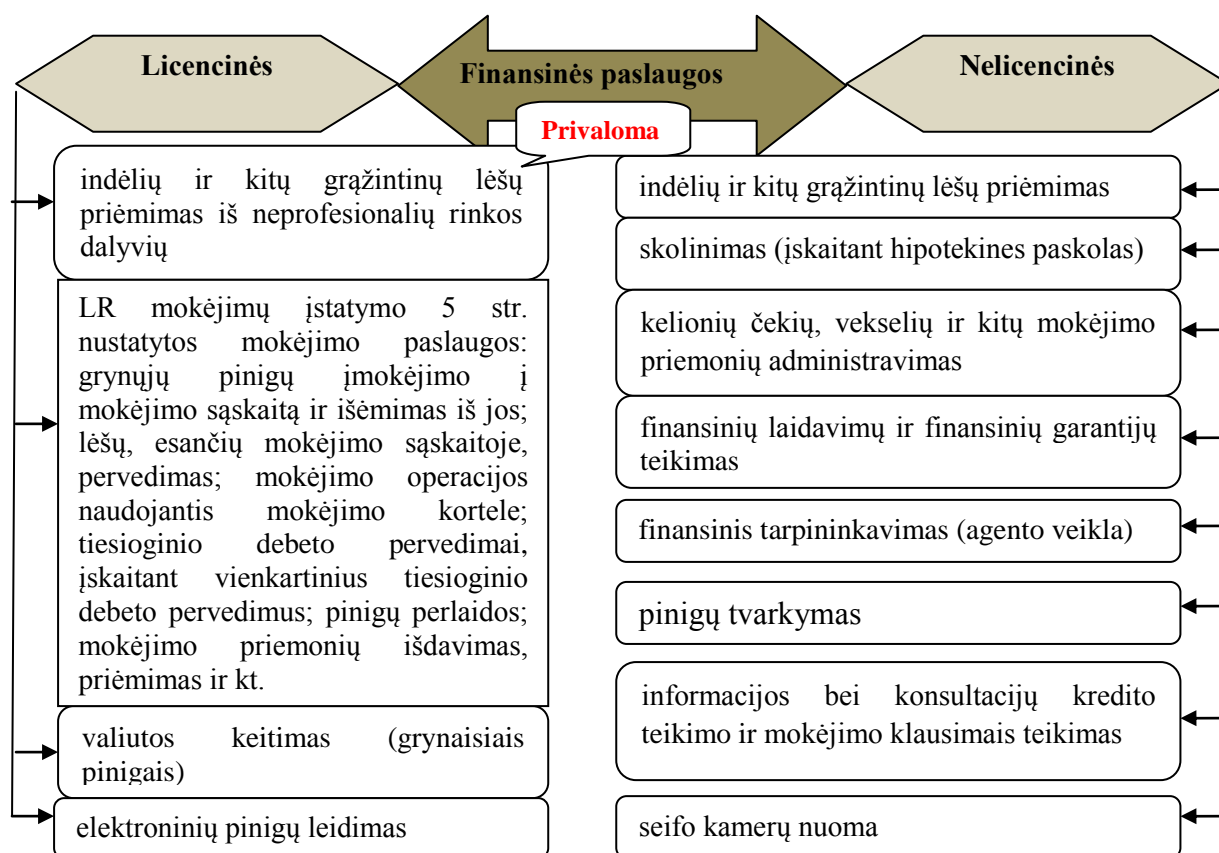

7 pav. Kredito unijų veiklos reglamentavimas KUI (sudaryta autorės)

Todėl darytina išvada, kad iki 2009 m. kredito įmonių veikla labiau atitiko klasikinę kredito unijų sampratą. T.y. įstatymas reglamentavo, kad kredito unijos duotų tik savo nariams ilgalaikes ir trumpalaikes savitarpio paskolas, kurios turi atitikti kredito unijos įstatuose numatytą paskirtį. Tuo tarpu pagal dabartinu metu galiojančio KUI įstatymo redakciją tokia veikla tiesiogiai nėra reglamentuota, o remiantis 4 str. 4 d. visas finansines paslaugas, tame tarpe ir skolinimosi, kredito unijos turi teisę teikti tiek savo nariams, tiek kredito asociacijoms, tiek kitoms kredito unijoms ar Centrinei kredito unijai.

Dabartiniu metu kredito unijos, kaip ir komerciniai bankai, teikia platų finansinių paslaugų paketą, kurio pagrindą sudaro kreditavimo, indėlių priėmimo ir pinigų pervedimo paslaugos. Tačiau kredito unijos, skirtingai nei komerciniai bankai, neteikia investicinių paslaugų (Mazūre, 2011). Dima ir Corches (2013), palyginę nebankinių institucijų (tame tarpe ir kredito unijų) atliekamas funkcijas teigia, kad šių institucijų veiklai būdingi tokie požymiai: 1) jų veikla pagrįsta kreditavimu; 2) steigėjai formuoja įstatinį kapitalą; 3) savo klientams negali atidaryti einamosios sąskaitos; 4) neturi korespondentinės sąskaitos.

KUI redakcijų palyginimas leidžia teigti, kad dabartiniu metu galiojanti redakcija kredito unijoms suteikia platų finansinių paslaugų paketą (8 pav.).

8 pav. Kredito unijų teikiamos finansinės paslaugos (sudaryta autorės pagal KUI 4 str.)

Remiantis KUI, kredito unijos dabartiniu metu privalo vykdyti tik vieną licencinę paslaugą – priimti indėlius ir kitas grąžintinas lėšas iš neprofesionalių rinkos dalyvių, o kitas finansines paslaugas kredito unijos turi teisę rinktis savo nuožiūra. Remiantis Lietuvos Respublikos Finansų įstaigų įstatymo 2 str. 30 d., neprofesionalūs rinkos dalyviai – tai „visi asmenys, išskyrus Lietuvos banką, finansų įstaigas, draudimo įmones, taip pat kitus asmenis, kurie gali kvalifikuotai įvertinti skolinimosi riziką“. Atsižvelgiant į tai, kad kredito unijos priima indėlius iš fizinių ir juridinių asmenų, jos yra įvardijamos kaip taupymo institucijos (Saunders, Cornett, 2008).

Nors komercinių bankų teikiamų paslaugų spektras platesnis nei kredito unijų, tačiau Šimkus ir Mendelevičius (2006) pastebi, kad paskolų teikimas yra pagrindinė komercinių bankų veiklos sritis. Tuo tarpu kredito unijų paskirtis yra tenkinti savo narių ūkinius ir socialinius poreikius iš vienu priimant indėlius, o kitiems teikiant paskolas. Kitaip sakant, kredito unijos ir veikia tam, kad priimtų indėlius ir teiktų paskolas. Kredito unijos teikia paskolas daugiausiai smulkiam ir vidutiniam verslui. Nustatyta, kad kredito įmonių suteikiamas kreditas smulkiajam verslui turi teigiamos įtakos Kanados ekonomikai (Ketilson, Brown, 2009). Lietuvoje kredito unijos daug paskolų suteikia smulkiems ūkininkams. Iš 2010 m. paskolas gavusių ūkininkų ūkių net 62 proc. jas gavo iš kredito unijų, o vidutinė gauta paskola siekė 56,3 tūkst. Lt. (Kraujelis, 2011).

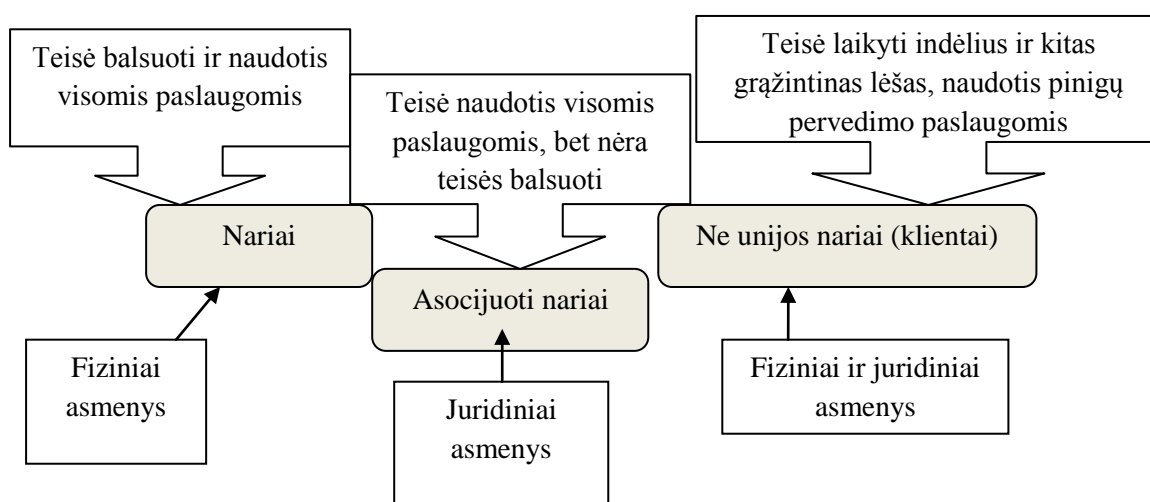
Tačiau kredito unijai, kaip ir kitoms finansinėms institucijoms, labai svarbu laikytis „auksinės“ bankininkystės taisyklės, kuri teigia, kad negalima išduoti kredito ilgesniam laikotarpiui nei klientai yra patikėję disponuoti savo lėšomis (Taraila, 2001). Todėl kredito unijos turi siekti, kad pinigų, gaunamų iš skolininkų, ir pinigų, mokamų kreditoriams, mokėjimo terminai kiek galima glaudžiau sutaptų. Labai svarbu prognozuoti, jog indėlininkai pirma laiko nepradėtų atsiimti savo indėlių. Tyrimais nustatyta, kad kuo kredito unijos narys gauna daugiau pajamų per mėnesį, tuo jis atsakingiau renkasi kurioje finansinėje institucijoje, t.y. kredito unijoje ar banke, jam pasiskolinti trumpam laikotarpiui. O bankui pasiūlius paslankesnes indėlių priėmimo sąlygas toks kredito unijos narys pradės naudotis banko paslaugomis. Toks elgesys būdingas ir žemesnį išsilavinimą turintiems kredito unijų nariams (Račkauskas, Liesonis, 2013).

Apibendrinant darytina išvada, kad nors kredito unijų paskirtis yra tenkinti savo narių ūkinius ir socialinius poreikius iš vienu priimant indėlius, o kitiems teikiant paskolas, tačiau dabartiniu metu kredito unijoms privaloma vykdyti tik vieną iš šių paslaugų – priimti indėlius ir kitas grąžintinas lėšas iš neprofesionalių rinkos dalyvių. Kaip matome, kredito unijų veikla nėra griežtai apibrėžta, joms suteikta teisė rinktis kokias finansines paslaugas (pinigų pervedimas, kreditavimas, kelionių čekių, vekselių ir kitų mokėjimo priemonių administravimas, valiutos keitimas, finansinis tarpininkavimas, elektroninių pinigų leidimas ir kt.) teikti. Todėl vienodą licenciją turinčių kredito unijų Lietuvoje veikla gali ženkliai skirtis. Tačiau reikia pripažinti, kad absoliuti dauguma Lietuvos kredito unijų, nors ir deklaruoja skambias tarpusavio pagalbos ir

kooperacijos idėjas, savo veiklą organizuoja siekdamas veikti pelningai. Laisvos lėšos reikalingos vystyti ir plėsti veiklą, gerinti aptarnavimo sąlygas. Tai vienas iš brandžios kredito unijų sistemos požymių.

1.2.3. Narystė kredito unijoje

Tarpukario Lietuvoje kredito kooperatyvo nariais galėjo būti tik norintys pasiskolinti asmenys, tačiau kitomis paslaugomis galėjo naudotis visi norintys. Šiuo metu galiojantis KUI išskiria tris narių, turinčių teisę naudotis kredito unijos paslaugomis, kategorijas (9 pav.).

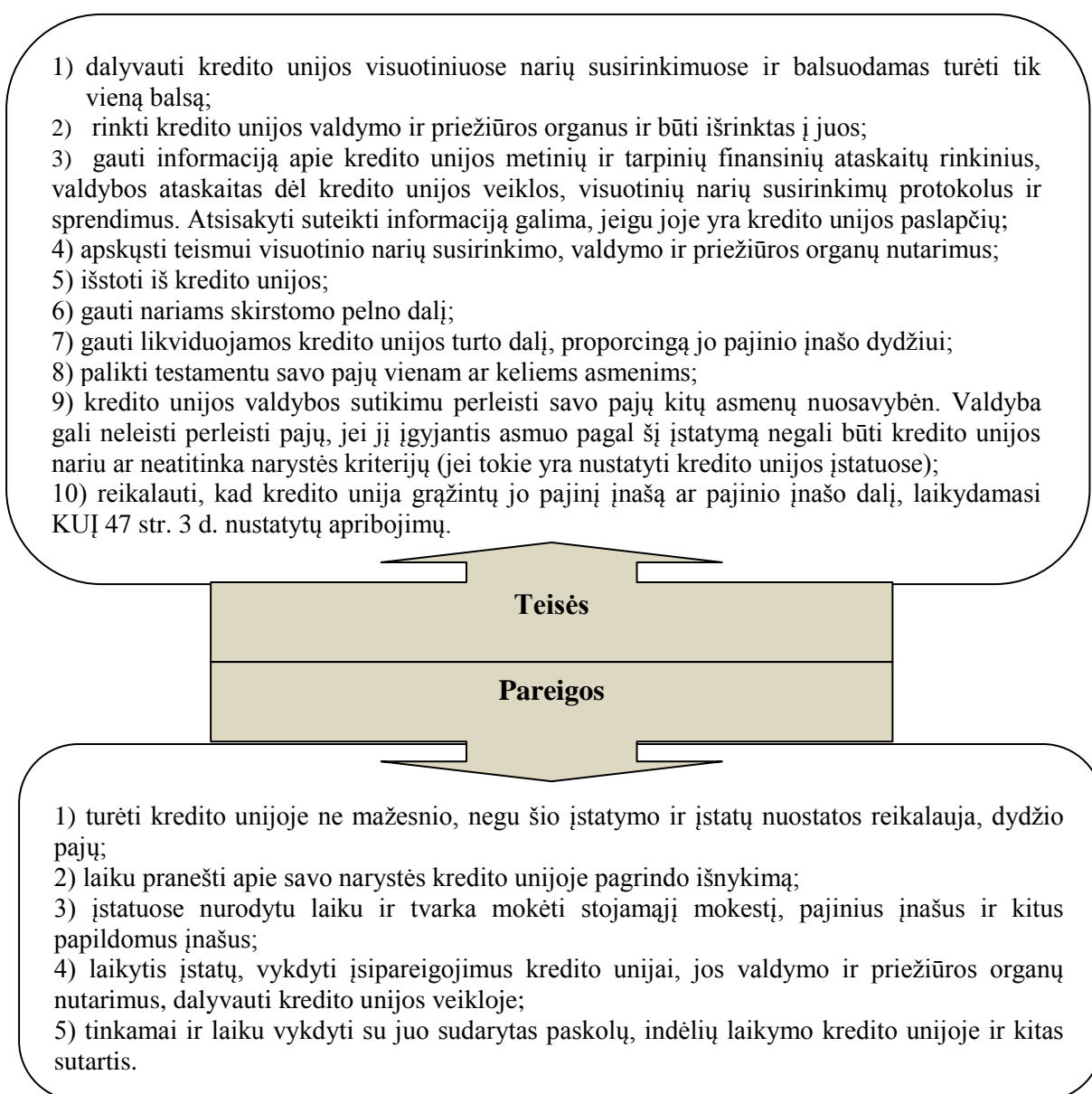
9 pav. Kredito unijos paslaugų naudotojų kategorijos (sudaryta autorės pagal KUI 13 str.)

Remiantis dabartiniu metu galiojančio KUI 13 str., kredito unijos nariais gali būti tik fiziniai asmenys, kurie atitinka tokius kriterijus: 1) yra veiksnūs, 2) Lietuvoje turi nuolatinę gyvenamąją vietą ir 3) gyvena, dirba arba mokosi savivaldybės, kurioje įregistruota kredito unijos buveinė, teritorijoje arba su šia savivaldybe besiribojančių kitų savivaldybių teritorijose, kurios nurodytos kredito unijos įstatuose. Ankstesnės, t.y. iki 2009 m. galiojusios KUI redakcijos reglamentavo, kad kredito unijos nariais galėjo būti fiziniai (ir Lietuvos Respublikos piliečiai, ir asmenys be pilietybės, ir Lietuvoje nuolat gyvenantys kitų valstybių piliečiai), 18 metų sulaukę asmenys, tačiau jais galėjo tapti ir 16-17 metų asmenys, turėję savarankišką pragyvenimo šaltinį ir jei tokia galimybė buvo numatyta kredito unijos įstatuose. Pastebėtina, kad dabartinėje KUI redakcijoje nėra apibrėžta kredito unijos narių pilietybė. To buvo atsisakyta atsižvelgiant į tai, jog šis kriterijus prieštaravo Europos Sąjungos deklaruojamam laisvam asmenų ir kapitalo judėjimui, t.y. tikroju nariu galėjo būti tik Lietuvos pilietis, o užsienietis privalėjo nuolat gyventi Lietuvoje. Kitaip sakant, kredito unijos negalėjo savo paslaugų teikti kitų Europos Sąjungos narių piliečiams. Be to, nėra apibrėžtas

ir kredito unijų narių amžius, tačiau nurodoma, kad kredito unijos nariais negali būti asmenys, kurie kredito unijai nepateikia duomenų, leidžiančių nustatyti jų tapatybę bei nesutinka išduoti kredito unijai reikalingų duomenų apie save, įskaitant asmens duomenis ir informaciją apie savo sveikatą ir teistumą.

Tokiu būdu kredito unijos nariu gali tapti kiekvienas veiksnius pilnametis Lietuvos pilietis, arba asmuo, turintis teisę gyventi Lietuvoje, kuris gyvena, mokosi ar dirba savivaldybės, kurioje įregistruota kredito unijos buveinė, teritorijoje ar kitose, kredito unijos įstatuose nurodytose teritorijose.

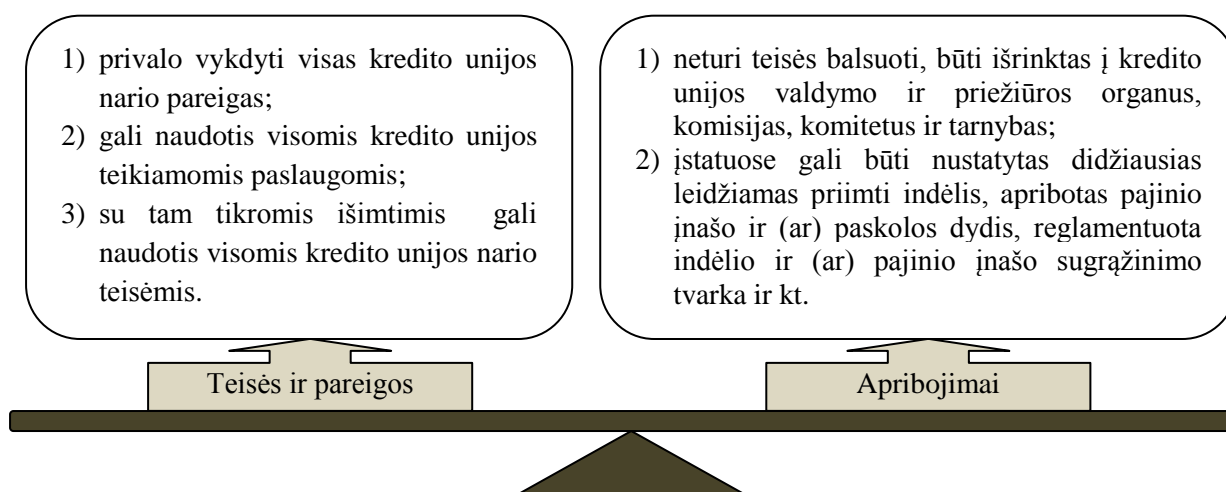
Kaip jau buvo minėta, kredito unijos nariai kartu yra ir šios finansinės institucijos steigėjai, ir savininkai, turintys tam tikrų teisių ir pareigų (10 pav.).

10 pav. Kredito unijos nario teisės ir pareigos (sudaryta autorės pagal KUI 14 str.)

KUĮ taip pat reglamentuoja, kad kredito unijos įstatuose gali būti numatytos ir kitos Lietuvos Respublikos įstatymams neprieštaraujančios nario teisės, tačiau jis neturi teisės balsuoti visuotiniame narių susirinkime, sprendžiančiame jo narystės kredito unijoje klausimą, taip pat kitais kredito unijos įstatuose numatytais atvejais, kai jis yra tiesiogiai suinteresuotas. Be to, jei įstatai draudžia, kredito unijos narys negali būti tuo pačiu metu kitos kredito unijos nariu, o kredito unijos valdymo ar priežiūros organų narys, išstojęs ar pašalintas iš kredito unijos, negali toliau atlikti savo funkcijų minėtuose organuose.

Be minėtų, t.y. tikrųjų narių, kredito unijoje gali būti ir asocijuoti nariai, kurių vaidmenį kredito unijoje reglamentuoja dabartiniu metu galiojančio KUĮ 14 str. 4 d. (11 pav.).

11 pav. Asocijuotų narių veiklos ypatumai (sudaryta autorės pagal KUĮ 14 str. 4 d.)

Kaip matome, kredito unijose asocijuotiems nariams suteikiamos tokios pat pareigos kaip ir tikriesiems nariams, tačiau jų teisės yra apribotos, be to, kredito unijos savo įstatuose gali apriboti ir naudojimąsi teikiamomis paslaugomis. Pastebėtina, jog kredito unijoje mažiausiai gali būti 50 tikrųjų narių, o asocijuotų narių skaičius kredito unijoje negali viršyti tikrųjų narių skaičiaus.

Reikia pastebėti, kad narystė kredito unijoje 1995 m. priimtoje KUĮ redakcijoje buvo reglamentuota griežčiau nei vėlesnėse redakcijose. Taip teigti leidžia tas faktas, kad iki 2000 m galiojusioje įstatymo redakcijoje reglamentuota, jog asocijuotais nariais kredito unijoje galėjo būti tik fiziniai asmenys, nebeatitinkantys pagrindinių kredito unijos narystės sąlygų ir tik tada, kai visuotinis narių susirinkimas nutaria, kad tas asmuo gali likti kredito unijoje asocijuoto nario teisėmis. 2000 m. įsigaliojusi KUĮ redakcija praplėtė asocijuotų narių sampratą, t.y. reglamentavo, jog be kredito unijos narystės kriterijų ir jos įstatuose numatytų sąlygų neatitinkančių kredito unijos narių, asocijuotais nariais gali būti ir juridiniai (unijos narių fizinių asmenų Lietuvos Respublikoje įregistruotos individualios (personalinės) įmonės, ūkinės bendrijos, žemės ūkio kooperatyvai, uždarnosios akcinės bendrovės, kurių kontrolinis akcijų paketas priklauso unijos nariui ar nariams ir

jei jos darbuotojų skaičiaus metinis vidurkis neviršija 49) bei fiziniai asmenys, gyvenantys, dirbantys arba besimokantys toje seniūnijos teritorijoje, kurioje yra kredito unijos būstinė. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad asocijuotų narių sampratos išplėtimas KUI turi didelės teigiamos įtakos tiek pačių kredito unijų veiklai, tiek ir smulkaus verslo plėtrai Lietuvoje. T.y. šie KUI pakeitimai teigiamai paveikė kredito unijų sistemos augimą, be to, kredito unijos uždirba palūkanų už suteiktas paskolas, o mažos ir labai mažos įmonės turi galimybę pasiskolinti lėšų palankesnėmis sąlygomis nei bankuose.

Dabartiniu metu galiojantis KUI reglamentuoja, kad kredito unijos asocijuotais nariais gali būti juridiniai asmenys (įmonės), kuriose dirba ne daugiau kaip 49 darbuotojai, arba jų metinės pajamos yra mažesnės kaip 24 mln. Litų, arba turto balansinė vertė neviršija 17 mln. Litų, kurie yra įregistruoti Lietuvoje ir jų buveinė yra savivaldybės, kurioje įregistruota kredito unijos buveinė, teritorijoje ir su šia savivaldybe besiribojančių kitų kredito unijos įstatuose nurodytų savivaldybių teritorijose: asociacijos, profesinės sąjungos, religinės bendruomenės ir bendrijos, sodininkų bendrijos, daugiabučių namų savininkų bendrijos, viešosios įstaigos, kurių dalininkės nėra valstybės institucijos, kooperatinės bendrovės (kooperatyvai), žemės ūkio bendrovės. Asocijuotais nariais gali tapti ir kredito unijos narių įmonės (individualios įmonės, uždarnosios akcinės bendrovės, mažosios bendrijos), kurių kontrolinis akcijų paketas priklauso unijos nariui ar nariams, o šie juridiniai asmenys atitinka Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme numatytą mažų ir labai mažų įmonių apibrėžimą. Šio įstatymo 3 str. nustatytos sąlygos, iš kurių bent vieną atitinkanti įmonė gali būti vadinama smulkia ar vidutine:

- labai maža įmonė - iki 10 darbuotojų, įmonės metinės pajamos mažiau 7 mln. Lt, o turto balansinė vertė – mažiau 5 mln. Lt.;
- maža įmonė – iki 50 darbuotojų, įmonės metinės pajamos mažiau 24 mln. Lt, o turto balansinė vertė – mažiau 17 mln. Lt.;
- vidutinė įmonė – iki 250 darbuotojų, įmonės metinės pajamos mažiau 138 mln. Lt, o turto balansinė vertė – mažiau 93 mln. Lt.

Pastebėtina, kad ribinis smulkaus ir vidutinio verslo įmonių darbuotojų skaičius - iki 250 - nustatytas remiantis tyrimais, įrodžiusiais, kad „tokio dydžio įmonės yra silpniausios, joms labiausiai reikia paramos“ (Baršauskas, 2003, p. 6). Todėl narystė kredito unijoje yra naudinga mažoms ir labai mažoms įmonėms, kurios, tapusios kredito unijos narėmis, turi teisę gauti kreditą palankesnėmis sąlygomis nei kitose finansinėse institucijose.

Tiek tikrasis, tiek asocijuotas narys, stodamas į kredito uniją, privalo sumokėti vieną pajų. Dabartiniu metu galiojančio KUI 39 str. reglamentuoja, kad mažiausias pajinio dydžio įnašo dydis negali būti mažesnis kaip 100 litų, tačiau teisė nustatyti konkrečią pajaus sumą paliekami pačioms kredito unijoms, kurios privalo tai įtvirtinti įstatų nuostatose. Tokia KUI nuostata atvėrė daugiau

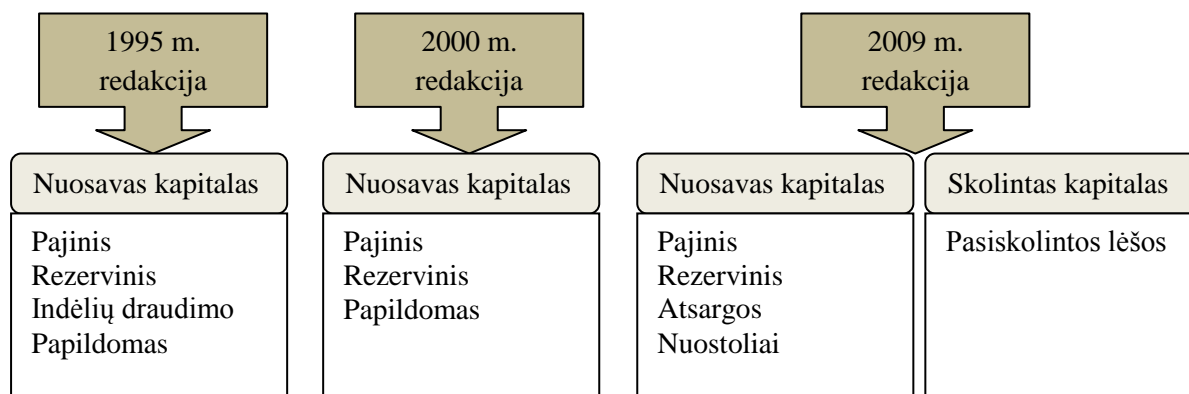
galimybių juridiniams asmenims, kadangi iki 2009 m. Įstatymo redakcijos minimalus pajus fiziniams asmenims buvo 100 litų, o juridiniams – 1000 litų.

Kaip nurodo KUĮ 4 str., kredito unijos klientais gali būti ne tik jos tikrieji bei asocijuoti nariai, bet ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar savivaldybių įstaigos ir institucijos, Lietuvoje įsteigtos asociacijos, religinės bendrijos ir bendruomenės, profesinių sąjungų organizacijos, labdaros ir paramos fondai, tarptautinių ar užsienio valstybių labdaros ir paramos fondai, o taip pat Lietuvos Respublikos civilinio kodekso numatyta tvarka kredito unijos narių nepilnamečiai vaikai (įvaikiai) ar globotiniai, jei bent vienas iš tėvų ar globėjų (rūpintojų) yra kredito unijos narys. Kaip matome, dalis fizinių ir juridinių asmenų gali būti ir nariais, ir klientais. Pastarieji nuo narių skiriasi tuo, jog neprivalo įmokėti pajaus bei neturi teisės skolintis, t.y. jiems kredito unijoje suteikta teisė tik laikyti savo lėšas.

Apibendrinant reikia pripažinti, kad KUĮ narystės kriterijus kredito unijoje apibrėžia gana griežtai, tačiau, darbo autorės nuomone, diskusijų kelia Įstatymo nuostata, kuri leidžia narystės kredito unijoje kriterijumi pasirinkti priklausymą kokiai nors asociacijai. Taip teigti leidžia tas aspektas, kad jos nariu gali būti kiekvienas norintis, nėra jokių stojamųjų ar kitų mokesčių. Taigi, tapęs asociacijos nariu asmuo gali naudotis kredito unijos paslaugomis. O tai reiškia, kad KUĮ spragos sudaro prielaidas tapti kredito unijos nariais nemokant pajaus.

1.2.4. Kredito unijų kapitalas ir pelno paskirstymas

Dabartiniu metu galiojančioje KUĮ redakcijoje kredito unijų kapitalo samprata yra daug platesnė nei ankstesnėse šio Įstatymo redakcijose (12 pav.).

12 pav. Kredito unijų kapitalo samprata pagal KUĮ (sudaryta autorės)

Remiantis KUĮ 37 str., kredito unijos skolintą kapitalą, kuris privalo atitikti visus pasitikėtinos (subordinuotos) skolos (paskolos) požymius, sudaro lėšos, kurias kredito unija įsigijo

nuosavybės teise pagal skolinimosi santykius iš kredito unijos narių, kredito unijų arba Centrinės kredito unijos išleisdama ilgalaikius skolos vertybinius popierius (obligacijas) arba sudarydama paskolos sutartis. Skolos vertybinių popierių pradinis išpirkimo terminas ir (ar) paskolos sutarties galiojimo terminas turi būti ne trumpesni kaip 5 metai.

Iki 2009 m. KUĮ redakcijos kredito unijos pajinis kapitalas negalėjo būti mažesnis kaip 15 000 litų ir turėjo kaupiamas atsižvelgiant į poreikį lėšų, kurias kredito unija nusprendžia investuoti į kredito unijos nuosavas patalpas, įrangą, inventorių, taip pat Centrinės kredito unijos pajams įsigyti. Rezervinis kapitalas buvo sudaromas iš kredito unijos pelno, kasmet iš jo atskaitant ne mažiau kaip 20 proc. tol, kol rezervinis kapitalas sudarė 10 proc. ilgalaikių investicijų ir išduotų paskolų sumos, nustatytos metinio buhalterinio balanso pagrindu. Pagal dabartiniu metu galiojančią Įstatymo redakciją pajinio kapitalo, atsargos kapitalo, praėjusių metų nepaskirstyto pelno (nuostolių) ir rezervinio kapitalo suma turi sudaryti ne mažiau kaip 15 000 litų, jeigu kredito unija neketina teikti licencinės finansinės paslaugos - elektroninių pinigų leidimas, tačiau jei tokią paslaugą ketinama teikti, tuomet ji turi sudaryti 350 tūkstančių eurų (išreikšta eurais pagal Lietuvos banko skelbiamą oficialų lito ir euro santykį).

KUĮ reglamentuoja, kad kredito unijos gautas pelnas gali būti paskirstomas nariams pagal kredito unijoje nario laikomų indėlių bei gautų paskolų apyvartą. Tačiau kredito unijos praktikoje pelno nariams neišmoka, o skiria jį rezerviniam arba papildomam kapitalui suformuoti. Kredito unijos pelnas nariams galėtų būti paskirstomas atsižvelgiant į jų sumokėtų ir gautų palūkanų sumą. Tokiu būdu kiekvienas narys gautų pelno dalį priklausomai nuo to, kiek jis prisidėjo prie pelno uždirbimo.

1.2.5. Kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai ir reikalavimai

KUĮ 44 str. nustatyti kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai, kuriuos privalo vykdyti visos Lietuvos kredito unijos (13 pav.).

13 pav. Kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai (sudaryta autorės pagal KUĮ)

Normatyvų dydžius ir jų apskaičiavimo metodiką nustato Lietuvos bankas. **Kapitalo pakankamumo normatyvas** – kredito unijos perskaičiuoto kapitalo ir turto (aktyvų) bei nebalansinių įsipareigojimų, turinčių požymių, kad bus įvykdyti, įvertintų pagal riziką, santykis:

- kredito unijų, kurių suteiktos paskolos asocijuotiesiems nariams, išskyrus paskolas, kurios suteiktos asociacijoms, profesinėms sąjungoms, religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, sodininkų bendrijoms, daugiabučių namų savininkų bendrijoms (toliau – asocijuotieji nariai), sudaro iki 20 procentų (įskaitytinai) visų suteiktų paskolų, – ne mažesnis negu 13 procentų;
- kredito unijų, kurių suteiktos paskolos asocijuotiesiems nariams sudaro nuo 20 iki 40 procentų (įskaitytinai) visų suteiktų paskolų, – ne mažesnis negu 18 procentų;
- kredito unijų, kurių suteiktos paskolos asocijuotiesiems nariams sudaro daugiau kaip 40 procentų visų suteiktų paskolų, – iki 2013 m. gruodžio 31 d. ne mažesnis negu 20 procentų, o nuo 2014 m. sausio 1 d. – ne mažesnis negu 25 procentai.

Likvidumo normatyvas – kredito unijos likvidžiojo turto santykis su kredito unijos einamaisiais įsipareigojimais:

- kredito unijų, kurių turtas neviršija 15 mln. litų arba metinis indėlių augimas sudaro iki 15 procentų (įskaitytinai), – ne mažesnis negu 30 procentų;
- kredito unijų, kurių turtas viršija 15 mln. litų ir metinis indėlių augimas sudaro nuo 15 iki 25 procentų (įskaitytinai), – ne mažesnis negu 40 procentų;
- kredito unijų, kurių turtas viršija 15 mln. litų ir metinis indėlių augimas sudaro nuo 25 iki 50 procentų (įskaitytinai), – ne mažesnis negu 50 procentų;
- kredito unijų, kurių turtas viršija 15 mln. litų ir metinis indėlių augimas didesnis negu 50 procentų, – ne mažesnis negu 60 procentų.

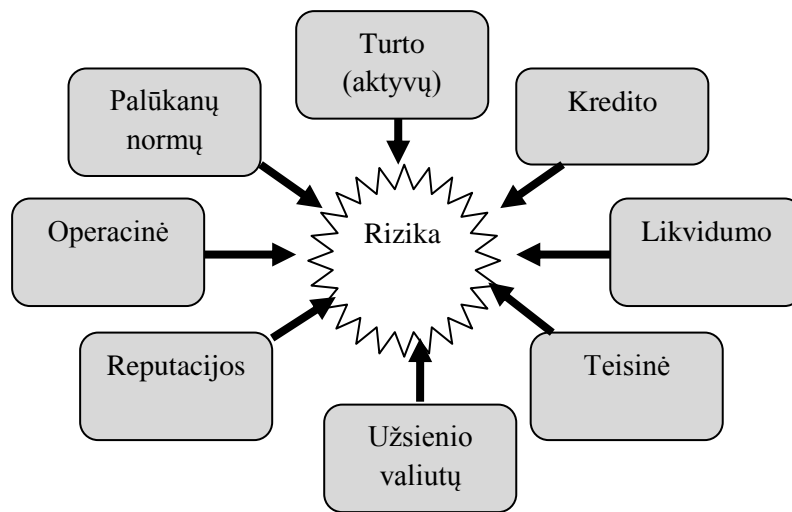
Didžiausios atvirosios pozicijos užsienio valiuta normatyvas – bendrosios atvirosios valiutos pozicijos (išskyrus eurus) ir kredito unijos perskaičiuoto kapitalo santykis, ne didesnis kaip 25 procentai, bei vienos valiutos (išskyrus eurus) atvirosios pozicijos ir kredito unijos perskaičiuoto kapitalo santykis, ne didesnis kaip 15 procentų kredito unijos perskaičiuoto kapitalo.

Didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvas – paskolos suma vienam skolininkui neturi viršyti mažesniojo iš šių dydžių:

- 25 procentų kredito unijos perskaičiuoto kapitalo;
- 500 000 litų.

Padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis – kredito unijos aukštos kokybės likvidžiojo turto ir grynojo netenkamo pinigų srauto santykis, ne mažesnis kaip 100 procentų.

Visi kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai yra svarbūs todėl, kad vykdydamos veiklą kredito unijos susiduria su rizika, kurią galima išskirti į keletą rūšių (14 pav.).

14 pav. Kredito unijų veiklos rizikos (sudaryta autorės pagal Vaškelaitį, 2003)

Pati svarbiausia rizika yra **turto (aktyvų) rizika**. Tai tikimybė patirti nuostolius dėl to, kad kredito unijos nesugeba tinkamai naudoti ir valdyti turto. Ši rizika susijusi su aplinkybėmis, kurios gali būti viena iš kredito unijos likvidavimo priežasčių. Viena svarbiausių turto (aktyvų) rizikos rūšių yra **kredito rizika**, nes teigiama, kad paskolų portfelis paprastai sudaro pačią didžiausią banko aktyvų dalį (Vaškelaitis, 2003, p. 45). Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų instituto darbuotojų nuomone, kredito rizika – tai tikimybė patirti nuostolius dėl to, kad kita šalis nesugeba veikti pagal sutartyje numatytas sąlygas (Jasevičienė F., Miniotienė R., Stankevičienė, 2000, p. 13). Šis paprastas apibrėžimas, šio darbo autorės nuomone, savyje slepia keletą rizikos rūšių. Tai rizikos „kiekis”, kuris yra lygus skolininkui suteikto kredito sumai ir rizikos „kokybė”, kurią sukelia skolininko nesugebėjimo vykdyti sutartinių įsipareigojimų tikimybė.

Nuostolių galima patirti ir dėl palūkanų normų pokyčių, kurie gali padidinti kredito unijų įsipareigojimų išlaidas ir sumažinti iš jų turto gaunamas pajamas. Šiuo atveju kalbame apie **palūkanų normos riziką**.

Likvidumas yra apibrėžiamas kaip banko gebėjimas užtikrinti savo įsipareigojimų vykdymą, t.y. skolų grąžinimą suėjus nustatytam terminui, ir paskolų paklausos tenkinimą, palaikant atitinkamą aktyvų ir pasyvų portfelių apimtį ir sudėtį (Лобанова, Чугунова, 2003, p. 345). Taigi **likvidumo riziką** galima apibūdinti kaip riziką, atsirandančią tada, kai kredito unija nesugeba laiku ir efektyviai įvykdyti savo mokėjimo įsipareigojimų dėl to, kad trūksta likvidžių lėšų. Kadangi kredito unijos atlieka tarpininkavimo tarp išteklių savininkų ir skolininkų funkciją, tai likvidumo rizikos valdymas yra prioritetinga kiekvienos kredito unijos rizikos valdymo politikos dalis.

Kredito unijos gali patirti nuostolių ir dėl įmonės vidaus procesų trūkumų, darbuotojų daromų klaidų, informacinių sistemų funkcionavimo ir techninių sutrikimų, dėl išorinių veiksnių poveikio. Tokių nuostolių atsiradimo rizika apibrėžiama kaip **operacinė rizika**.

Kredito unijos susiduria ir su įvairiomis **teisinės rizikos** formomis. Turtas gali tapti nebe toks vertingas arba įsipareigojimai gali būti didesni negu tikėtasi dėl nepakankamo ar blogo teisinio patarimo ar dokumentavimo, didelių teismo išlaidų, įstatymų pakeitimų, galiojančių įstatymų tarpusavio prieštaravimo. Kredito unijos ypač jautrios teisinei rizikai tada, kai sudaro naujo pobūdžio sandorius arba kai nesukurti kitos šalies teisiniai pagrindai. Kai antstolių kontoros buvo valstybės žinioje, o taip pat pereinamu laikotarpiu, Lietuvos kredito unijos susidurdavo su didelėmis išieškojimo problemomis. Todėl labai svarbu kontroliuoti vykdomų operacijų teisėtumą ir pasirengti veikti pagal naujus teisės aktus, kad nebūtų patirta nuostolių, kad nekiltų pavojus stabiliai kredito unijos veiklai arba nesumažėtų pasitikėjimas ja. Todėl kredito unijos darbuotojai turi būti aukštos kvalifikacijos specialistai, jie turi kontroliuoti, kad visos operacijos būtų pakankamai juridiškai įteisintos ir vykdomos.

Be abejo, tik nepriekaištinga kredito unijos reputacija garantuoja sėkmingą jos veiklą, paremtą klientų pasitikėjimu. Ir atvirkščiai, jei bankas kredito unija praranda gerą vardą, ji netgi gal tapti nemokia. Taigi labai svarbu visuomenėje išlaikyti gerą vardą ir išsaugoti klientų pasitikėjimą. Ši, taip vadinama **reputacijos rizika** valdoma naudojantis prevencinėmis priemonėmis, garantuojant, kad kredito unija nedalyvaus pinigų plovimo operacijose, kad nefinansuos nelegalaus verslo ir abejotinų sandorių. Taigi, kredito unijos turi siekti, kad jų veikla būtų skaidri.

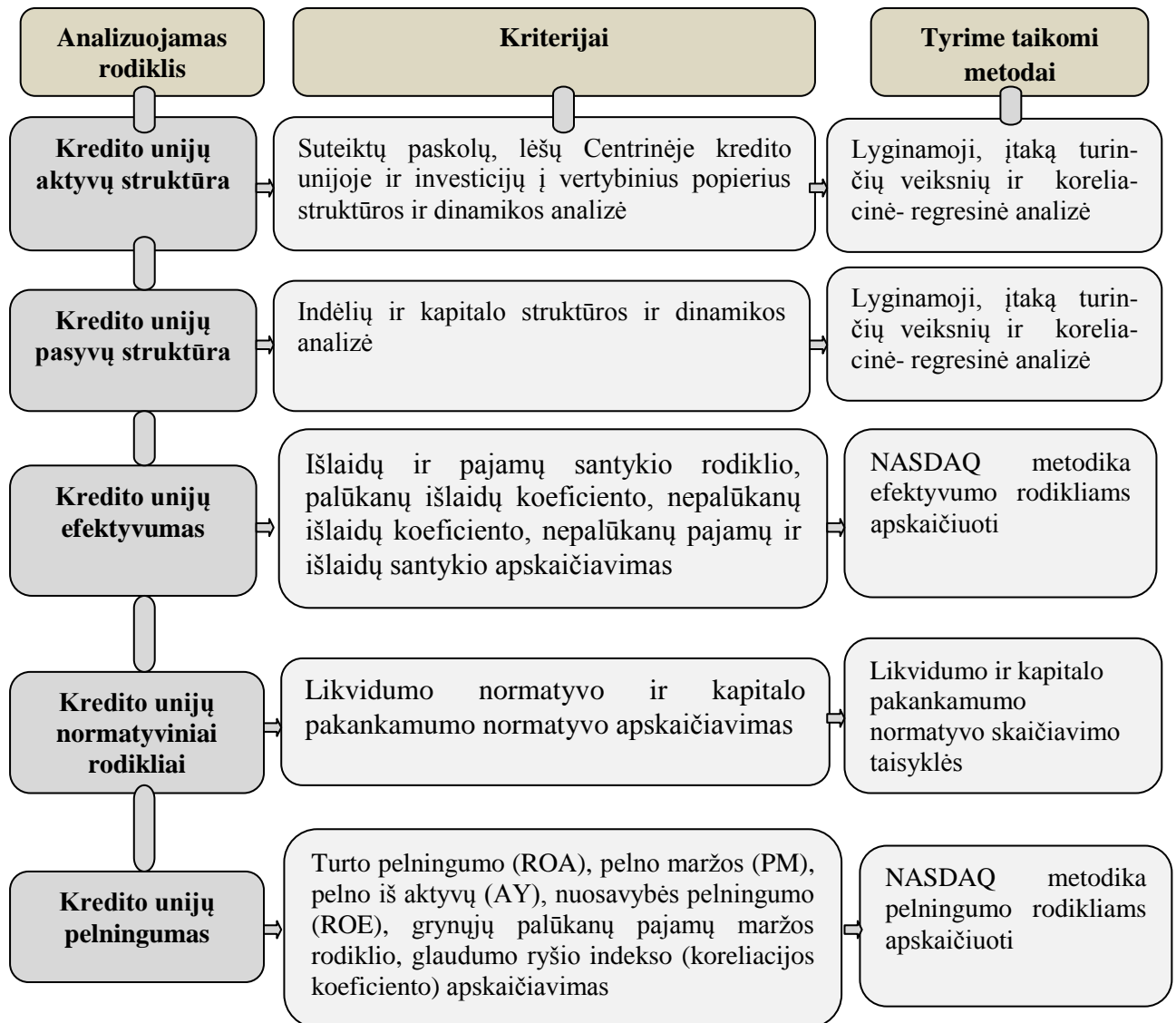
Reikia paminėti ir **užsienio valiutų riziką**, kaip vieną specifinių rinkos rizikos elementų. Ši rizika atsiranda tada, kai kredito unija, turėdama licenciją šiai veiklai, sudaro sandorius užsienio valiutomis. Kintant užsienio valiutos kursui kinta ir sandorių vertė. Norėdamos apsisaugoti nuo galimų nuostolių, kredito unijos naudojami išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, taiko prognozavimo metodus, balansuoja valiutinę turto ir įsipareigojimų struktūrą.

Atlikta Lietuvos kredito unijų veiklos teorinė analizė leidžia daryti išvadą, kad kredito unijų judėjimas, turintis galias tradicijas Lietuvos bankininkystės istorijoje, dabartiniu metu mažiau orientuojasi į savo narių tarpusavio pasitikėjimo principus. Kūrimosi pradžioje kredito unijų veikla orientavosi į savo narių ūkinių ir socialinių poreikių tenkinimą iš vienu priimant indėlius, o kitiems teikiant paskolas. Tačiau dabartiniu metu kredito unijos taiko įvairias rinkodaros programas ir už dideles palūkanas priima indėlius ir kitas grąžintinas lėšas iš neprofesionalių rinkos dalyvių. Tokią paslaugą reglamentuoja ir KUI, o kitas finansines paslaugas kredito unijos gali rinktis savo nuožiūra. Nors paskolų teikimas savo nariams išlieka viena svarbiausių kredito unijos veiklos sričių, tačiau ji yra viena rizikingiausių sričių. Tinkamai valdoma kredito rizika ir patikimas šio turto netekimo rizikos įvertinimo mechanizmas – svarbiausia kredito unijų sėkmingos veiklos prielaida.

2. KREDITO UNIŲ VEIKLOS ANALIZĖ UŽ 2009-2013 METUS

2.1. Tyrimo metodologija

Kredito unijų veiklos analizė atliekama remiantis kredito unijų 2009-2013 m. balansinėmis ataskaitomis. Penkerių metų laikotarpis pasirinktas todėl, kad jis gali atskleisti visų analizuojamų rodiklių kitimo tendencijas ir leisti identifikuoti kredito unijų veiklos problemines sritis. Tyrimas vyko nuoseklia tvarka, kuri parodyta schemoje (15 pav.).

15 pav. Tyrimo metodologijos schema (sudaryta autorės)

Kredito unijų aktyvų ir pasyvų dinaminė analizė atliekama analizuojant didžiausią dalį struktūroje užimančio turto ir įsipareigojimų dalis, kurios nustatomos atliekant kredito unijų aktyvų ir pasyvų struktūros 2009-2013 m. analizę. Analizuojant aktyvus ir pasyvus naudojamas

lyginamasis metodas (konkrečių metų pokytis +/- su praėjusiais metais, proc.), įtaką turinčių veiksnių analizė (identifikuojami atskirų rodiklių kaitai įtaką turintys veiksniai) ir koreliacinė-regresinė analizė. Pastaroji atliekama naudojant SPSS 17.0 statistinių duomenų apdorojimo paketą.

Anot V Kėdaičio (2009), koreliacinė analizė – tai statistinis metodas, kuriuo tiriami atsitiktinių dydžių, turinčių normalųjį skirstinį, tarpusavio ryšiai generalinėje aibėje. Tačiau pats koreliacinės analizės metodas neatskleidžia ryšių tarp reikšmių atsiradimo priežasčių. Jis tik kiekybiškai išmatuoja tų ryšių stiprumą. Koreliacijai įvertinti pasirinktas $p = 0,05$ patikimumo lygmuo. Skirtumas laikomas statistiškai reikšmingas, kai $p < 0,05$. Regresinė analizė – tai statistinis metodas priklausomybių tarp atsitiktinių dydžių matematiniai išraiškai nustatyti ir jos parametrus analizuoti (Kėdaitis 2009). Čekanavičius (2011, p. 161) nurodo, kad „kontrolinė Y reikšmė dažniausiai yra ta, kuri tyrėjui atrodo svarbiausia.“ Šiame darbe svarbiausiu faktoriumi (Y) laikomas kredito unijų skaičius, kurio ryšys bus analizuojamas su kredito unijų aktyvų ir pasyvų esminiais faktoriais X1, X2, X3, X4.

Pirsono koreliacijos koeficientas parodo koreliacijos ryšį – kuo jo reikšmė didesnė, tuo stipresnė priklausomybė tarp atsitiktinių dydžių (1 lent.).

1 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficiento (r) interpretavimas (Kėdaitis 2009)

Neigiamos reikšmės	Koreliacijos ryšys	Teigiamos reikšmės
0,00	Nėra	0,00
(-0,19) – (-0,01)	Labai silpnas	0,01 – 0,19
(-0,39) – (-0,20)	Silpnas	0,20 – 0,39
(-0,69) – (-0,40)	Vidutinis	0,40-0,69
(-0,89) – (-0,70)	Stiprus	0,70-0,89
(-0,99) – (-0,90)	Labai stiprus	0,90-0,99
(-1,00)	Visiškai tikslus	1,00

Kaip matome iš 1 lent., koreliacijos koeficientas gali įgyti reikšmes tarp -1 iki +1. Jeigu $r > 1$, reiškia, kad skaičiuojant padaryta aritmetinė klaida. Kai $r = 0$, priklausomybės tarp Y ir X nėra. Kai $r = +1$, ryšys tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo tiesioginis ir visiškai tikslus. Kai $r = -1$, ryšys tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo atvirkštinis ir visiškai tikslus.

Kredito unijų efektyvumas apskaičiuotas remiantis NASDAQ metodika (2010) efektyvumo rodikliams apskaičiuoti:

- Išlaidų ir pajamų santykio rodiklis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\text{Nepalūkanų išlaidos} / \text{Grynosios palūkanų pajamos} + \text{Nepalūkanų pajamos} \quad (1)$$

- Palūkanų išlaidų koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\text{Palūkanų išlaidos} / \text{Veiklos pajamos} \quad (2)$$

- Nepalūkanų išlaidų koeficientas apskaičiuojamas pagal formules:

$$\text{Nepalūkanų išlaidos be atlyginimų ir kitų išmokų darbuotojams} / \text{Grynosios palūkanų pajamos} + \text{Nepalūkanų pajamos} \quad (3)$$

$$\text{Nepalūkanų išlaidos} / \text{Veiklos pajamos} \quad (4)$$

- Nepalūkanų pajamų ir išlaidų santykis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\text{Nepalūkanų pajamos} / \text{Nepalūkanų išlaidos} \quad (5)$$

Pelningumo rodikliai tai pagrindiniai rodikliai, kuriais remiantis galima geriausiai apibendrinti kredito unijų galutinius veiklos rezultatus. Kredito unijų turto panaudojimo efektyvumą parodo turto pelningumo (*Return On Asset – ROA*) rodiklis. Šis rodiklis apibūdina banko gebėjimą priversti aktyvus „dirbti“ kuo naudingiau ir pelningiau (Vaškelaitis, 2003), t.y parodo kokia turto dalis atneša pelną. Šis rodiklis apskaičiuojamas neatsižvelgiant į banko finansavimo struktūrą pagal formulę:

$$\text{Grynasis pelnas} / \text{Vidutinis turtas} \quad (6)$$

$$\text{Vidutinis turtas} = \text{Turtas laikotarpio pradžioje} + \text{turtas laikotarpio pabaigoje} / 2 \quad (7)$$

Rodiklių skaičiavimo metodikoje (2010) nurodoma, kad didelė šio rodiklio reikšmė parodo banko naudojamo turto pelningumą, tačiau dėl banko veiklos specifikos, šio rodiklio reikšmės dažniausiai siekia 1 proc. Pastebėta tendencija, kad stambių ir didelių bankų turto grąžos rodiklis yra mažesnis, o nedidelių ir itin pelningai veikiančių bankų gali siekti nuo 3 iki 5 proc.

Turto pelningumo (grąžos) rodiklį galima išskaidyti į keletą sudėtinių dalių – pelno maržą bei turto panaudojimo efektyvumo rodiklį, o jų sandauga apibendrintai atskleidžia šių dviejų pagrindinių veiksnių poveikį turto grąžos dydžiui ir jo pasikeitimui.

Pelno marža (*Profit margin - PM*) parodo, kiek grynojo pelno uždirbama vienam palūkanų ir nepalūkanų pajamų litui. Kuo šis rodiklis aukštesnis, tuo geriau bankas geba kontroliuoti savo išlaidas, tuo jis pelningesnis. Pelno marža priklauso nuo banko paskolų palūkanų lygio, kitos pajamas uždirbančios veiklos mastų ir pelningumo bei jų augimo. Tuo tarpu kuo didesnės banko palūkanų, veiklos išlaidos, o taip pat atidėjiniai paskolų nuostoliams padengti, pelno mokesčio tarifas, tuo šis rodiklis žemesnis. Pelno marža apskaičiuojama pagal formulę:

$$\text{Grynasis pelnas} / \text{Veiklos pajamos} \quad (8)$$

$$\text{Veiklos pajamos} = \text{Palūkanų pajamos} + \text{Nepalūkanų pajamos} \quad (9)$$

Pelnas iš aktyvų (AY) nusako likvidumo ir kredito riziką. Jis apskaičiuojamas banko pajamas dalinant iš banko valdomo turto.

Nuosavybės pelningumo (ROE) rodiklis parodo, kaip greitai atsiperka akcininkų investuotas kapitalas. Kuo šis rodiklis didesnis, tuo trumpesnis yra atsipirkimo laikas. Rentabilumo lygis, kuris svyruoja nuo 13 iki 16 proc. vertinamas kaip normalus. ROE apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\text{Grynasis pelnas} / \text{Vidutinis nuosavas kapitalas} \quad (10)$$

$$\text{Vidutinis nuosavas kapitalas} = \frac{\text{Nuosavas kapitalas laikotarpio pradžioje} + \text{Nuosavas kapitalas laikotarpio pabaigoje}}{2} \quad (11)$$

Grynųjų palūkanų pajamų maržos rodiklis – tai vienas pagrindinių bankų veiklos efektyvumo matų. Jis parodo banko finansinės veiklos, susijusios su kreditavimu bei lėšų (už kurias mokamos palūkanos) pritraukimu, pelningumą. Rodiklis apskaičiuojamas iš grynųjų palūkanų pajamų ir turto santykio.

Kiekvienas komercinis bankas siekia dirbti pelningai, tačiau išlikti saugiu ir patikimu. Pagrindiniai rodikliai, kurie parodo ar banko veikla efektyvi, yra turto ir nuosavo kapitalo pelningumas. Visi efektyvumo rodikliai yra daugiau ar mažiau veikiami rizikos.

Siekiant nustatyti priklausomybę tarp riziką ribojančių normatyvų ir turto pelningumo (ROA) rodiklių apskaičiuotas glaudumo ryšio indeksas (koreliacijos koeficientas). Tai atlikta naudojant MS EXCEL funkciją CORREL. Koreliacijos koeficientas r gali įgyti reikšmes nuo -1 iki $+1$. Jei $r_{x,y} > 0$, tai egzistuoja teigiamas koreliacinis ryšys ir reiškia, kad didėjant X , didėja ir Y . Kai $r_{x,y} < 0$, egzistuoja neigiamas koreliacinis ryšys ir X didėjant, Y mažėja. Kai $|r_{x,y}| = 1$, egzistuoja tiesinė funkcinė priklausomybė ir visų stebėjimų reikšmės sutampa su tiesės linija (Kėdaitis, 2009).

Remiantis likvidumo ir kapitalo pakankamumo normatyvo skaičiavimo taisyklėmis apskaičiuoti kredito unijų normatyviniai rodikliai. Kapitalo pakankamumo normatyvas išreiškiamas perskaičiuoto kapitalo ir turto (aktyvų) bei nebalansinių įsipareigojimų, turinčių požymių, kad bus įvykdyti, įvertintų pagal riziką, santykiu ir skaičiuojamas pagal formulę:

$$KP = \left(\frac{K}{BT_i + N_i} \right) \times 100, \quad KP \geq 13 \text{ proc.} \quad (12)$$

kur:

KP – kapitalo pakankamumo rodiklis;

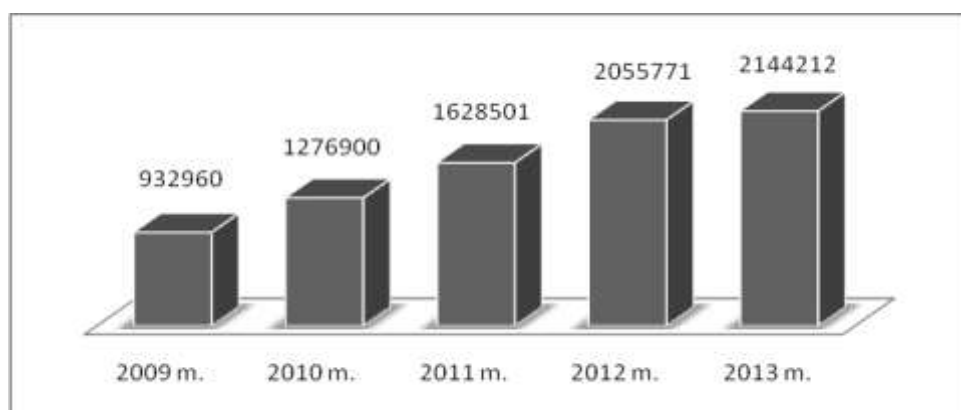
K – perskaičiuotas kredito unijos kapitalas, t. y. pagrindinio (I lygio) ir papildomo (II lygio) kapitalų suma;

BT_i – kredito unijos balanso turtas (aktyvai), įvertintas pagal rizikos laipsnį;

N_i – kredito unijos nebalansiniai įsipareigojimai, turintys požymių, kad bus įvykdyti, įvertinti pagal rizikos laipsnį.

2.2. Kredito unijų aktyvų struktūros dinaminė analizė

2009-2013 m. kredito unijų valdomas turtas (aktyvai) didėjo. Laikotarpio pabaigoje (t.y. 2013 m.) jis padidėjo 129,83 proc. lyginant su laikotarpio pradžia (t.y. 2009 m.) (16 pav.). Didžiausias aktyvų padidėjimas matomas 2010 m., kuomet lyginant su 2009 m., aktyvų padidėjo 36,87 proc. 2011 m. ir 2012 m. aktyvų padidėjo atitinkamai 27,54 proc. ir 26,24 proc. lyginant su ankstesniais metais.

16 pav. Kredito unijų aktyvai 2009-2013 m., tūkst. lt

Didžiausią dalį aktyvų struktūroje sudaro suteiktos paskolos, lėšos Centrinėje kredito unijoje bei investicijos į vertybinius popierius (2 lent.).

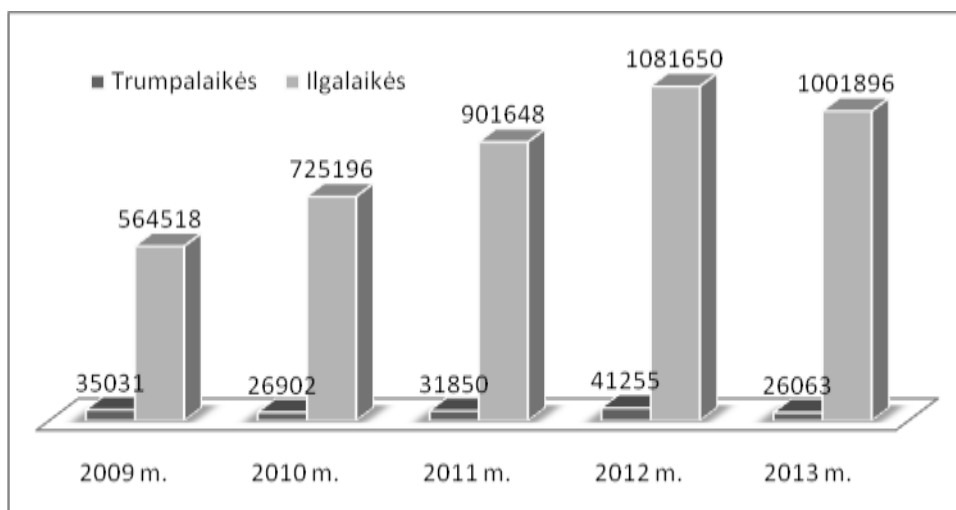
2 lentelė. Kredito unijų aktyvų struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis proc. +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis proc. +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Pinigai	8 005	9 616 (20,12)	12 474 (29,72)	14 788 (18,55)	16 886 (14,19)
Lėšos bankuose	35 885	60 712 (69,18)	44 784 (-26,24)	80 566 (79,90)	30 389 (-62,28)
Lėšos Centrinėje KU	177 260	276 473 (55,97)	312 948 (13,19)	310 200 (-0,88)	292 194 (-5,80)
Lėšos kredito unijose	298	1263 (323,83)	0	0	0
Suteiktos paskolos	599 549	752 098 (25,44)	933 499 (24,12)	1 122 905 (20,29)	1 027 959 (-8,46)
Investicijos į vertybinius popierius	73 172	133 096 (81,89)	237 261 (78,28)	412 442 (73,83)	645 722 (56,56)
Investicijos į Centrinės KU kapitalą	9 679	10 284 (6,25)	23 111 (124,73)	26 304 (13,82)	29 688 (12,86)
Ilgalaikis turtas	15 085	17 628 (16,86)	33 559 (90,37)	39 860 (18,78)	49 298 (23,68)
Už skolas perimtas turtas	623	1 966 (215,57)	6 357 (223,35)	10 733 (68,84)	19 066 (77,64)
Kitas turtas	13 404	13 763 (2,68)	24 509 (78,08)	37 973 (54,93)	33 008 (-13,08)

Atliktas tyrimas leido įvertinti, kad *suteiktos paskolos* 2009 m. sudarė 64 proc. visų kredito unijų aktyvų. Ir nors 2010-2013 m. jų dalis buvo mažesnė, tačiau sudarė daugiau kaip pusę visų aktyvų – atitinkamai 59 proc., 57 proc., 55 proc. ir 52 proc.

Analizuojamu laikotarpiu suteiktų paskolų suma 2009-2012 m. išaugo 87,29 proc., t.y. nuo 599549 tūkst. lt 2009 m. iki 1122905 tūkst. lt 2012 m. Didžiausias metinis pokytis matomas 2010 m., kuomet paskolų buvo suteikta 25,44 proc. daugiau lyginant su 2009 m. 2011 m. ir 2012 m. paskolų buvo suteikta atitinkamai 24,12 proc. ir 20,29 proc. lyginant su praėjusiais metais. 2013 m. suteiktų paskolų sumažėjo 8,46 proc. lyginant su 2012 m., tačiau lyginant su 2011 m. paskolų buvo suteikta 10,12 proc. daugiau.

2009-2013 m. laikotarpiu kredito unijos daugiausiai suteikė ilgalaikių paskolų, t.y. ilgesniam kaip vienerių metų laikotarpiui (17 pav.). Iki 2012 m. ilgalaikių paskolų dalis didėjo: 2010 m. ji padidėjo 28,46 proc., 2011 m. – 24,33 proc. ir 2012 m. – 19,96 proc. ir lyginant su ankstesniais metais. Tačiau 2013 m. ilgalaikių paskolų buvo suteikta 7,37 proc. mažiau nei 2012 m. Tuo tarpu trumpalaikių paskolų dalis 2010 m. sumažėjo 23,21 proc. lyginant su 2009 m., bet 2011 m. ir 2012 m. padidėjo atitinkamai 18,39 proc. ir 29,53 proc. lyginant su praėjusiais metais. 2013 m. trumpalaikių paskolų buvo suteikta mažiausiai per visą analizuojamą laikotarpį. Lyginant su 2012 m. šių paskolų sumažėjo 36,82 proc.

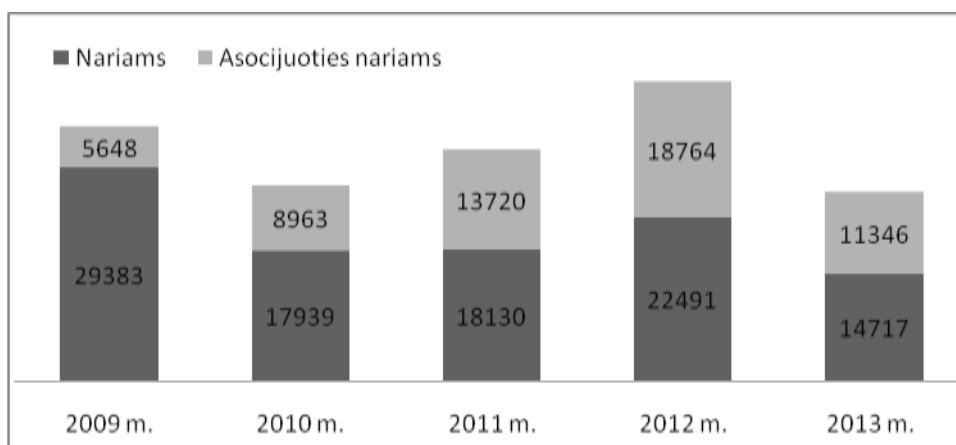
17 pav. Suteiktų paskolų struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

Tokią paskolų augimo dinamiką galima paaiškinti tuo, kad Lietuvos komerciniams bankams ėmus taikyti reiklesnes skolinimo sąlygas, kredito unijos perėmė dalį komercinių bankų rinkos, o po banko „Snoras“ bankroto išaugo šalies gyventojų susidomėjimas alternatyviomis finansinių paslaugų organizacijomis. Todėl per analizuojamą laikotarpį ženkliai išaugo kredito unijų narių skaičius: 2009 m. sausio 1d. Lietuvoje veikė 67 kredito unijos, vienijusios beveik 96 tūkstančius narių, 2010 metų sausio 1 d. 67 kredito unijos vienijo daugiau kaip 103 tūkstančius narių, 2011 m.

sausio 1 d. jau 68 kredito unijos vienijo daugiau nei 114 tūkstančius narių. 2012 m. sausio 1 d. Lietuvoje jau veikė 74 kredito unijos, kurios vienijo daugiau nei 128 tūkst. narių, tačiau metų pabaigoje Lietuvos banko licenciją vykdyti veiklą turėjo 77 kredito unijos, kurio vienijo beveik 146 tūkst. narių.

Kredito unijų narių skaičiaus didėjimui, o tuo pačiu ir paskolų augimo dinamikai įtakos turėjo ir kredito unijų vykdoma politika. 2010 m. Lietuvos centrinė kredito unija kartu su 57 kredito unijomis pasirašė penkerių su puse metų trukmės sutartį su verslumo skatinimo fondo valdytoja UAB „Investicijų ir verslo garantas“ (INVEGA) dėl 50 mln. litų vertės mikrokreditavimo projekto. Nuo 2010 m. rugsėjo mėn. kredito unijos pradėjo teikti lengvatinius mikrokreditus mažoms ir ne ilgiau kaip vienerius metus veikiančioms įmonėms bei ketinantiems pradėti savo verslą ar norintiems jį plėtoti fiziniams asmenims. Nemažai įtakos turėjo ir atskirų kredito unijų sprendimai. Pavyzdžiui, Vilniaus kredito unija nuo 2010 m. gruodžio mėn. pradėjo vykdyti socialinį projektą „Skolininkų gelbėjimo planas“. Šio projekto misija – padėti žmonėms atsikratyti skolų liūno, perkredituojant jų brangiai mikrokreditavimo bendrovėse pasiskolintas lėšas žymiai pigesnėmis unijų lėšomis. To pasėkoje Vilniaus kredito unijos 2011 m. suteikta paskolų suma siekė 6194 tūkst. lt, o 2012 m. ji jau buvo 17096 tūkst. lt., t.y. išaugo daugiau kaip 163 proc. Praėjus vos dienai po banko „Snoras“ bankroto „Pareigūnų kredito unija“ savo nariams pasiūlė beprocentes paskolas.

Trumpalaikių paskolų portfelyje dominuoja tikriesiems kredito unijų nariams suteiktos paskolos (18 pav.). Didžiausiai tokių paskolų buvo suteikta 2009 m, tačiau 2010 m. jų sumažėjo 38,95 proc., 2011 m. jau matomas 1,06 proc. padidėjimas lyginant su 2010 m., 2012 m. tokių paskolų buvo suteikta 24,05 proc. daugiau nei 2011 m, tačiau 2013 m. paskolų buvo suteikta 34,56 proc. mažiau nei 2012 m. Tuo tarpu paskolų asocijuotiems nariams dalis iki 2012 m. didėjo: 2010 m. paskolų asocijuotiems nariams buvo suteikta 58,67 proc. daugiau nei 2009 m., 2011 m. – 51,01 proc. daugiau nei 2010 m., o 2012 m. – 38,63 proc. daugiau nei 2011 m. Tačiau 2013 m. paskolų buvo suteikta 39,53 proc. mažiau nei 2012 m.

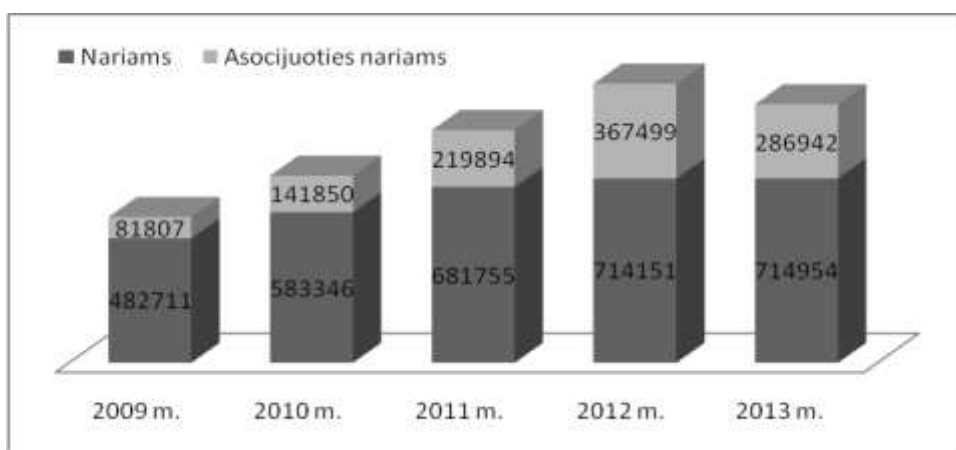
18 pav. Trumpalaikių paskolų portfelio struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

Pastebėtina, jog asocijuotiems nariams suteiktų trumpalaikių paskolų portfelių struktūroje dominuoja paskolos, suteiktos juridiniams asmenims (3 lent.). 2010 m. trumpalaikių paskolų juridiniams asmenims buvo suteikta 66,58 proc. daugiau nei 2009 m., 2011 m. – 56,10 proc. daugiau nei 2010 m., o 2012 m. – 39,60 proc. daugiau nei 2011 m. Tačiau 2013 m. tokių paskolų buvo suteikta 39,51 proc. mažiau nei 2012 m. Tuo tarpu fiziniams asmenims suteiktų paskolų dalis mažėja: 2010 m. paskolų buvo suteikta 25,41 proc. mažiau nei 2009 m., 2011 m. – 70,08 proc. mažiau nei 2010 m., 2012 m. – 82,41 proc. mažiau nei 2011 m., o 2013 m. – 57,89 proc. mažiau nei 2012 m.

3 lentelė. Trumpalaikių paskolų asocijuotiems nariams struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Fiziniams asmenims	484	361 (-25,41)	108 (-70,08)	19 (-82,41)	8 (-57,89)
Juridiniams asmenims	5 164	8 602 (66,58)	13 428 (56,10)	18 745 (39,60)	11 338 (-39,51)

Paskolos tikriesiems kredito unijų nariams dominuoja ir ilgalaikių paskolų portfelio struktūroje (19 pav.).

19 pav. Ilgalaikių paskolų portfelio struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

Analizuojamu laikotarpiu stebima jų augimo tendencija: 2010 m. šių paskolų buvo suteikta 20,85 proc. daugiau nei 2009 m., 2011 m. – 16,87 proc. daugiau nei 2010 m., 2012 m. – 4,75 proc. daugiau nei 2011 m. ir 2013 m. – 0,11 proc. daugiau nei 2012 m. Nors paskolos asocijuotiems

nariams sudaro mažesnę dalį ilgalaikių paskolų portfelyje, tačiau pastebima sparti jų augimo tendencija: 2010 m. šių paskolų buvo suteikta 73,40 proc. daugiau nei 2009 m., 2011 m. – 55,02 proc. daugiau nei 2010 m. ir 2012 m. – 67,13 proc. daugiau nei 2011 m. Tačiau 2013 m. paskolų asocijuotiems nariams buvo suteikta 21,92 proc. mažiau nei 2012 m.

Paskolos, suteiktos juridiniams asmenims, dominuoja ir asocijuotiems nariams suteiktų ilgalaikių paskolų portfelių struktūroje. 2010 m. ilgalaikių paskolų juridiniams asmenims buvo suteikta 108,86 proc. daugiau nei 2009 m., 2011 m. – 65,95 proc. daugiau nei 2010 m., o 2012 m. – 69,49 proc. daugiau nei 2011 m. Tačiau 2013 m. tokių paskolų suteikta 46,4 proc. mažiau nei 2012 m. Tuo tarpu fiziniams asmenims suteiktų paskolų dalis mažėja: 2010 m. paskolų buvo suteikta 35,28 proc. mažiau nei 2009 m., 2011 m. – 53,04 proc. mažiau nei 2010 m., o 2012 m. – 15,37 proc. mažiau nei 2011 m. Nors 2013 m. buvo suteikta paskolų 21,57 proc. mažiau nei 2012 m. Tyrimo rezultatai parodyti 4 lentelėje.

4 lentelė. Ilgalaikių paskolų asocijuotiems nariams struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Fiziniams asmenims	20 128	13 027 (-35,28)	6 117 (-53,04)	5 177 (-15,37)	2 775 (-46,40)
Juridiniams asmenims	61 679	128 823 (108,86)	213 777 (65,95)	362 322 (69,49)	284 167 (-21,57)

Lėšos Centrinėje kredito unijoje 2009 m. sudarė 19 proc. visų kredito unijų aktyvų, 2010 m. šių lėšų dalis išaugo iki 22 proc., tačiau 2011 m. ji sumažėjo iki 19 proc., o 2012-2013 m. jos indėlis buvo dar mažesnis ir siekė 15-14 proc. Šias lėšas sudaro specialiosios lėšos ir indėliai, kurie dominuoja visų lėšų struktūroje (5 lent.).

5 lentelė. Lėšų Centrinėje kredito unijoje struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Indėliai iki pareikalavimo	85 415	121 701 (42,48)	139 476 (14,61)	137 899 (-1,13)	132 855 (-3,66)
Terminuotieji indėliai	85 427	146 067 (70,98)	162 212 (11,05)	158 917 (-2,03)	142 167 (-10,54)
Specialiosios lėšos	6 418	8 705 (35,63)	11 259 (29,34)	13 385 (18,88)	17 173 (28,30)

Centrinėje kredito unijoje didžiausią lėšų dalį sudaro terminuotieji indėliai, kurie 2012 m. išaugo 86,03 proc. lyginant su 2009 m. Tačiau 2012 m. šių indėlių sumažėjo 2,03 proc. lyginant su 2011 m., o 2013 m. – 10,54 proc. lyginant su 2012 m. Analizuojamu laikotarpiu išaugo ir indėlių iki pareikalavimo dalis, ir specialiųjų lėšų dalis, t.y. 2013 m. ji padidėjo atitinkamai 55,54 proc. ir 167,58 proc. lyginant su 2009 m. Pagrindinė tokių pokyčių priežastis yra ta, kad kredito unijos, siekdamos padidinti turto gražą ir pagerinti veiklos rezultatus, teikė nariams paskolas ir didino investicijas į vertybinius popierius.

Investicijos į vertybinius popierius 2009 m. sudarė 8 proc. visų kredito unijų aktyvų. 2010 m. jos padidėjo iki 10 proc., 2011 m. – iki 19 proc., tačiau 2012 m. sumažėjo iki 15 proc.

Didžiąją dalį investicijų į vertybinius popierius struktūroje sudaro investicijos į ilgalaikius vertybinius popierius (6 lent.). Pastebėtina, kad analizuojamu laikotarpiu investicijos į juos didėjo: 2010 m. buvo investuota 119,12 proc. daugiau nei 2009 m., 2011 m. – 91,59 proc. daugiau nei 2010 m., 2012 m. – 86,26 proc. daugiau nei 2011 m., o 2013 m. – 57,11 proc. daugiau nei 2012 m. Tuo tarpu investicijos į trumpalaikius vertybinius popierius mažėjo: 2010 m. buvo investuota 7,87 proc. mažiau nei 2009 m., ir nors 2011 m. buvo investuota 1,84 proc. daugiau nei 2010 m., tačiau 2012 m. investicijų sumažėjo 60,22 proc. mažiau nei 2011 m. 2013 m. trumpalaikių investicijų padidėjo 28,7 proc. lyginant su 2012 m.

6 lentelė. Investicijų į vertybinius popierius struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Trumpalaikiai VP	21 449	19 761 (-7,87)	20 125 (1,84)	8 005 (-60,22)	10 300 (28,67)
Ilgalaikiai VP	51 723	113 335 (119,12)	217 136 (91,59)	404 437 (86,26)	635 422 (57,11)

Koreliacinei –regresinei analizei naudojami 2009–2013 metų kredito unijų aktyvų rodikliai. Priklausomas veiksnys yra kredito unijų narių skaičius (Y) ir nepriklausomi kintamieji: suteiktos paskolos (X1), lėšos Centrinėje kredito unijoje (X2), investicijos į vertybinius popierius (X3) ir lėšos bankuose (X4).

Naudojant SPSS 17.0 statistinių duomenų apdorojimo paketą apskaičiuoti koreliacijos koeficientai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai (sudaryta autorės)

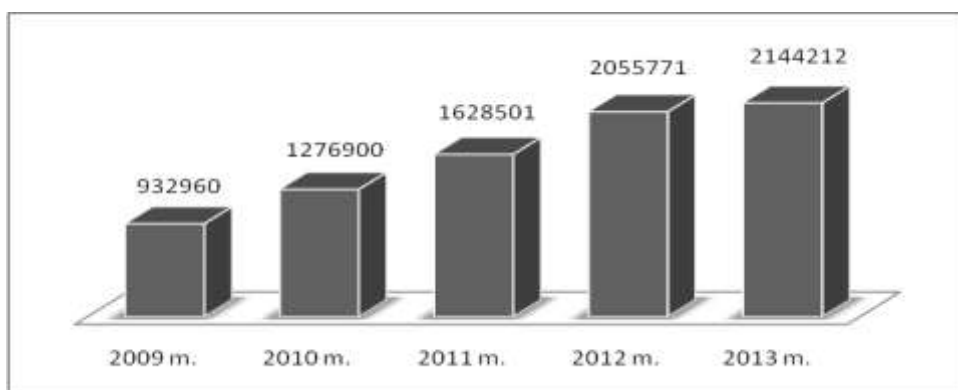
	YX1	YX2	YX3	YX4
Pirsono koreliacijos koeficientas (r)	0,854	0,626	0,997	-0,044
Reikšmingumas (p)	0,33	0,13	0,00	0,472

Iš 7 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad YX3 reikšmingumas $p < 0,05$. Tai reiškia, kad r yra patikimas. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad nustatytas labai stiprus ryšys tarp kredito unijų narių skaičiaus ir investicijų į vertybinius popierius: didėjant narių skaičiui investicijų taip pat daugėja.

Apibendrinant daroma išvada, kad analizuojamu laikotarpiu kredito unijų valdomas turtas (aktyvai) didėjo 120,35 proc. Tam didžiausios įtakos turėjo suteiktos paskolos, kurios analizuojamu laikotarpiu sudarė 55-64 proc. visų kredito unijų aktyvų. Pastebėtina, kad nors po banko „Snoras“ bankroto išaugo kredito unijų narių skaičius, tačiau koreliacijos tarp kredito unijų narių skaičiaus (Y) ir suteiktų paskolų (X1) nustatyta nebuvo. O tai reiškia, kad paskolų didėjimui augantis kredito unijų narių skaičius įtakos neturi. Be to, suteiktų paskolų suma analizuojamu laikotarpiu didėjo nežiūrint ir į tai, kad paskolų verslui palūkanos kredito unijose dažniausiai siekia 7 proc., t.y. daugiau nei bankuose. Tuo tarpu vartojimo paskolą tenka grąžinti su 12 proc. metinių palūkanų. Taip yra todėl, kad kredito unijos yra plačiausias Lietuvoje klientų aptarnavimo padalinių tinklas, skirtas vietiniam smulkiam ir vidutiniam verslui skatinti bei finansuoti. Veikdamos konkrečiame regione kredito unijos yra geriau susipažinusios su vietinio verslo ypatumais, galimybėmis bei galima rizika, todėl dažniau skolina toms įmonėms, kurioms didieji bankai neteikia paskolų.

2.3. Kredito unijų pasyvų struktūros dinaminė analizė

2009-2013 m. didėjo ir kredito unijų įsipareigojimai bei nuosavybė, t.y. pasyvai (20 pav.). Per visą analizuojamą laikotarpį jie padidėjo 1 211 252 tūkst. Lt arba 129,83 proc.

20 pav. Kredito unijų pasyvai 2009-2013 m., tūkst. Lt

Didžiausią dalį pasyvų struktūroje sudaro indėliai ir kapitalas (8 lent.). *Indėlių* dalis visoje kredito unijų pasyvų struktūroje 2009 m. sudarė 83 proc., 2010 m. – 85 proc., 2011 m. – 86 proc., 2012 m. – 89 proc., o 2013 m. – 87 proc. Indėlių kredito unijose po krizės daugėjo dėl didesnių palūkanų. Be to, gąsdinimai, kad kredito unijose laikyti pinigus labiau rizikinga nei bankuose nėra pagrįsti. Indėliai kredito unijose yra apdrausti valstybės tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir bankuose. Pastebėtina, jog net ir krizės metu kredito unijos siūlė iki 10 proc. siekiančias palūkanas už indėlius, o 2012 m. pabaigoje jos siekė 4-5 proc. už metų trukmės indėlių. Palyginti, didieji šalies bankai už indėlius siūlo 1-2 proc. palūkanas.

8 lentelė. Kredito unijų pasyvų struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

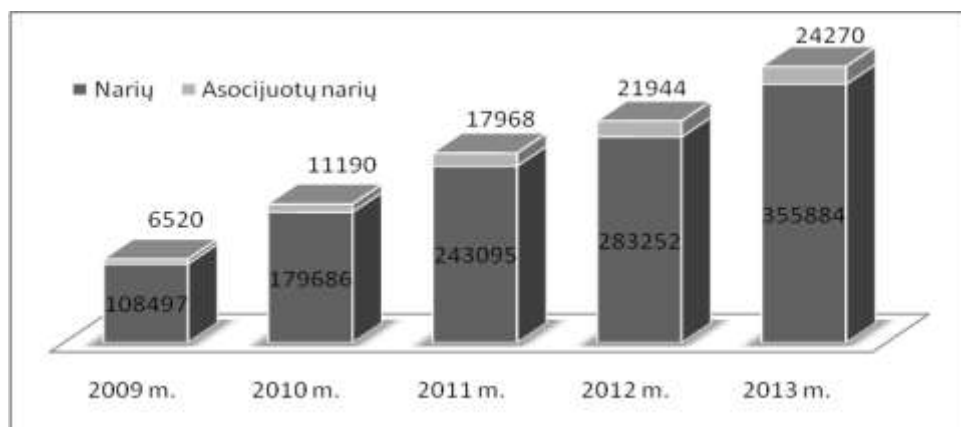
	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Įsiskolinimai bankams	29	0	0	2 716	37 908 (1295,73)
Įsiskolinimai Centrinei KU	45 170	11 858 (-75,75)	21 600 (82,16)	27 080 (25,37)	33 637 (24,21)
Įsiskolinimai KU	298	1263 (323,83)	0	0	0
Indėliai	773 798	1 083 498 (40,02)	1 405 800 (29,75)	1 822 022 (29,61)	1 868 138 (2,53)
Kiti įsiskolinimai	2 122	28 628 (1249,10)	13 988 (-51,14)	14 397 (2,93)	12 185 (-15,37)
Subordinuotosios paskolos	986	18 449 (1771,10)	25 561 (38,55)	26 002 (1,73)	28 914 (11,20)
Kapitalas	110 557	133 204 (20,48)	161 552 (21,28)	163 554 (1,24)	163 429 (-0,08)

Terminuotieji indėliai sudaro didžiąją kredito unijų indėlių portfelio dalį (9 lent.). 2012 m. šių indėlių dalis padidėjo 130,31 proc. lyginant su laikotarpio pradžia. Ir nors indėlių iki pareikalavimo taip pat didėjo (2010 m. padidėjo 65,21 proc., 2011 m. – 38,06 proc., o 2012 m. – 15,69 proc.), tačiau jų dalis yra ženkliai mažesnė. 2013 m. matomas ženklus abiejų rūšių indėlių sumažėjimas: indėlių iki pareikalavimo sumažėjo 71,85 proc., o terminuotųjų indėlių – 2 proc. lyginant su 2012 m.

9 lentelė. Indėlių struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

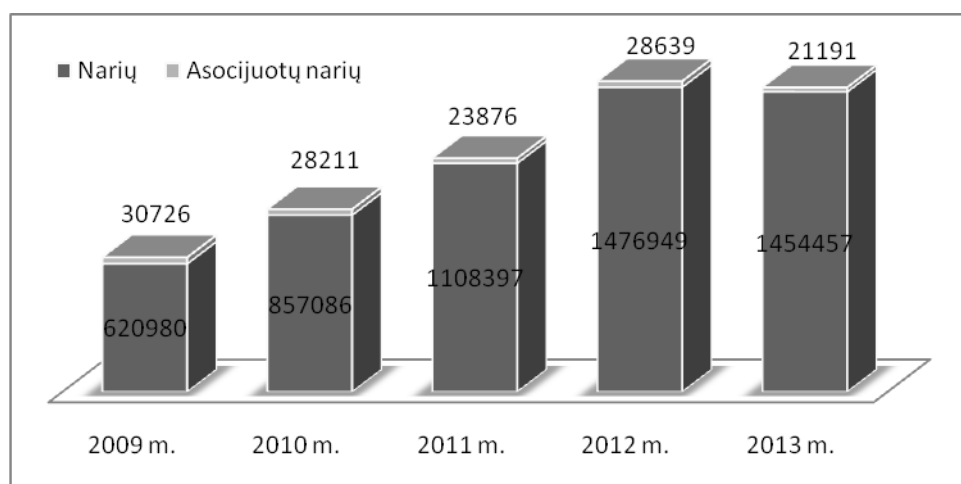
	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Indėliai iki pareikalavimo	118 699	196 108 (65,21)	270 755 (38,06)	313 244 (15,69)	88 183 (23,92)
Terminuotieji indėliai	655 099	887 390 (35,46)	1 135 045 (27,91)	1 508 778 (32,93)	1 479 955 (-1,91)

Indėlius iki pareikalavimo kredito unijose daugiausiai laiko tikrieji jų nariai (21 pav.). Per analizuojamą laikotarpį šių indėlių padidėjo 228 proc. Didžiausias šuolis pastebimas 2010 m., kuomet šių indėlių padidėjo 65,61 proc. lyginant su 2009 m. Kredito unijose laikomi asocijuotų narių indėliai yra mažesni, tačiau per analizuojamą laikotarpį jie padidėjo 272,24 proc.

21 pav. Indėlių iki pareikalavimo struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

Terminuotųjų indėlių struktūroje taip pat dominuoja tikrųjų kredito unijų narių indėliai, kurie per 2009-2012 m. laikotarpį padidėjo 137,84 proc. (22 pav.). Tuo tarpu kredito unijose laikomi asocijuotų narių terminuotieji indėliai yra ženkliai mažesni. 2010 m., lyginant su 2009 m., šių indėlių sumažėjo 8,19 proc., o 2011 m., lyginant su 2010 m. – 15,37 proc. Ir nors 2012 m. išaugo 19,95 proc. lyginant su 2011 m., tačiau nepasiekė 2009 m. lygio ir bendroje sumoje jų dalis per analizuojamą laikotarpį sumažėjo 6,79 proc. 2013 m. matomas indėlių sumažėjimas: tikrųjų kredito unijų narių indėliai sumažėjo 1,52 proc., o asocijuotų narių terminuotieji indėliai – 26,01 proc. lyginant su 2012 m.

22 pav. Terminuotųjų indėlių struktūra 2009-2013 m., tūkst. lt

Kredito unijų *kapitalo* struktūrai svariausią indėlį turi pajinis kapitalas (10 lent.). Nors pajinis kapitalas, kurį sudaro visų kredito unijų narių pajinių įnašų suma, tiesiogiai pajamų neuždirba, tačiau jis yra traktuojamas kaip kredito unijų finansinio stabilumo garantas. Analizuojamu laikotarpiu nuo 2009 m. iki 2012 m. kredito unijų pajinis kapitalas iš viso padidėjo 118,78 proc., tačiau 2013 m. jis sumažėjo 11,66 proc. lyginant su 2012 m. Pajinio kapitalo pokyčius įtakojo lėtesnis kredito unijų narių skaičiaus augimas ir mažėjantis paskolų portfelis.

10 lentelė. Kapitalo struktūra 2009-2013 m., tūkst.lt

	2009 m.	2010 m. (pokytis +/- su 2009 m., proc.)	2011 m. (pokytis +/- su 2010 m., proc.)	2012 m. (pokytis +/- su 2011 m., proc.)	2013 m. (pokytis +/- su 2012 m., proc.)
Pajinis kapitalas	107973	135751 (25,73)	177766 (30,95)	236221 (32,88)	208676 (-11,66)
Privalomasis rezervas arba rezervinis kapitalas	8354	8207 (-1,76)	7170 (-12,64)	8339 (16,30)	11630 (39,47)
Atsargos kapitalas	0	323	585	4141	
Praėjusių metų nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	-875	-5752 (557,37)	-10073 (75,12)	-25135 (149,3)	-22064 (-12,22)
Ilgalaikio materialiojo turto perkainojimo rezervas	-	-	51 (0,00)	51 (0,00)	51 (0,00)
Kiti rezervai	411	87 (-78,83)	71 (-18,39)	64 (-9,86)	19 (-70,31)
Einamųjų metų nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	-5307	-5412 (-201,98)	-14018 (-359,02)	-60128 (-328,93)	-38342 (36,23)

Rezervinis kapitalas, kuris sudaromas iš kredito unijų pelno, analizuojamu laikotarpiu svyravo: 2010 m. jis sumažėjo 1,76 proc. lyginant su 2009 m., 2011 m. sumažėjo 12,64 proc.

lyginant su 2010 m., tačiau 2012 m. išaugo 16,30 proc. lyginant su 2011 m., o 2013 m. – 39,47 proc. lyginant su 2012 m. Tam turėjo įtakos kredito unijų veiklos rezultatai.

Audituotų finansinių ataskaitų duomenimis, 2009 m. kredito unijos patyrė 5,3 mln. Lt nuostolį. 2010 m. 37 kredito unijos dirbo pelningai, 31 patyrė nuostolį, todėl buvo patirtas 5,4 mln. Lt nuostolis. Nors 2011 m. pelningai dirbusios 45 kredito unijos uždirbo 4 mln. Lt pelno, tačiau 27 kredito unijos dirbo nuostolingai ir patyrė 18 mln. Lt nuostolių. Bendras kredito unijų sistemos veiklos rezultatas – 14 mln. Lt nuostolių. Pastebėtina, jog vien per ketvirtąjį ketvirtį patirta 11,8 mln. Lt nuostolių, o tam įtakos turėjo patirtos vertės sumažėjimo išlaidos dėl lėšų, laikytų AB banke SNORAS ir turimų Graikijos vyriausybės vertybinių popierių. 2012 m. 52 kredito unijos uždirbo daugiau kaip 10 mln. Lt pelno, tačiau 25 kredito unijos dirbo nuostolingai ir patyrė beveik 70 mln. Lt nuostolių. Bendras metų veiklos rezultatas yra 60,1 mln. Lt nuostolis. O tai yra blogiausias rezultatas nuo kredito unijų veiklos pradžios 1995 m.

Koreliacinei –regresinei analizei naudojami 2009–2013 metų kredito unijų pasyvų rodikliai. Priklausomas veiksnys yra kredito unijų narių skaičius (Y) ir nepriklausomi kintamieji: įsiskolinimai Centrinei KU (X1), indėliai (X2), kiti įsiskolinimai (X3) ir kapitalas (X4).

Naudojant SPSS 17.0 statistinių duomenų apdorojimo paketą apskaičiuoti koreliacijos koeficientai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai

	YX1	YX2	YX3	YX4
Pirsono koreliacijos koeficientas (r)	0,38	0,947	-0,005	0,824
Reikšmingumas (p)	0,476	0,07	0,497	0,043

Iš 11 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad YX2 ir YX4 reikšmingumas $p < 0,05$. Tai reiškia, kad r yra patikimas. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad tarp kredito unijų narių skaičiaus ir indėlių nustatytas labai stiprus ryšys, o tarp kredito unijų narių skaičiaus ir kapitalo – stiprus ryšys. Tai reiškia, kad didėjant narių skaičiui didėja indėliai ir kapitalas.

Apibendrinant daroma išvada, kad analizuoju laikotarpiu kredito unijų nuosavybė ir įsipareigojimai (pasyvai) didėjo 129,83 proc. Tam didžiausios įtakos turėjo indėliai, kurie analizuojamu laikotarpiu sudarė 83- 89 proc. visų kredito unijų pasyvų. Pastebėtina, kad po banko „Snoras“ bankroto išaugęs kredito unijų narių skaičius labai stipriai koreliuoja su indėliais. Tai reiškia, jog indėlių augimui tiesioginės įtakos turėjo ne tik didesnės nei bankuose indėlių palūkanos, bet ir didėjantis kredito unijų narių skaičius. Nustatytas stiprus ryšys tarp kredito unijos narių

skaičiaus ir kapitalo leidžia daryti išvadą, kad pajinio kapitalo didėjimas, kuris sudaro svariausią indėlį viso kapitalo struktūroje, apibūdina kredito unijas kaip finansiškai stabilias institucijas.

2.4. Kredito unijų veiklos efektyvumo analizė pagal NASDAQ siūlomą metodiką

Mokslinėje-metodinėje literatūroje yra aprašoma šimtai skirtingų finansinių koeficientų, tačiau bankų veiklos vertinimas yra labai savitas. Bankininkystėje naudojamiems rodikliams ir jų vertinimui finansų analizės literatūroje dėmesys neskiriamas. Ne visi metodai, kurie yra naudojami nefinansinių įmonių vertinimui, yra tinkami bankų analizei. Kaip teigia A. Damodaran (2009) vertinant finansinių paslaugų įmones yra susiduriama su dvių problemų charakteristika. Pirmą - tai, kad pinigų srautai finansinių paslaugų įmonėse negali būti lengvai apskaičiuojami dėl kapitalo išlaidų bei dėl apyvartinio kapitalo ir skolų aiškaus apibrėžtumo nebuvimo. Antra yra tai, kad dauguma finansinių paslaugų įmonių veikia pagal reguliavimo sistemą, kuri reglamentuoja, kaip jos yra kapitalizuojamos, kur jos investuoja ir kaip greitai jos gali augti. Taip pat banko veiklos balanso struktūra netinkama moderniausių metodų taikymui.

Toliau darbe atliekama kredito unijų veiklos efektyvumo analizė pagal vertybinių popierių biržos NASDAQ OMX Vilnius (2010) parengtą rodiklių skaičiavimo metodiką.

Išlaidų ir pajamų santykio rodiklis rodo, kokia nepalūkanų išlaidų dalis tenka vienam banko uždirdamų grynujų palūkanų pajamų ir nepalūkanų pajamų litui. Grynosios palūkanų pajamos šiuo atveju gali būti apskaičiuojamos neatsižvelgiant į paskolų portfelio kokybę ir neatimant atidėjinių paskolų nuostoliams padengti. Mažesnis rodiklis reiškia, kad banko vadovybė efektyviau valdo išlaidas ir racionaliau uždirda pajamas. Tai vienas iš pagrindinių komercinių bankų veiklos efektyvumo rodiklių.

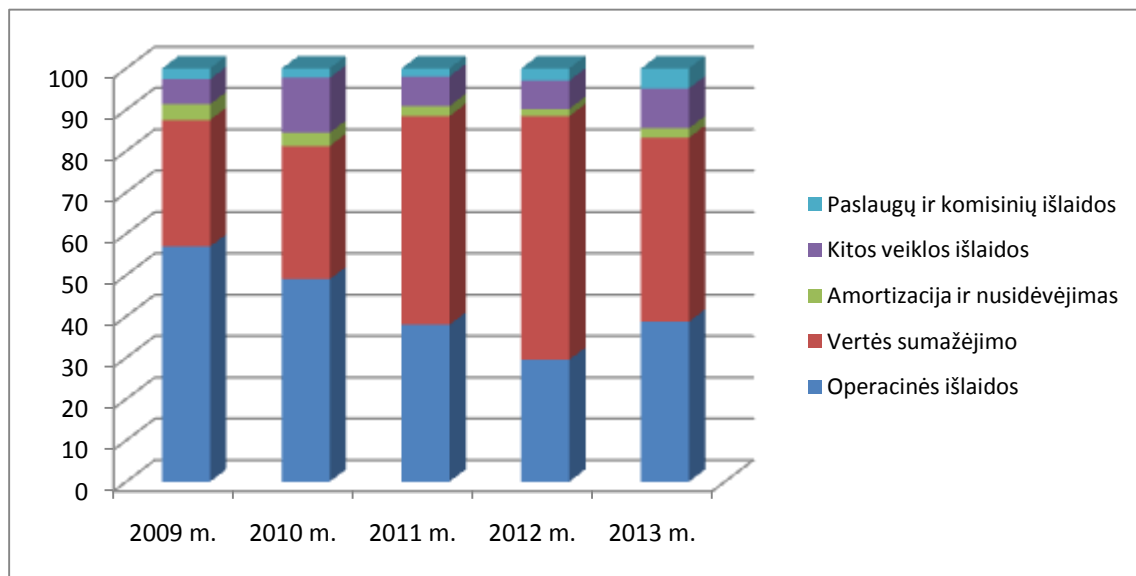
12 lentelė. Kredito unijų išlaidų ir pajamų santykio rodikliai 2009-2013 m.

2009 m.	2010 m.	Pokytis +/-	2011 m.	Pokytis +/-	2012 m.	Pokytis +/-	2013 m.	Pokytis +/-
1,18	1,17	-0,01	1,24	0,11	1,93	0,69	1,70	0,23

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Kaip rodo tyrimų rezultatai (12 lent.), kredito unijų išlaidų/pajamų santykio rodiklis visu analizuojamu laikotarpiu yra labai didelis, o 2012 m. pakyla iki 1,93. Tai reiškia, kad kredito unijos neefektyviai valdo išlaidas, t.y. 2012 m., uždirdamos vieną grynujų palūkanų pajamų ir negrynujų pajamų litą, kredito unijos patiria 1,93 Lt nepalūkanų išlaidų (2009 m. – 1,18 Lt, 2010 m. - 1,17 Lt, 2011 m. – 1,24 Lt, 2013 m. – 1,70 Lt.).

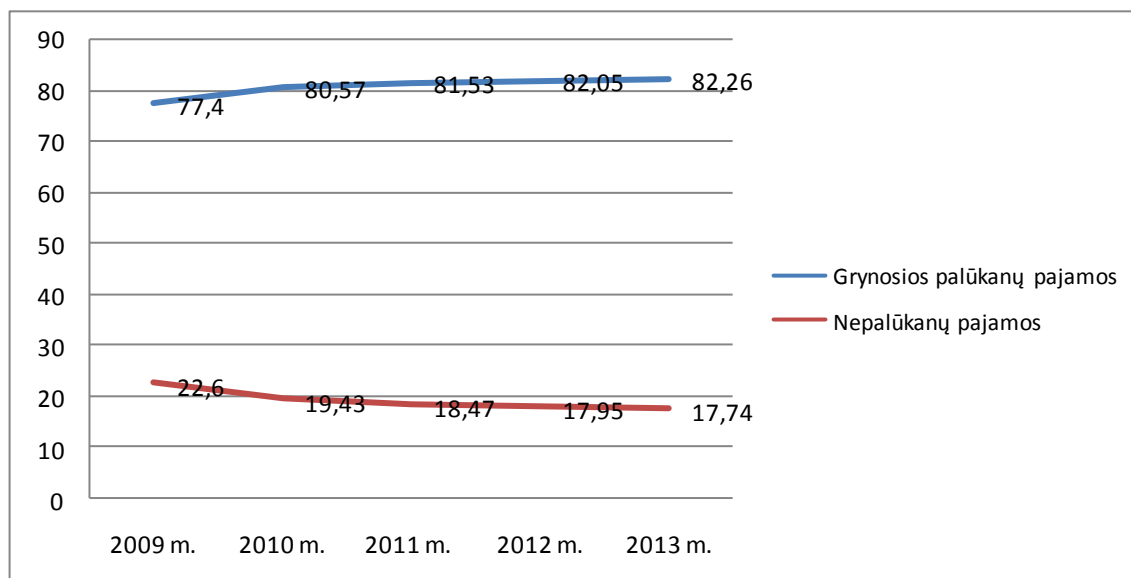
Nepalūkanų išlaidas sudaro: paslaugų ir komisinių išlaidos, kitos veiklos išlaidos, operacinės išlaidos, amortizacija ir nusidėvėjimas, vertės sumažėjimas.

23 pav. Nepalūkanų išlaidų struktūra 2009-2013 m., proc.

Kaip matome iš pateikto 23 pav., analizuojamo laikotarpio nepalūkanų išlaidų didžiausią dalį sudaro operacinės išlaidos ir vertės sumažėjimas. 2009 m. operacinės išlaidos (darbo užmokestis ir socialinio draudimo įmokos, bendrosios ir administracinės išlaidos) sudarė didžiausią nepalūkanų išlaidų dalį – 56,88 proc. per analizuojamą 2009 - 2013 m. laikotarpį. 2010 m. šių išlaidų dalis sumažėjo 7,88 procento lyginant su 2009 m.; 2011 m. – 11,04 proc., lyginant su 2010 m. ir 18,92 proc. lyginant su 2009 m.; 2012 m. – 8,49 proc. lyginant su 2011 m. ir 27,41 proc. lyginant su 2009 m.; 2013 m. operacinės išlaidos lyginant su 2012 metais padidėjo 9,24 proc., o lyginant su 2009 m. jos buvo mažesnės 18,17 proc. Nors kiekvienais metais operacinės išlaidos didėjo, tačiau analizuojant nepalūkanų išlaidų struktūrą pastebėtina, kad operacinių išlaidų procentinė dalis mažėja, šį pokytį įtakoja didėjančios grynosios palūkanų ir nepalūkanų pajamos (24 pav.).

Atvirkštinė tendencija stebima vertės sumažėjimo rodiklio dinamikoje. Didėjant grynosioms palūkanų ir nepalūkanų pajamoms (24 pav.) vertės sumažėjimo procentinė dalis nepalūkanų išlaidose didėja. Šiuos veiksnius įtakoja formuojami specialieji atidėjiniai. 2009 m. vertės sumažėjimas (paskolų ir kito turto) sudarė 30,65 proc. nepalūkanų išlaidų; 2010 m. šis rodiklis padidėjo 1,57 proc. lyginant su 2009 m. ir sudarė 32,22 proc. nepalūkanų išlaidų; 2011 m. padidėjo 18,27 proc., lyginant su 2010 m. ir 19,84 proc. lyginant su 2009 m.; 2012 m. – 8,47 proc., lyginant su 2011 m. ir 29,31 proc. lyginant su 2009 m.; 2013 m. vertės sumažėjimo išlaidos sumažėjo 14,47 proc. lyginant su 2012 m., o lyginat su 2009 m. padidėjo 13,84 proc.

24 pav. Grynujų palūkanų ir nepalūkanų pajamos 2009-2013 m., proc.

Grynosios palūkanų pajamos (24 pav.) sudaro didžiausią dalį visų kredito unijų pajamų. Per analizuojamą laikotarpį šios pajamos be didesnių šuolių, tačiau proporcingai didėjo. 2009 m. sudarė 77,4 proc. pajamų, 2010 m. padidėjo 3,17 proc. (2011 m. – 0,96 proc., 2012 m. – 0,52 proc., 2013 m. – 0,21 proc. lyginant su praėjusiais metais). Atlikta suteiktų paskolų analizė parodė, kad kredito unijų per analizuojamą 2009 -2013 m. laikotarpį suteiktos paskolos didėjo, kas įtakojo grynujų palūkanų pajamų didėjimą.

Nepalūkanų pajamas sudaro: paslaugų ir komisinių pajamos, kitos veiklos pajamos (stojamasis mokestis, kitos pajamos), dividendai gauti iš Centrinės kredito unijos. Šios pajamos analizuojamu laikotarpiu mažėjo. 2009 m. sudarė 22,6 proc., 2010 m. – 19,43 proc., 2011 m. – 18,47 proc., 2012 m. – 17,95 proc., 2013 m. – 17,74 proc. nepalūkanų pajamų. Analizuojant kredito unijų 2009 -2013 m. pelno (nuostolio) ataskaitą nustatyta, kad nepalūkanų pajamos didėjo, tačiau ne tokiais tempais, kaip grynujų palūkanų pajamos, kas lėmė tokį procentinį pasiskirstymą tarp gaunamų pajamų.

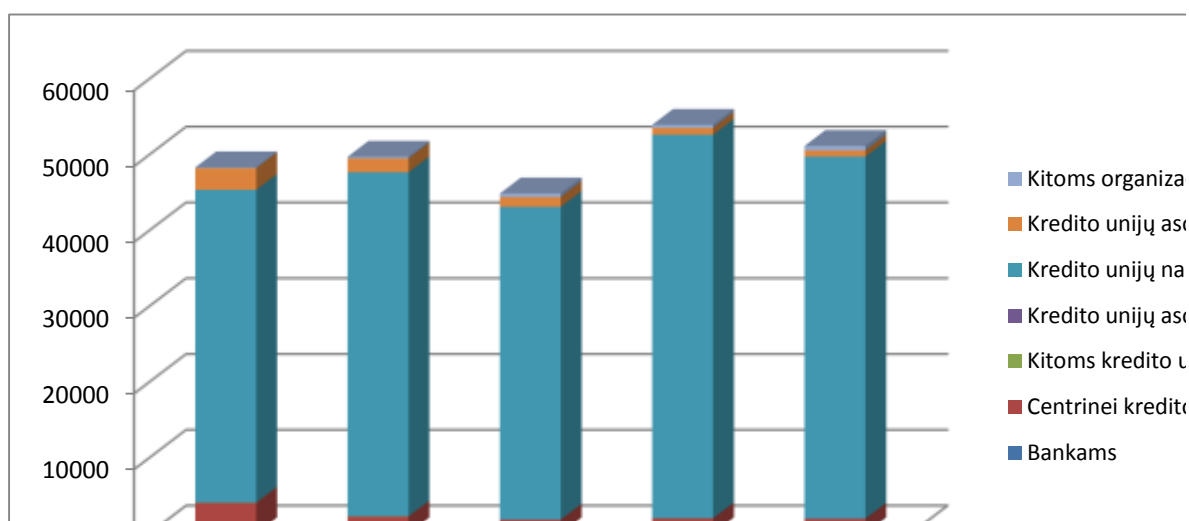
Palūkanų išlaidų koeficientas – šis rodiklis rodo, kokia palūkanų išlaidų dalis tenka vienam banko bendrų veiklos pajamų litui. Šis rodiklis įvertina banko veiklos efektyvumą, pritraukiant ir panaudojant finansinius išteklius. Banko išlaidų valdymas efektyvesnis ir banko pelningumas didesnis, kuo šis rodiklis mažesnis.

13 lentelė. Kredito unijų palūkanų išlaidų koeficiento rodikliai 2009-2013 m.

2009 m.	2010 m.	Pokytis +/-	2011 m.	Pokytis +/-	2012 m.	Pokytis +/-	2013 m.	Pokytis +/-
0,59	0,54	-0,05	0,40	-0,14	0,42	+0,42	0,42	-

Gauti rezultatai (13 lent.) rodo, kad palūkanų išlaidų koeficiento rodiklis per analizuojamą laikotarpį turi tendenciją mažėti, tačiau išlieka gana aukštas. 2009 m. vienam kredito unijų bendrųjų veiklos pajamų uždirbtam litui teko 0,59 cnt išlaidų, atitinkamai 2010 m. – 0,54 cnt, 2011 m. - 0,40 cnt, 2012 m. – 0,42 cnt, 2013 m. – 0,42 cnt.

Palūkanų išlaidos kiekvienais analizuojamo laikotarpio metais, išskyrus 2011 m., didėjo. Šių išlaidų sandara parodyta 25 pav.

25 pav. Kredito unijų palūkanų išlaidos 2009-2013 m., tūkst.Lt

Visu analizuojamu laikotarpiu, palūkanų išlaidos kredito unijų nariams sudaro didžiausią dalį, dėl to, kad būtent kredito unijų nariai laiko didžiausią dalį indėlių kredito unijose.

Nepalūkanų išlaidų (be atlyginimo ir kitų išmokų darbuotojams) koeficientas rodo, kokia dalis banko nepalūkanų išlaidų, atėmus darbuotojų atlyginimus ir kitas išmokas, tenka vienam banko grynųjų palūkanų pajamų ir nepalūkanų pajamų litui. Šis rodiklis yra vienas iš pagrindinių, skirtų banko valdymo efektyvumui įvertinti. Kuo jis mažesnis, tuo bankas valdomas efektyviau, tuo didesnė operacinių ir kitų nepalūkanų išlaidų (nesusijusių su darbuotojų motyvacija) kontrolė.

14 lentelė. Kredito unijų nepalūkanų išlaidų (be atlyginimo ir kitų išmokų darbuotojams) koeficiento rodikliai 2009-2013 m.

2009 m.	2010 m.	Pokytis +/-	2011 m.	Pokytis +/-	2012 m.	Pokytis +/-	2013 m.	Pokytis +/-
0,76	0,76	0	0,96	+0,2	1,37	+0,41	1,32	-0,05

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Gauti skaičiavimų (14 lent.) rezultatai nėra džiuginantys: 2009 m. vienam kredito unijų uždirbtam iš grynųjų palūkanų litui tenka 0,76 cnt nepalūkanų išlaidų, atitinkamai 2010 m. - 0,76

Lt, 2011 m. - 0,96 Lt, 2012 m. - 1,37 Lt, o 2013 m., - 1,32 Lt. Rezultatai rodo, kad kredito unijos yra valdomos neefektyviai, yra labai maža operacinių ir kitų nepalūkinių išlaidų, kurios nesusijusios su darbuotojais, kontrolė.

Nepalūkanų išlaidų koeficientas - rodo, kokia nepalūkanų išlaidų (tame tarpe operacinių išlaidų) dalis tenka vienam banko bendrų pajamų (palūkanų ir nepalūkanų pajamų) litui. Mažesnis rodiklis rodo didesnę banko pelningumą. Tačiau pernelyg žemas rodiklis gali rodyti potencialias banko problemas (pavyzdžiui, nepakankamai kvalifikuotų darbuotojų samdymą).

15 lentelė. Kredito unijų nepalūkanų išlaidų koeficiento rodikliai 2009-2013 m.

2009 m.	2010 m.	Pokytis +/-	2011 m.	Pokytis +/-	2012 m.	Pokytis +/-	2013 m.	Pokytis +/-
0,48	0,51	+0,03	0,74	+0,23	1,11	+0,37	0,98	-0,13

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Per analizuojamą laikotarpį nepalūkanų išlaidų koeficientas (15 lent.) didėjo. 2010 m. -2011 m. šis rodiklis buvo 0,48 – 0,51, tačiau sekančiais metais smarkiai didėjo ir 2012 m. buvo 1,11. T.y, kad uždirbti vieną kredito unijų bendrųjų pajamų litą, 2012 metais buvo patiriama 1,11 Lt nepalūkanų išlaidų. Toks didelis nepalūkanų išlaidų koeficientas rodo, kad kredito unijos dirba nuostolingai. Tokiems rezultatams įtakos turėjo paskolų vertės sumažėjimas (23 pav.), taip pat reikėtų atkreipti dėmesį ar nėra per daug samdomų darbuotojų, nes personalo išlaidos sudaro daugiau kaip 50 proc. operacinių išlaidų.

Nepalūkanų pajamų ir išlaidų santykis rodo, kiek nepalūkanų pajamų tenka vienam banko nepalūkanų išlaidų litui. Kuo šis rodiklis didesnis, tuo efektyvesnis banko valdymas, sėkmingai diversifikuojant veiklas. Tačiau praktikoje šis rodiklis retai viršija 1. Šį rodiklį mažina tokios būtinos bankų išlaidos, kaip, pavyzdžiui, investicijos į naujas technologijas.

16 lentelė. Kredito unijų nepalūkanų išlaidų koeficiento rodikliai 2009-2013 m.

2009 m.	2010 m.	Pokytis +/-	2011 m.	Pokytis +/-	2012 m.	Pokytis +/-	2013 m.	Pokytis +/-
0,19	0,17	-0,02	0,14	-0,03	0,09	-0,05	0,10	+0,01

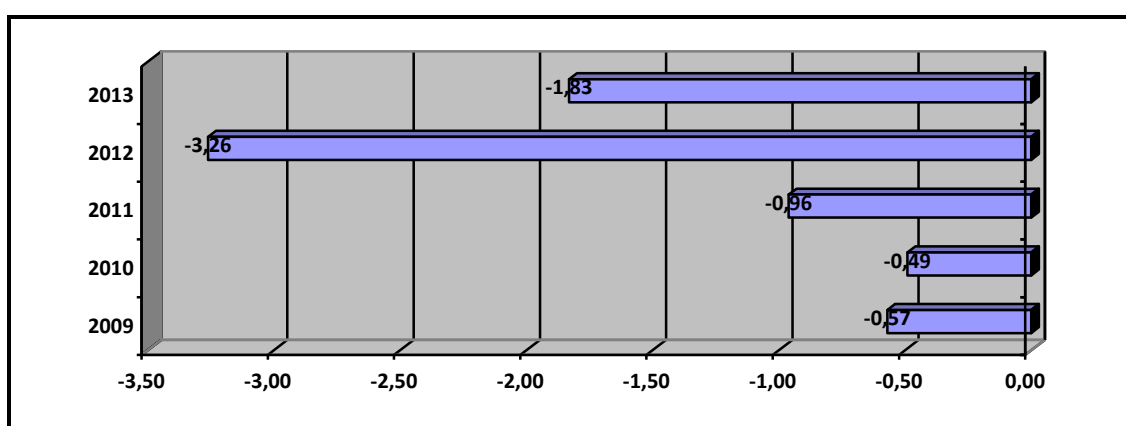
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Nepalūkanų pajamų ir išlaidų santykio rodiklis (16 lent.) patvirtino ankščiau gautus rezultatus, kad kredito unijoms labai trūksta efektyvaus valdymo. Rodiklis visą analizuojamą laikotarpį mažėjo ir 2012 m. tesiekė 0,09, t.y. išleidus vieną nepalūkanų išlaidų litą, kredito unijos uždirba 0,09 cent. Analizuojamu laikotarpiu nepalūkanų pajamos mažėjo (23 pav.), kredito unijos uždirbo vis mažesnę procentinę dalį pajamų iš paslaugų ir komisinių, kitos veiklos pajamų. Norint

pagerinti šį rodiklį, reikėtų peržiūrėti kredito unijų komisinius mokesčius ir esant galimybei juos padidinti, nes šiai dienai jie yra mažesni nei komerciniuose bankuose.

2.5. Kredito unijų pelningumo rodiklių analizė

2009 – 2013 m. ROA rodiklis buvo neigiamas (2009 m. $-(-0,57)$ proc., 2010 m. $-(-0,49)$ proc.), o 2011-2012 metais turėjo tendenciją smarkiai mažėti (2011 m. $-(-0,96)$ proc., 2012 m. $-(-3,26)$ proc.). 2013 m. rodiklis kyla, tačiau lieka žemoje neigiamoje zonoje ($-1,83$ proc.). Tai reiškia, kad kredito unijoms yra labai sudėtinga efektyviai valdyti turtą (26 pav.).

26 pav. Kredito unijų turto pelningumo (ROA) rodiklio analizė 2009-2013 m., proc.

Stebint kredito unijų valdomą turtą nustatyta, kad 2013 m. lyginant su 2009 m., kredito unijų valdomas turtas padidėjo 53 tūkst. Lt., tai įtakojo pajinio kapitalo didėjimas. 2013 m. lyginant su 2009 m. pajinis kapitalas padidėjo 101 tūkst. Lt., tačiau visą analizuojamą laikotarpį kredito unijų veikla buvo nuostolinga. 2009 m. kredito unijos baigė su 5307 tūkst. Lt., 2010 m. – 5412 tūkst. Lt., 2011 m. – 14108 tūkst. Lt., 2012 m. – 60128 tūkst. Lt., 2013 m. – 38342 tūkst. Lt. nuostoliu. Tam didelės įtakos turėjo paskolų vertės sumažėjimas, didelės palūkanų išlaidos.

Skaičiavimo rezultatai 2009 -2013 m. laikotarpiu rodo neigiamą pelno maržos rodiklį, o tai signalizuoja apie palūkanų normos riziką. 2009 m. uždirbdamos vieną palūkanų litą, kredito unijos patyrė 6 cent. nuostolį (atitinkamai 2010 m. 6 cent., 2011 m. 13 cent., 2012 m. 44 cent., 2013 m. 29 cent. nuostolio) (17 lent.)

17 lentelė. Pelno maržos (PM) apskaičiavimo rezultatai

2009 m.	2010 m.	Pokytis +/-	2011 m.	Pokytis +/-	2012 m.	Pokytis +/-	2013 m.	Pokytis +/-
-6	-6	0	-13	-7	-44	-31	-29	+15

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

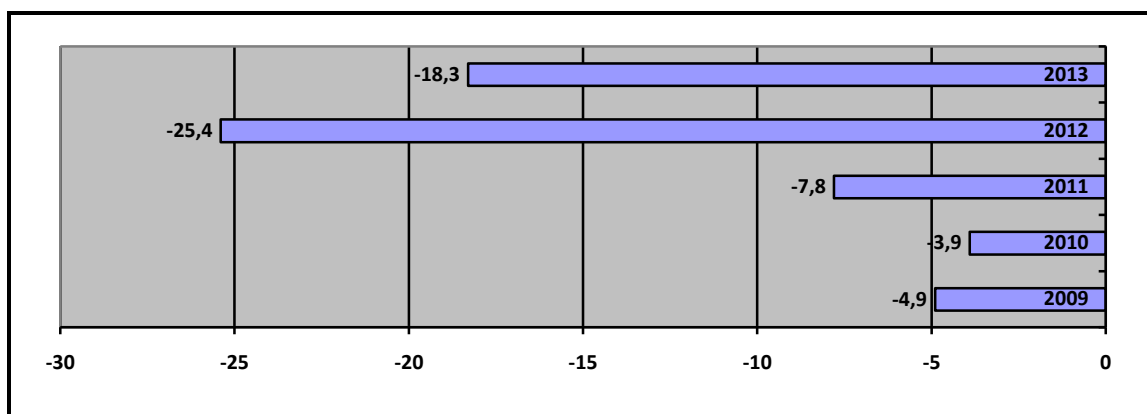
Remiantis gautais skaičiavimų rezultatais galima teigti, kad kredito unių pelno iš aktyvų (AY) rodiklis yra aukštas, o tai reiškia, kad gresia likvidumo ir kredito rizikos (18 lent.).

18 lentelė. Pelno iš aktyvų (AY) apskaičiavimo rezultatai

Rodiklis	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
AY	9	7	7	7	6
ROA	-0,54	-0,54	-0,91	-3,08	-1,74

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Atlikta analizė rodo, kad kredito unių ROE rodiklis visą analizuojamą laikotarpį yra neigiamas (2009 m. (-4,9) proc., 2010 m. (-3,9) proc., 2011 m. (-7,8) proc., 2012 m. (-25,4) proc., 2013 m. (-18,3) proc.) (27 pav.). Galima teigti, kad kredito unių veikla neefektyvi, nuosavo kapitalo dydis labai priklauso nuo pajinių įnašų.

27 pav. Kredito unių nuosavybės pelningumo (ROE) rodiklio analizė 2009-2013 m., proc.

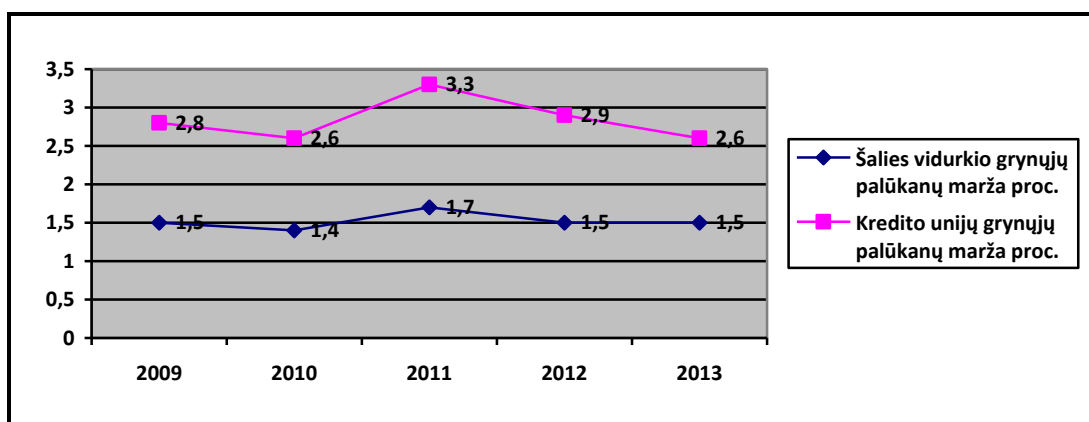
Nuosavos kapitalo grąžos (pelningumo) rodiklį galima išskaidyti į keletą sudėtinių dalių – turto grąžą (pelningumą) bei turto ir nuosavo kapitalo santykį. Jų sandauga apibendrina šių dviejų pagrindinių veiksnių poveikį ROE dydžiui. Kuo didesnis turto ir nuosavo kapitalo santykis, tuo didesnis banko finansinis svertas (L), tuo didesnė banko mokumo rizika, nors antrą vertus, tuo labiau bankas didina nuosavo kapitalo grąžą.

19 lentelė. Finansinio sverto ir ROA poveikis nuosavo kapitalo grąžos dydžiui

Rodikliai	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Finansinis svertas (L)	8,6	9,4	9,1	8,7	10,2
Turto grąža (ROA)	-0,57	-0,49	-0,96	-3,26	-1,83
Poveikis nuosavo kapitalo grąžos dydžiui (ROE)	-4,9	-4,6	-8,7	-28,3	-18,6

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Atlikus analizę galima teigti, kad kredito unijų finansinis svertas yra ganėtinai didelis, tačiau neiškėlė ROE, o tai reiškia, kad kredito unijos nesusiduria su padidėjusia mokumo rizika, tačiau kredito unijos neefektyviai panaudojo kapitalą (19 lent.).

28 pav. Kredito unijų ir Lietuvos komercinių bankų grynųjų palūkanų maržos analizė

Atlikta analizė (28 pav.) atskleidė, kad šio rodiklio reikšmė visu analizuojamu laikotarpiu yra aukšta, lyginant su Lietuvos komerciniais bankais, o tai rodo kad kredito unijos uždirba pakankamai palūkanų už išduotas paskolas.

2.6. Kredito unijų normatyvinių rodiklių vykdymo analizė

Siekiant užtikrinti stabilią ir saugią kredito unijų veiklą, bei valdyti riziką, atitinkamos institucijos yra nustačiusios riziką ribojančius normatyvus, kurių kredito unijos privalo laikytis.

Likvidumo normatyvas - skirtas likvidumo rizikai valdyti, t.y. rizikai, kad kredito unija nesugebės laiku įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų bei siekdama juos įvykdyti gali būti priversta parduoti finansinį turtą ir uždaryti pozicijas, bei, dėl likvidumo rinkoje stokos, patirs nuostolių. Likvidumo rodiklis – tai kredito unijos likvidaus turto santykis su kredito unijų einamaisiais įsipareigojimais.

Likvidumo normatyvo skaičiavimo metodika patvirtinta Lietuvos banko (LB) valdybos 2009 m. kovo 26 d. nutarimu Nr. 37 (LB valdybos 2008 m. gegužės 29 d. nutarimo Nr. 87 redakcija) „Likvidumo normatyvo skaičiavimo taisyklės“. Reikalaujama, kad nurodytas santykis būtų ne mažesnis kaip 30 proc.

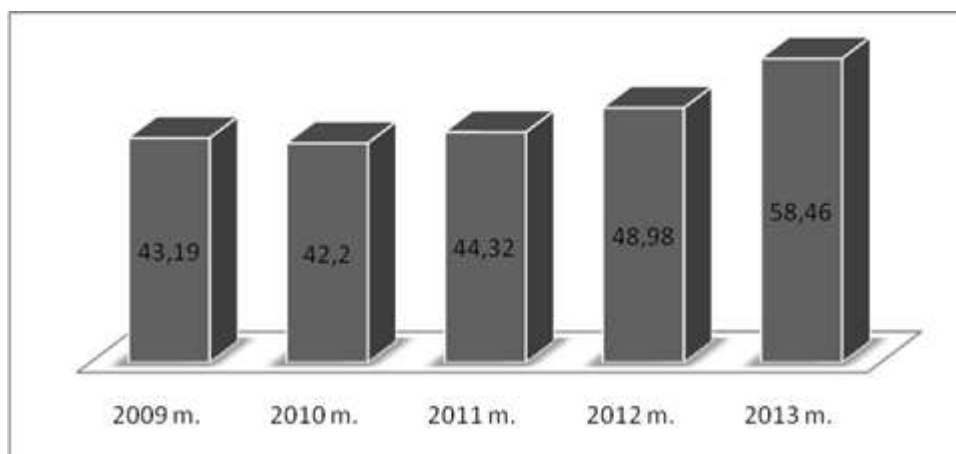
Siekiant užkirsti kelią didesnių problemų atsiradimui ateityje ir sumažinti riziką, irtaikomi nauji kredito unijų veiklos saugikliai. Nuo 2013 m. sausio 1 d. įsigaliojo pakeistos Kredito unijų didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui ir didelių paskolų apskaičiavimo taisyklės. Pagal jų

nuostatas, apskaičiuojant didžiausios paskolos sumas ir dideles paskolas, įtraukiamos ir lėšos bankuose (išimtį taikant lėšoms, laikomoms LCKU) ir naujas padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis.

Be to, nuo 2013 m. vasario 1 d. įsigaliojo papildomas didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui ribojimas (500 tūkst. Lt), o nuo 2013 m. balandžio 1 d. įsigaliojo sugriežtintas kapitalo pakankamumo normatyvas kredito unijoms, kurios turi didelių paskolų, suteiktų asocijuotiesiems nariams (juridiniams asmenims) ir likvidumo normatyvas kredito unijoms, kurių indėlių augimo tempai viršija tvarius augimo tempus.

Kredito unijos likvidusis turtas:

- pinigai;
- indėliai iki pareikalavimo ir terminuotieji indėliai Lietuvos Respublikos ir užsienio bankuose, iki kurių grąžinimo dienos liko ne daugiau kaip mėnuo;
- lėšos Centrinėje kredito unijoje iki pareikalavimo ir terminuotieji indėliai Centrinėje kredito unijoje ir kredito unijose, iki kurių grąžinimo dienos liko ne daugiau kaip mėnuo;
- 50 proc. paskolų, iki kurių grąžinimo dienos liko ne daugiau kaip mėnuo, ir 50 proc. diskontuotųjų vekselių, iki kurių apmokėjimo dienos liko ne daugiau kaip mėnuo;
- įsigyti vertybiniai popieriai (jeigu jie neįkeisti).

29 pav. Kredito unijų likvidumo rodikliai 2009-2013 m.

Kaip matome 29 pav. kredito unijų likvidumo rodikliai analizuojamu laikotarpiu visą laiką buvo didesni už privalomą normatyvą. 2010 metais visos kredito unijų sistemos likvidumo rodiklis sumažėjo 0,99 procentinio punkto. Kitais metais šis rodiklis augo ir 2013 metų pabaigoje siekė 58,46 procento. Iš šio rodiklio galima spręsti kokią turto dalį sudaro likvidus turtas. Didėjantis likvidumo rodiklis rodo, kad vis didesnę turto dalį sudaro likvidžios lėšos, o tai reiškia, kad mažesnė ir kredito unijų likvidumo rizika. Analizuojamu 2009 - 2012 metų laikotarpiu visos kredito

unijos vykdė likvidumo rodiklio reikalavimus. Taip pat matome, kad 2013 metais šis rodiklis buvo pats aukščiausias per analizuojamą laikotarpį ir beveik 94 proc. viršijo normatyvą. 2013 metais visos kredito unijos vykdė nuo metų pradžios įsigaliojusius sugriežtintus likvidumo normatyvus išskyrus kredito uniją „Vilniaus taupomoji kasa“.

Kapitalo pakankamumo normatyvas - išreiškiamas perskaičiuoto kapitalo ir turto (aktyvų) bei nebalansinių įsipareigojimų, turinčių požymių, kad bus įvykdyti, įvertintų pagal riziką, santykiu. Kredito unijų kapitalo pakankamumo dinamika 2009-2013 m. pateikta 17 lentelėje.

Iš 20 lentelėje pateiktų skaičiavimo duomenų matome, kad kredito unijos 2009 - 2013 metais vykdė kapitalo pakankamumo normatyvą. Aukščiausias rodiklis buvo 2011 m., žemiausias – 2012 m.

20 lentelė. Kredito unijų kapitalo pakankamumo rodiklių 2009-2013 m. analizė, proc.

2009 m.	2010 m.	Pokytis +/-	2011 m.	Pokytis +/-	2012 m.	Pokytis +/-	2013 m.	Pokytis +/-
19,58	19,68	+0,10	21,35	+1,67	16,96	-4,39	18,44	+1,48

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Lyginant 2011 metų rodiklį, kuris buvo 21,35 proc., su 2012 metais, rodiklis nukrito 4,39 procentinio punkto iki 16,96 proc., o 2013 metais padidėjo 1,48 procentinio punkto iki 18,44 proc., tačiau nors kredito unijos pertvarko savo veiklą taip, kad būtų vykdomi sugriežtinti veiklos riziką ribojantys normatyvai, to padaryti nepavyko – kredito unija „Vilniaus taupomoji kasa“ nevykdė visų veiklos riziką ribojančių normatyvų.

2.7. Kredito unijų veiklos efektyvumo rodiklių ir rizikos rūšių jautrumo analizė

Iš 21 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad kredito unijose egzistuoja neigiamas ryšys tarp turto pelningumo ir likvidumo. Tai reiškia, kad didėjant turto pelningumui likvidumas mažėja.

21 lentelė. Kredito unijų riziką ribojančių normatyvų ir turto pelningumo rodiklių glaudumo ryšio analizė

Rodikliai	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Turto pelningumas (ROA)	-0,57	-0,49	-0,96	-3,26	-1,83
Kapitalo pakankamumo rodiklis, %	19,58	19,68	21,35	16,96	18,44
Glaudumo ryšio indeksas					0,82
Turto pelningumas (ROA)	-0,57	-0,49	-0,96	-3,26	-1,83
Likvidumo rodiklis, %	43,19	42,20	44,32	48,98	58,46
Glaudumo ryšio indeksas					-0,55

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Tačiau atlikti skaičiavimai rodo, kad egzistuoja teigiamas koreliacinis ryšys tarp kredito unijų turto pelningumo ir kapitalo pakankamumo, tai reiškia, kad didėjant turto pelningumui didėja ir kapitalo pakankamumas.

22 lentelė. Kredito unijų riziką ribojančių normatyvų ir nuosavo kapitalo pelningumo rodiklių glaudumo ryšio analizė

Rodikliai	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)	-4,9	-3,9	-7,8	-25,4	-18,3
Kapitalo pakankamumo rodiklis, %	19,58	19,68	21,35	16,96	18,44
Glaudumo ryšio indeksas					0,82
Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)	-4,9	-4,6	-8,7	-28,3	-18,6
Likvidumo rodiklis, %	43,19	42,20	44,32	48,98	58,46
Glaudumo ryšio indeksas					-0,64

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko duomenimis.

Iš 22 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad kredito unijose egzistuoja neigiamas ryšys tarp nuosavo kapitalo pelningumo ir likvidumo. Tai reiškia, kad didėjant nuosavo kapitalo pelningumui likvidumas mažėja. Tačiau atlikti skaičiavimai rodo, kad egzistuoja teigiamas koreliacinis ryšys tarp kredito unijų kapitalo pelningumo ir kapitalo pakankamumo, tai reiškia, kad kapitalo pelningumui didėjant ir kapitalo pakankamumas didėja.

Apibendrinant galima teigti, kad analizuojamu laikotarpiu kredito unijų likvidumo ir kapitalo pakankamumo normatyviniai rodikliai yra vykdomi su nemenka atsarga. Likvidumo normatyvas visu analizuojamu laikotarpiu buvo viršijamas vidutiniškai 17,43 proc., o kapitalo pakankamumas viršijamas vidutiniškai 6,20 proc. tačiau veikla yra neefektyvi.

Kaip parodė atlikta kredito unijų veiklos efektyvumo analizė, vienas iš pagrindinių veiklos efektyvumo rodiklių „Išlaidų ir pajamų santykio rodiklis“, visu analizuojamu 2009 – 2013 metų laikotarpiu yra didelis, vidutiniškai apie 1.03, o tai reiškia, kad kredito unijos neefektyviai valdo išlaidas ir neracionaliai uždirba pajamas. Palūkanų išlaidų koeficientas analizuojamu laikotarpiu turi tendenciją mažėti (2009m. buvo 0,59, o 2012 m. -0,42), tačiau išlieka gana aukštas. Taip pat atlikta analizė atskleidė, kad yra labai maža operacinių ir kitų nepalūkinių išlaidų, kurios nesusijusios su darbuotojais, kontrolė, šis rodiklis 2009 m. buvo 0.76, o 2013 m. jau siekė 1,32. Nepalūkinių išlaidų analizė parodė, kad kredito unijos dirba nuostolingai. Tai patvirtino ir atlikta kredito unijų turto pelningumo (ROA) rodiklių analizė. Visą analizuojamą laikotarpį šie rodikliai buvo neigiami (2009 m. –(-0,57) proc., 2010 m. –(-0,49) proc., 2011 m. (-0,96) proc., 2012 m. (-3,26) proc., 2013 m. - (-1,83) proc.). Atlikus kapitalo pelningumo (ROE) analizę galime daryti išvadą, kad ROE visą laikotarpį buvo neigiamas (2009 m. (-4,9) proc., 2010 m. (-3,9) proc., 2011 m. (-7,8) proc., 2012 m. (-25,4) proc., 2013 m. (-18,3) proc.). Atlikus pelno maržos analizę gauti rezultatai signalizuoja apie palūkanų normos riziką. Pelno iš aktyvų analizė parodė, kad likvidumo

ir kredito rizika negresia. Finansinis svetas (L) visu analizuojamu laikotarpiu yra didelis (2009 m. – 8,6., 2010 m. 9,4., 2011 m. -9,1., 2012 m. -8,7., 2013 m. -10,2), tačiau, dėl žemo ROE, padidėjusios mokumo rizikos nėra. Nuostolingą veiklą lėmė patirtos paskolų vertės sumažėjimo išlaidos (2009m. - 12 mln. Lt; 2010 m. 16 mln. Lt; 2011 m. – 40 mln. Lt; 2012 m. – 81 mln. Lt; 2013 m. – 53 mln. Lt), tačiau palūkanų pajamos nuostolį sumažino. Grynujų palūkanų maržos rodiklio analizė rodo, kad kredito unijų rodiklis (2009m. -2,8 proc., 2010 m. -2,6 proc., 2011 m. – 3,3 proc., 2012 m. – 2,9 proc., 2013 m. 2,6 proc.) visą analizuojamą laikotarpį yra didesnis už Lietuvoje veikiančių komercinių bankų vidutinį grynujų palūkanų maržos rodiklį (2009 m. – 1,5 proc., 2010 m. – 1,4 proc., 2011 m. – 1,7 proc., 2012 m. – 1,5 proc., 2013 m. – 1,5 proc.).

Atlikta kredito unijų veiklos efektyvumo rodiklių ir rizikos rūšių jautrumo analizė parodė, kad egzistuoja neigiamas ryšys tarp turto pelningumo ir likvidumo, bei tarp nuosavo kapitalo pelningumo ir kapitalo pakankamumo, o tai reiškia, kad didėjant vienam rodikliui, kitas mažėja. Tarp turto pelningumo ir kapitalo pakankamumo, bei kapitalo pelningumo ir kapitalo pakankamumo egzistuoja teigiamas ryšys, o tai reiškia, kad vienam iš rodiklių didėjant kitas rodiklis taip pat didėja.

Kadangi bendrosios atvirosios pozicijos užsienio valiuta ir didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvai nustatyti tik 2013 metais, analizė atliekama nebuvo. Pagal LB duomenis 2013 metais septynioms kredito unijoms šių normatyvų įvykdyti nepavyko. Dėl visų veiklos riziką ribojančių normatyvų nevykdymo 2014 metų pradžioje buvo atimta licencija iš didžiausios kredito unijos „Vilniaus taupomoji kasa“. Kitos šešios unijos neįstengė įvykdyti didžiausios paskolos sumos vienam asmeniui normatyvo, joms buvo nustatyti terminai iki kurių jos privalo užtikrinti normatyvo vykdymą.

3. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS PERSPEKTYVŲ ANALIZĖ

3.1. Kredito unijų veiklos sugriežtinimas

Kredito unijos, turėdamos ribotas galimybes plėsti teikiamų paslaugų spektrą, tačiau mokėdamos didesnes nei bankai palūkanas už indėlius, yra patrauklios gyventojams, o teikdamos paskolas smulkiąjam verslui – ir verslininkams. Tačiau kredito unijos, kaip ir kitos finansinės institucijos, susiduria su tam tikrais sunkumais.

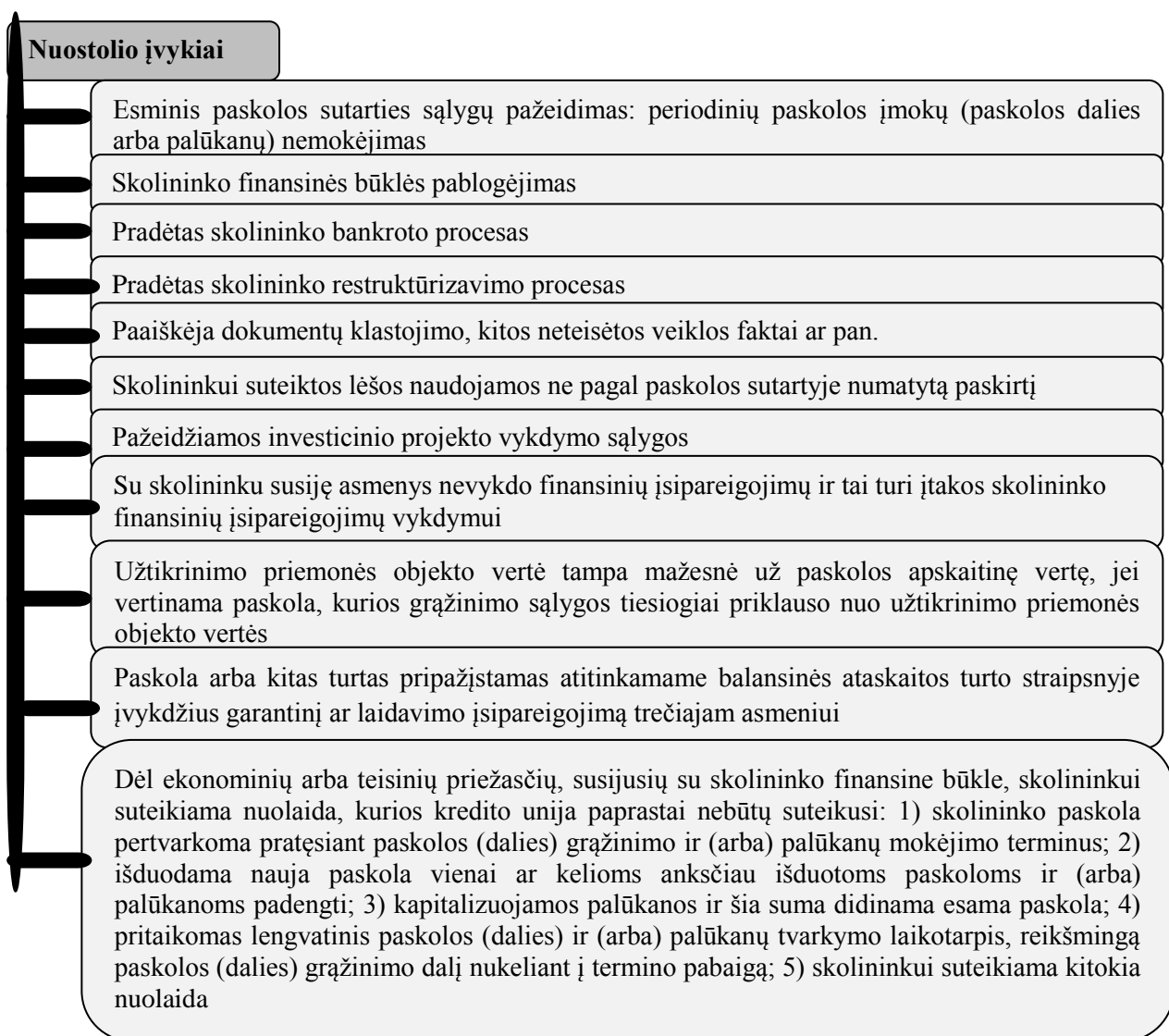
2013 m. sausio mėn. Lietuvos bankas sustabdė Nacionalinės kredito unijos ir „Švyturio“ taupomosioms kasos veiklą, o Vilniaus taupomajai kasai buvo nurodyta sumažinti indėlių palūkanas ir skolinimosi ribą. Šios dvi kredito unijos įtariamoms pernelyg dosniai dalijusios paskolas, kadangi paskolos būdavo išduodamos už itin menkos vertės turtą, klaidingai nurodant, kad jis yra labai vertingas. 2013 m. gegužės mėn. Lietuvos bankas atšaukė kredito unijos „Laikinosios sostinės kreditas“ licenciją. Tai padaryta dėl to, kad kredito unija nevykdė kapitalo pakankamumo ir kai kurių kitų riziką ribojančių normatyvų, jos įsipareigojimais gerokai viršijo turto vertę, o jos vadovai pripažino, kad jie nebeturi galimybių atkurti unijos veiklos stabilumą. 2014 m. sausio mėn. buvo sustabdyta dar vienos kredito unijos – vienos didžiausių šalyje unijų Vilniaus taupomosios kasos – veiklą. Veikla sustabdyta dėl to, kad ši kredito unija nevykdė visų veiklos riziką ribojančių normatyvų (kapitalo pakankamumo, likvidumo, didžiausios atvirosios pozicijos užsienio valiuta ir didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui, o jos veikla ir finansinė būklė kėlė grėsmę indėlininkų, kitų kreditorių ir klientų bei visuomenės interesams. Kaip matome, per vienerius metus Lietuvoje buvo sustabdyta keturių kredito unijų veikla.

Siekiant spręsti kredito unijų sistemoje susidariusią padėtį ir užtikrinti tvarų kredito unijų augimą bei tinkamą tvarkymą, suburta darbo grupė, kurią sudaro Finansų ministerijos, Lietuvos banko, kredito unijas vienijančių asociacijų ir LCKU atstovai. Darbo grupė parengė kredito unijų veiklą reglamentuojančių įstatymų projektus, siekiant spręsti neatidėliotinus kapitalo didinimo klausimus, nustatant tinkamą pusiausvyrą tarp kredito unijų plėtros ir jų galimybių amortizuoti su rizikos prisiėmimu susijusius nuostolius, ir jiems pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

2014 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklių redakcija, kuri pakeitė iki tol galiojusį Lietuvos banko valdybos 2009 m. kovo 26 d. nutarimą Nr. 38 „Dėl Kredito unijų minimalių paskolų vertinimo reikalavimų patvirtinimo“ (2009). Pakeitimais nustatomi didesni ir konservatyvesni reikalavimai kredito unijos paskolų grupavimui ir vertinimui. Šiais pakeitimais siekiama kuo objektyviau apskaičiuoti galimus nuostolius ir finansinėse ataskaitose tiksliau atvaizduoti turto vertę.

Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklių (2013) 3 p. nurodo, kad kol paskola pripažįstama kredito unijos balanse, kredito unija ne rečiau kaip kartą per mėnesį turi vertinti, ar nebuvo

nuostolio įvykių ir ar paskolos vertė nesumažėjo. Jei yra bent vienas įrodymas, kad buvo nuostolio įvykis ir kad paskolos vertė nuo jos pirminio pripažinimo galėjo sumažėti arba sumažėjo, kredito unija nedelsdama privalo įvertinti paskolos vertės sumažėjimą. Pastebėtina, kad paskolos vertė sumažėja ir turima nuostolių tik po paskolos pirminio pripažinimo įvykusio vieno ar kelių paskolos nuostolio įvykių, kai šis nuostolio įvykis (-iai) turi įtakos paskolos būsiesiems pinigų srautams. Tarp įrodymų, kad paskolos vertė gali būti sumažėjusi, yra stebėjimais arba patikimais istoriniais duomenimis pagrįsta informacija apie nuostolio įvykius, pateikiamus 24 pav. Tokie įvykiai iki 2014 m. galiojusiuose Kredito unijų minimalių paskolų vertinimo reikalavimuose nurodyti nebuvo (30 pav.).

30 pav. Kredito unijų nuostolio įvykiai
(sudaryta autorės pagal Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklių (2013) III skyrių)

Paskolos, įvertinus aukščiau įvardintus nuostolio įvykius, skirstomos į penkias grupes (23 lent.).

23 lentelė. Paskolų skirstymas į rizikos grupes

Rizikos grupė	Apibūdinimas
Standartinė (I) rizikos grupė	Paskolos, kai nenustatyta nuostolio įvykių ir dėl paskolos grąžinimo nekyla abejonių
Galimos rizikos (II) grupė	Paskolos, dėl kurių pagal nustatytus nuostolio įvykius grąžinimo iškilo abejonių, ir grąžinant užtikrinimo priemonėmis neapdraustos paskolos dalį bus turima tam tikrų (riboto dydžio) nuostolių
Padidintos rizikos (III) grupė	Paskolos, dėl kurių pagal nustatytus nuostolio įvykius grąžinimo iškilo abejonių, ir grąžinant užtikrinimo priemonėmis neapdraustos paskolos dalį bus turima tam tikrų (vidutinio dydžio) nuostolių
Didelės rizikos (IV) grupė	Paskolos, dėl kurių pagal nustatytus nuostolio įvykius grąžinimo iškilo abejonių, ir grąžinant užtikrinimo priemonėmis neapdraustos paskolos dalį bus turima tam tikrų (reikšmingų) nuostolių
Labai didelės rizikos (V) grupė	Paskolos, kurias grąžinti pagal nustatytus nuostolio įvykius galima tik iš turimų užtikrinimo priemonių

(sudaryta autorės pagal Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklių (2013) IV skyrių)

2009 m. priimtoje Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklių redakcijoje paskolos, įvertinus riziką, taip pat buvo grupuojamos į penkias grupes: standartinė (I rizikos grupė), galimos rizikos (II rizikos grupė), padidintos rizikos (III rizikos grupė), abejotina (IV rizikos grupė) ir nuostolinga (V rizikos grupė). Tačiau naujoje šių taisyklių redakcijoje taikomi griežtesni reikalavimai IV ir V rizikos grupėms.

Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklėse (2013) nurodoma, kad užfiksavus bent vieną numatytą nuostolio įvykį, paskolos į atitinkamas rizikos grupes skirstomos pagal konkrečią nuostolio įvykio charakteristiką. Esminis paskolos sutarties sąlygų pažeidimas yra nemokamos periodinės paskolos įmokos (paskolos dalis arba palūkanos). Palyginus 2009 m. ir 2013 m. Taisyklių redakcijas matome, kada naujoje redakcijoje taikomi griežtesni reikalavimai labiausiai rizikingiausios (IV ir V) grupėms (24 lent.).

24 lentelė. Nemokamų periodinių paskolų įmokų palyginimas

2009 m. redakcija	2013 m. redakcija
• mokėjimo terminai pradelsti iki 30 kalendorinių dienų imtinai - I rizikos grupė • mokėjimo terminai pradelsti nuo 31 iki 60 kalendorinių dienų imtinai - II rizikos grupė • mokėjimo terminai pradelsti nuo 61 iki 90 kalendorinių dienų imtinai - ne mažesnė nei III rizikos grupė • mokėjimo terminai pradelsti nuo 91 iki 180 kalendorinių dienų imtinai - ne mažesnė nei IV grupė • mokėjimo terminai pradelsti daugiau kaip 180 kalendorinių dienų - V rizikos grupė	• mokėjimo terminai praleisti nuo 31 iki 60 kalendorinių dienų imtinai – ne mažesnė kaip II rizikos grupė • mokėjimo terminai praleisti nuo 61 iki 90 kalendorinių dienų imtinai – ne mažesnė kaip III rizikos grupė • mokėjimo terminai praleisti nuo 91 iki 120 kalendorinių dienų imtinai – ne mažesnė kaip IV rizikos grupė • mokėjimo terminai praleisti daugiau kaip 120 kalendorinių dienų – V rizikos grupė

Kitas paskolos sutarties sąlygų pažeidimas yra skolininko finansinės būklės pablogėjimas. Todėl įvertinus nuostolio įvykio reikšmingumą, nustatomas taip, kaip tai nurodyta kredito unijos paskolų vertinimo taisyklėse, tačiau, jei skolininko finansinė būklė priskiriama prie didžiausios rizikos grupės, paskola priskiriama prie V rizikos grupės. Dėl ekonominių arba teisinių priežasčių, susijusių su skolininko finansine būkle, skolininko paskola gali būti pertvarkoma pratęsiant paskolos (dalies) grąžinimo ir (arba) palūkanų mokėjimo terminus, suteikta nauja paskola padengiant vieną ar kelias anksčiau suteiktas paskolas ir (arba) palūkanas, kapitalizuojant palūkanas ir šia suma didinant esamą paskolą, pritaikant lengvatinį paskolos (dalies) ir (arba) palūkanų tvarkymo laikotarpį, reikšmingą paskolos (dalies) grąžinimo dalį nukeliant į termino pabaigą arba skolininkui suteikiant kitokią nuolaidą, kurios kredito unija paprastai nebūtų suteikusi. Palyginus 2009 m. ir 2013 m. Taisyklių redakcijas matome, kad naujoje redakcijoje taikomi griežtesni reikalavimai (25 lent.).

25 lentelė. Rizikos grupės priskyrimo dėl paskolų pratęsimo palyginimas

2009 m. redakcija	2013 m. redakcija
• paskola, pertvarkoma pratęsiant paskolos ar jos dalies grąžinimo ir (arba) palūkanų mokėjimo terminus, visą ar dalį skolos perkeliant kitam asmeniui arba padengiant vieną ar kelias anksčiau išduotas paskolas ar (ir) palūkanas naujai išduota paskola arba kitaip pertvarkant paskolą, turi būti priskirta ne mažesnei kaip prieš pertvarkymą rizikos grupei ir ne mažesnei kaip III rizikos grupei • paskola, taip pertvarkyta du arba tris kartus, turi būti priskiriama ne mažesnei kaip IV rizikos grupei. Tokios paskolos gali būti perkeltos į mažesnės rizikos grupę (išskyrus I rizikos grupę), jei skolininkas po paskolos pertvarkymo tris paskolos sutartyje nustatytus mokėjimo laikotarpius atsiskaito laiku • jei paskola buvo pertvarkyta pratęsiant arba pakeičiant paskolos ar jos dalies grąžinimo ir (arba) palūkanų mokėjimo terminus daugiau kaip tris kartus, o skolininko įsiskolinimas per tą laiką nesumažėjo arba padidėjo, paskola priskiriama V rizikos grupei. Tokios paskolos gali būti perkeltos į IV rizikos grupę, jei skolininkas po paskolos pertvarkymo tris paskolos sutartyje nustatytus mokėjimo laikotarpius atsiskaito laiku • paskola, pertvarkoma kapitalizuojant palūkanas ir šia suma didinant paskolą, priskiriama III rizikos grupei. Paskola, taip pertvarkyta du ar daugiau kartų, turi būti priskirta IV rizikos grupei	• pertvarkant pirmą kartą – ne mažesnė kaip III rizikos grupė • pertvarkant antrą arba trečią kartą – ne mažesnė kaip IV rizikos grupė • pertvarkant daugiau kaip tris kartus – V rizikos grupė • pradėtas skolininko bankroto procesas – V rizikos grupė • pradėtas skolininko restruktūrizavimo procesas – ne mažesnė kaip IV rizikos grupė • paaiškėja dokumentų klastojimo, kitos neteisėtos veiklos faktai ar pan. – V rizikos grupė • skolininkui suteiktos lėšos naudojamos ne pagal paskolos sutartyje numatytą paskirtį – ne mažesnė kaip II rizikos grupė • pažeidžiamos investicinio projekto vykdymo sąlygos – ne mažesnė kaip II rizikos grupė • su skolininku susiję asmenys nevykdo įsipareigojimų ir tai turi įtakos skolininko finansinių įsipareigojimų vykdymui – ne mažesnės kaip II rizikos grupė • užtikrinimo priemonės objekto vertė tampa mažesnė už paskolos apskaitinę vertę, jei vertinamos paskolos, kurių grąžinimo sąlygos tiesiogiai priklauso nuo užtikrinimo priemonės objekto vertės – V rizikos grupė • paskola arba kitas turtas pripažįstamas atitinkamame balansinės ataskaitos turto straipsnyje įvykdžius garantinį ar laidavimo įsipareigojimą trečiajam asmeniui (išskyrus atvejus, jei šis įvykdymas buvo iš anksto numatytas kredito unijos sandoryje su skolininku) – V rizikos grupė

Pastebėtina, kad užfiksavus daugiau nei vieną nuostolio įvykį, paskola priskiriama prie didžiausios rizikos grupės (pavyzdžiui, jei pagal vieną nuostolio įvykį paskola turėtų būti priskiriama prie II rizikos grupės, o pagal kitą – prie IV, galutinė paskolos rizikos grupė bus IV). Tačiau visų vieno skolininko paskolų rizikos grupė turi būti vienoda. Paskolų rizikos grupė nustatoma taip: pirmiausia nustatoma kiekvienos paskolos rizikos grupė, tada nustatoma didžiausią riziką atitinkanti grupė ir prie jos priskiriamos visos to paties skolininko paskolos.

Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklėse (2013) taip pat iš naujo reglamentuota paskolų vertės sumažėjimo (specialiųjų atidėjinių) apskaičiavimo metodika. Nurodoma, kad nuostolis, kurį tikimasi turėti dėl užtikrinimo priemonėmis neapdraustos paskolos dalies, apskaičiuojamas atsižvelgus į paskolos rizikos grupę. Šis nuostolis laikomas paskolos vertės sumažėjimu, kuris apskaičiuojamas atsižvelgus į turimas užtikrinimo priemones ir paskolos rizikos grupę remiantis formule:

$$\text{Vertės sumažėjimas} = \text{Neapdraustoji paskolos dalis} \times \text{Nuostolingumo koeficientas} \quad (13)$$

Formulėje *neapdraustoji paskolos dalis* – tai užtikrinimo priemonėmis neapdrausta paskolos dalis, gaunama iš paskolos apskaitinės vertės prieš specialiuosius atidėjinius atimant diskontuotus pardavus užtikrinimo priemones numatomus gauti pinigų srautus. Siekiant užtikrinimo priemonėmis neapdraustą paskolos dalį, pinigų srautai, gauti realizavus užtikrinimo priemones, vertinami atsižvelgus į teisingas procedūras, jų trukmę, galimus kitus sunkumus ir išlaidas realizuojant užtikrinimo priemonės objektą, užtikrinimo priemonės objekto likvidumą, užtikrinimo priemonės objekto nusidėvėjimo terminą, palyginti su paskolos terminu, pirmumo teisę realizuojant užtikrinimo priemonės objektą, garanto arba laiduotojo finansinę būklę, užtikrinimo priemonės objekto draudimą ir kitus veiksnius, galinčius turėti įtakos realizuojant užtikrinimo priemonės objektą. Skaičiuojant neapdraustą paskolos dalį, pinigų srautams, gautiems realizavus užtikrinimo priemones, taikomi maksimalūs turto vertės korekcijos koeficientai pagal atskiras turto rūšis. *Nuostolingumo koeficientas* – tai rodiklis, taikomas atitinkamai paskolos rizikos grupei. Kiekvienai rizikos grupei taikomi šie nuostolingumo koeficientai:

- rizikos grupei – ne mažiau kaip 5 proc. neapdraustosios paskolos dalies
- III rizikos grupei – ne mažiau kaip 25 proc. neapdraustosios paskolos dalies
- IV rizikos grupei – ne mažiau kaip 50 proc. neapdraustosios paskolos dalies
- V rizikos grupei – 100 proc. neapdraustosios paskolos dalies

Be kredito unijų paskolų vertinimo taisyklių sugriežtinimo, atsižvelgiant į kredito unijų sektoriuje vykstančius pokyčius ir siekiant pagerinti kredito unijų reguliuojamąją ir priežiūrinę aplinką, Lietuvos banke veikia darbo grupė, kurios tikslas – atlikti kredito unijų veiklos analizę ir pateikti pasiūlymus dėl sektoriaus struktūrinės reformos galimybių ir būdų, kurie sustiprintų kreditų unijas ir užtikrintų tvarią bei ilgalaikę sektoriaus veiklą ateityje. Remiantis atliktos analizės

duomenimis ir Tarptautinio valiutos fondo techninės pagalbos rekomendacijomis, rengiama medžiaga viešai diskusijai dėl kredito unijų reformos galimybių.

2014 m. kovo mėn. Seimui buvo pateikti Finansų ministerijos ir Lietuvos banko parengti projektai, susiję su kredito unijų veiklos reglamentavimu. Šiais projektais siekiama spręsti kredito unijų sistemoje susidariusią padėtį ir užtikrinti tvarų kredito unijų augimą bei tinkamą tvarkymą. Projekte siūloma (Gudavičius, 2014):

- stiprinti kredito unijų kapitalą – mažiausias nuosavo kapitalo dydis turės siekti 500.000 Lt, o ne 15.000 Lt, kaip yra dabar;
- mažiausias kredito unijos narių skaičius padidinamas nuo 50 iki 150;
- įpareigoti valdybą sušaukti kredito unijos visuotinį narių susirinkimą, kuris spręstų dėl susidariusios padėties ištaisymo, jei unijos nuosavas kapitalas tapo mažesnis kaip pusė pajinio kapitalo (tai būtina siekiant išvengti kredito unijų kapitalo mažėjimo dėl to, kad unijos patirtų nuostolių nedengia papildomais įnašais ir metai iš metų perkelia juos į ateinančius metus);
- įtvirtinti pagrindinio ir papildomo pajaus sąvokas, nustatyti, kad pajinį kapitalą sudaro visų pajinių įnašų, gautų už pagrindinius ir papildomus pajus, vertė. Narys gali turėti tik vieną pagrindinį pajų, kurio dydis negali būti mažesnis kaip 100 Lt. Pagrindinio pajaus įsigijimas tiesiogiai sietinas su asmens naryste kredito unijoje (tai būtina siekiant užtikrinti pajinio kapitalo stabilumą ir tvarumą);
- nustatyti, kad kredito unijos investicijos į nekilnojamąjį turtą negali viršyti 70 proc. (vietoj 100 proc.) kredito unijos perskaičiuoto kapitalo (tai būtina siekiant, kad kredito unijos investavimo riziką vertintų konservatyviau);
- leisti minėto apribojimo netaikyti tuo atveju, jei nekilnojamojo turto realizavimo sąlygas). Šiuos projektus pateikusių finansų viceministro nuomone, priėmus pateiktus projektus bus apsaugoti pirmiausia vartotojų interesai ir pareikalauta iš visų finansinės sistemos dalyvių atsakingos veiklos. Dėl projektų priėmimo numatoma balsuoti ne anksčiau kaip gegužės mėn. (Gudavičius, 2014).

Šiuos projektus pateikusių finansų viceministro nuomone, priėmus pateiktus projektus bus apsaugoti pirmiausia vartotojų interesai ir pareikalauta iš visų finansinės sistemos dalyvių atsakingos veiklos. Dėl projektų priėmimo numatoma balsuoti ne anksčiau kaip gegužės mėn. (Gudavičius, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad kredito unijoms susidūrus su problemomis, kurios kyla dažniausiai dėl augančio paskolų portfelio ir išipareigojimų, nuo 2014 m. sausio mėn. įsigaliojo griežtesni reikalavimai kredito unijų paskolų vertinimui bei parengti projektai, kuriais siūloma kitaip reglamentuoti kredito unijų veiklą.

3.2. Paskolų vertinimo sistema „Scoring“

Atlikta kredito unijų teikiamų paslaugų analizė leidžia teigti, kad kredito unijose galima įsigyti debeto ir kredito korteles. Ši paslauga viena iš labiausiai paplitusių tarp fizinių asmenų, kadangi suteikia galimybę atsiskaityti už prekes ir paslaugas kortele, o platus bankomatų tinklas leidžia išgryninti norimą sumą. Pastebėtina, kad mokėjimo kortelės pranašumai lyginant su grynaisiais pinigais yra patogumas, nes nereikia nešioti didelių pinigų sumos ar keliaujant rūpintis valiutų keitimu, kadangi mokėjimų kortelės gali konvertuoti pinigines lėšas ir į kitą valiutą. Taip pat saugumas, kuris užtikrina ne tik grynųjų pinigų nebuvimą, kurie neskatina vagysčių atvejus bet ir apsaugos kodas (PIN), kurio reikalaujama atsiskaitant kortele ar išgryninant pinigus į grynuosius.

Debeto kortelės ir kredito kortelės turi esminių skirtumų. Debeto kortelės išduodama be kredito limitu, t.y. be galimybės išleisti daugiau pinigų nei yra sąskaitoje ir lėšos tiesiogiai nurašomos iš kortelės turėtojo sąskaitos (suteikiamos atsidarius sąskaitą), o kredito kortelės paprastai išduodama su kredito limitu, t.y. su galimybe išleisti daugiau pinigų, nei yra sąskaitoje (Aleksnevičienė, 2005). Kaip matome, kredito kortelės suteikia jos savininkui galimybę pasiskolinti piniginių lėšų. Todėl jas išduodant yra keliami dideli reikalavimai, kurie reikalauja detalesnės analizės.

Siekdamos operatyviai įvertinti kliento kreditavimo riziką bankai naudojami sistema „Scoring“. Sistema „Scoring“ paremta diskriminaciniais modeliais arba panašia technika – kartu analizuojami keli veiksniai, apibūdinantys klientą, siekiant gauti jo skaitinį įvertinimą (angl. *score*). Vertinant klientų kreditavimo riziką pagal šią sistemą, pasirinkti veiksniai vertinami balais. Informacija gaunama iš klientų prašymų skirti kreditą. Jeigu balų suma viršija nustatytą lygį – kreditas išduodamas, jeigu ne – neišduodamas. Klientams vertinti paprastai parenkami tokie veiksniai: biurų, nustatančių klientų kreditingumo reitingus, vertinimas; kliento amžius, šeiminė padėtis, išlaikytinių skaičius, pajamų lygis, profesija ir pan.

Taikant paskolų vertinimo sistemą „Scoring“ iš klientų prašymų suteikti kreditą paprastai išrenkama 7–12 veiksnių ir kiekvienas jų įvertinamas balais nuo 1 iki 10. Tarkime, kad analizuodami klientus, anksčiau gavusius paskolas, kredito unijos kreditavimo specialistai nustatė ir įvertino tokius veiksnius, kurie atskyrė geras (t. y. visuomet gražinamas laiku) paskolas nuo blogų (t. y. tokių, kurias klientai labai vėluodavo gražinti arba visai negražindavo) (26 lent.).

Susumavus visų aštuonių veiksnių balus pagal šią vertinimo skalę aukščiausias kliento įvertinimas gali būti 43 balai, žemiausias – 9 balai.

26 lentelė. Kliento riziką įtakojantys vertinimo veiksniai

Kliento riziką lemiantys veiksniai	Vertinimas balais
1. Kliento profesija arba pareigos: Savo srities profesionalas arba firmos vadovas Kvalifikuotas darbininkas Įstaigos tarnautojas Studentas Nekvalifikuotas darbininkas Dirbantis ne visą darbo dieną	10 8 7 5 4 2
2. Gyvenimo sąlygos: Turi namą arba butą Nuomojasi namą arba butą Gyvena su draugais ar giminėmis	6 4 2
3. Kreditingumo reitingas Aukštas Vidutinis Nėra įvertintas Žemas	10 5 2 0
4. Kiek laiko dirba dabartinėje darbovietėje: Daugiau negu vienerius metus Metus arba mažiau	5 2
5. Kiek ilgai gyvena dabartiniu adresu: Daugiau negu vienerius metus Metus arba mažiau	2 1
6. Ar name (bute) yra telefonas: Taip Ne	2 0
7. Kiek klientas turi išlaikytinių: Neturi Vieną Du Tris Daugiau negu tris	3 3 4 4 2
8. Kokias sąskaitas turi banke: Atsiskaitomąsias ir taupomąsias Tik taupomąsias Tik atsiskaitomąsias Neturi sąskaitų	4 3 2 0

Banko paskolų analitikams įvertinus 3 000 banko anksčiau išduotų paskolų klientams nustatyta, kad paskolos, išduotos klientams, kurių įvertinimas pagal aukščiau pateiktą skalę buvo 28 balai arba mažiau, yra rizikingos. Nustatyta, kad kad 40 proc. tų paskolų tapo blogomis ir jas teko nurašyti ir tikrai 10 proc. buvo gerų. Daroma išvada, kad jeigu ir ateityje veiksniai, lemiantys klientų riziką, liks tie patys, tai kredito unija, atmesdama paskolos prašymus tų klientų, kurių įvertinimas – 28 balai ir mažiau, sumažins paskolų nurašymo nuostolius 40 proc. ir „atmes“ 10 proc. gerų klientų. Nors akivaizdu, kad „keliant kartelę“, klientų, gaussiančių paskolą, ratas mažės – kredito unija sumažins paskolų nurašymo nuostolius, tačiau daugiau praras ir gerų klientų; ir atvirkščiai – švelninant reikalavimus klientų ratas didės. Todėl kredito unija turėtų pasirinkti optimalų sprendimą, kuris padidintų „atmestų“ blogų klientų skaičių ir sumažintų „atmestų“ gerų

klientų skaičių. Tarkime, kad 28 balai yra optimalus kriterijus, kurį taikant kredito unija apsaugoma geriausiai. Toliau kreditų analitikai turėtų nustatyti, kokią įtaką kredito unijos nuostoliams turi išduotų kreditų dydis.

Žemiau pateikiamas vienas iš galimų sistemos „Scoring“ variantų, taikomų nustatant kredito dydį. Atsižvelgiant į pateiktas rekomendacijas parengta siūloma sistema kredito unijų klientams vertinti (27 lent.).

27 lentelė. Sistemos taikymas

„Scoring“ sistema		Siūloma sistema KU	
Balų suma	Sprendimas dėl kredito	Balų suma	Sprendimas dėl kredito
28 balai ir mažiau	Atmesti prašymą	30 balų ir mažiau	Atmesti prašymą
29-30 balų	Kreditas iki 500 JAV dol.	31-32 balai	Kreditas iki 500 Lt
31-33 balai	Kreditas iki 1000 JAV dol.	33-35 balai	Kreditas iki 1000 Lt
34-36 balai	Kreditas iki 2500 JAV dol.	36-37 balai	Kreditas iki 1500 Lt
37-38 balai	Kreditas iki 3500 JAV dol.	38-39 balai	Kreditas iki 2000 Lt
39-40 balų	Kreditas iki 5000 JAV dol.	40-41 balai	Kreditas iki 3000 Lt
41-43 balai	Kreditas iki 8000 JAV dol.	42-43 balai	Kreditas iki 5000 Lt

Taikant siūlomą sistemą kredito unijose galima įvertinti daug kreditų prašymų greitai ir su minimaliomis sąnaudomis, sumažės operacinės banko išlaidos bei bus išvengiama subjektyvaus žmogiškojo veiksnio įtakos priimant sprendimus. Atsižvelgimas į 28 balų ribą, kuri atskiria rizikingas paskolas nuo gerų, kredito unijoms leis ženkliai sumažinti paskolų nurašymo nuostolius. Tai turės teigiamos įtakos kredito unijų finansinei būklei, pagerės kapitalo pakankamumo rodikliai.

IŠVADOS

Kredito unijos – tai finansinės institucijos, sukurtos kooperaciniais pagrindais, narių autonomiškai valdomos ir teikiančias finansines paslaugas tik savo nariams. Kredito unijos steigimas yra ilgas ir sudėtingas procesas, iš jos steigėjų reikalaujantis administratoriams bei juristams reikalingų kompetencijų. Kredito unijų veikla nėra griežtai apibrėžta, joms suteikta teisė rinktis kokias finansines paslaugas teikti. Todėl vienodą licenciją turinčių kredito unijų Lietuvoje veikla gali ženkliai skirtis.

KUĮ narystės kriterijus kredito unijoje apibrėžia gana griežtai, tačiau, darbo autorės nuomone, diskusijų kelia Įstatymo nuostata, kuri leidžia narystės kredito unijoje kriterijumi pasirinkti priklausymą kokiai nors asociacijai. Taip teigti leidžia tas aspektas, kad jos nariu gali būti kiekvienas norintis, nėra jokių stojamųjų ar kitų mokesčių. Taigi, tapęs asociacijos nariu asmuo gali naudotis kredito unijos paslaugomis. O tai reiškia, kad KUĮ spragos sudaro prielaidas tapti kredito unijos nariais nemokant pajaus.

2009-2013 m. kredito unijų valdomas turtas (aktyvai) didėjo 120,35 proc. Tam didžiausios įtakos turėjo suteiktos paskolos, kurios analizuojamu laikotarpiu sudarė 55-64 proc. visų kredito unijų aktyvų. Didžiausią dalį pasyvų struktūroje sudaro indėliai ir kapitalas. Nustatyta, kad indėlių augimui tiesioginės įtakos turėjo ne tik didesnės nei bankuose indėlių palūkanos, bet ir didėjantis kredito unijų narių skaičius. Kapitalo struktūrai svariausią indėlį turi pajinis kapitalas, kuris analizuojamu laikotarpiu nuo 2009 m. iki 2012 m. kredito unijų pajinis kapitalas iš viso padidėjo 118,78 proc., tačiau 2013 m. jis sumažėjo 11,66 proc. lyginant su 2012 m. Pajinio kapitalo pokyčius 2013 m. įtakojo lėtesnis kredito unijų narių skaičiaus augimas ir mažėjantis paskolų portfelis. 2009-2013 m. kredito unijų likvidumo ir kapitalo pakankamumo normatyviniai rodikliai buvo vykdomi su nemenka atsarga (likvidumo normatyvas visu analizuojamu laikotarpiu buvo viršijamas vidutiniškai 17,43 proc., o kapitalo pakankamumas viršijamas vidutiniškai 6,20 proc.), tačiau veikla yra neefektyvi. Atlikti skaičiavimai rodo, kad 1) kredito unijoms yra labai sudėtinga efektyviai valdyti turtą; 2) neigiamas pelno maržos rodiklis signalizuoja apie palūkanų normos riziką; 3) kredito unijų nuosavas kapitalas didėja dėl pajinių įnašų; 4) nors kredito unijos nesusiduria su padidėjusia mokumo rizika, tačiau kredito unijos neefektyviai panaudojo kapitalą; 5) didėjant kapitalo pelningumui didėja ir kapitalo pakankamumas.

Per vienerius metus dėl veiklos riziką ribojančių normatyvų nevykdymo Lietuvoje buvo sustabdyta keturių kredito unijų veikla. Siekiant spręsti kredito unijų sistemoje susidariusią padėtį ir užtikrinti tvarų kredito unijų augimą bei tinkamą tvarkymą, 2014 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja Kredito unijų paskolų vertinimo taisyklių redakcija. Pakeitimais nustatomi didesni ir konservatyvesni reikalavimai kredito unijos paskolų grupavimui ir vertinimui. 2014 m. kovo mėn.

Seimui buvo pateikti Finansų ministerijos ir Lietuvos banko parengti projektai, susiję su kredito unijų veiklos reglamentavimu.

Nors Lietuvos banko 2013 m. pradžioje pradėti taikyti sugriežtinti veiklos riziką ribojantys normatyvai ir kai kurioms kredito unijoms taikomi veiklos apribojimai lėmė nuosaikesnį kredito unijų augimą – lėčiau augo indėliai ir turtas. Tačiau mažėjo rizikingesnėmis laikytinų asocijuotiesiems nariams suteiktų paskolų dalis paskolų portfelyje bei didelių paskolų koncentracija. Atsižvelgiant į teigiamas tendencijas daroma išvada, kad darbo pradžioje iškelta tyrimo hipotezė pasitvirtino – kredito unijų veikla būtų pelningesnė sugriežtinus likvidumo ir kapitalo pakankamumo normatyvinius rodiklius ir reikalavimus paskolų ir kreditų teikimui.

Paskolų teikimas išlieka ne tik viena svarbiausių, bet ir viena rizikingiausių kredito unijos veiklos sričių. Tinkamai valdoma kredito rizika ir patikimas šio turto netekimo rizikos įvertinimo mechanizmas – svarbiausia kredito unijų sėkmingos veiklos prielaida. Kredito unijoms siūloma griežtinti reikalavimus ir išduodant kreditines korteles.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Makutėnienė D., Trifonova J. Smulkaus ir vidutinio verslo kaimo vietovėse finansavimo galimybės ir ypatumai. Vilnius: LŽŪU, 2008. P. 5-13.
2. Aleknavičienė V. Finansai ir kreditas. Vilnius: Enciklopedija, 2005.
3. Baršauskas P. Smulkaus ir vidutinio verslo politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. – Kaunas: Technologija, 2003.
4. Čekanavičius V. Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose. http://www.lidata.eu/files/mokymai/trast/Regresine_Analize_soc_tyrimuose.pdf
5. Damodaran A. Valuing financial service firms, 2009. <http://people.stern.nyu.edu/adamodar/>
6. Danilowska A. Credit as a Tool of Intervention in Agriculture, Polish Experiences // Social Research. 2008. Nr. 3 (13), 49–57.
7. Dima C., Corches R. f Non-Bank Financial Institutions. Types and Functions. Contemporary Readings in Law and Social Justice, 2013, Vol. 5(2), pp. 700–704.
8. Gudavičius S. Kredito unijų veiklos griežtinimas: baiminasi, kad už kelis kaltus sumuš visus. 2014. <http://vz.lt/article/2014/3/18/kredito-uniju-veiklos-grieztinimas-baiminasi-kad-uz-kelis-kaltus-sumus-visus#ixzz2xXZqu7rb>
9. Igarytė J., Ramanauskas J. Lietuvos kredito unijų sistemos vystymosi tendencijų ir perspektyvų vertinimas. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*. 2011. Nr. 4 (28), p. 51-58.
10. Finansinių rodiklių skaičiavimo metodika. http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/leidiniai/Rodikliu_skaiciavimo_metodika-final.pdf [2014-03-04]
11. Jasevičienė F., Miniotienė R., Stankevičienė V. Bankų rizikos: sisteminis požiūris. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000.
12. Ketlisol H.L., Brown K. Financing Aboriginal Enterprise Development. The Potential of Using Cooperatives Model. Occasional Paper Series. Centre for the Study of Cooperatives: University of Saskatchewan, 2009.
13. Kdzierski L. Decision in Finance Managment at Polish Financial Institutions – Credit Unions and the NATIONAL Credit Union. *Ekonomika*, 2007, Nr. 80.
14. Kėdaitis V. Koreliacinės ir regresinės analizės pagrindai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.
15. Kreditavimas naudojant “scoring” sistema. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/.../10.%20SCORING.doc

16. Kraujelis J. Komercinių bankų ir kredito unijų ūkininkams ir žemės ūkio įmonėms 2008–2010 metais suteiktų kreditų apžvalga. Vilnius: UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas, 2011.
17. Kredito unijų žinios. Prieiga per internetą: http://lku.lt/wp-content/uploads/2012/06/kredito-uniju-zinios_nr192.pdf
18. Lietuvos kredito unijos. Prieiga per internetą: <<http://lku.lt/apie-kredito-unija/kredito-unija-daugiau-nei-bankas/>>
19. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/kredito_istaigu_apzvalgos_2
20. Lietuvos banko valdybos 2009 m. kovo 26 d. nutarimą Nr. 38 „Dėl Kredito unijų minimalių paskolų vertinimo reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 42-1652.
21. Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 45-1288.
22. Lietuvos Respublikos Finansų įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 91-3891.
23. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 45-1289.
24. Lietuvos Respublikos indėlių draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 23-760.
25. Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 132-5354.
26. Mazūre G. Development of Credit Unions as Instrument for Expansion of Crediting. Proceedings of the International Scientific Conference: Rural Development, 2011, December 1, p. 136-143.
27. McKillop, D. G.; Briscoe, R.; McCarthy, O.; Ward, M.; Ferguson, C. Irish Credit Unions: Exploring the Gender mix // *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2003, Vol. 14, Num. 3, p. 339-358.
28. McKillop, D., Goth, P., Hyndman, N. Credit unions in Ireland: Structure, Performance & Governance. Dublin: Institute of Chartered Accountants in Ireland, 2006.
29. McKillop D., Ward A., Wilson J. The development of credit unions and their role in tackling financial exclusion. *Public money and management*, 2007, n. 27(1), p. 37–44.
30. Preidys G. Kredito unijų veiklos plėtros galimybės Lietuvoje. // Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje. Vilnius, 2011. P. 28-31.
31. Račkauskas M., Liesionis V. Kredito unijos narių finansinė elgsena atsižvelgiant į jų asmenines savybes. *Vadyba*, 2013, nr. 1 (22), p. 127-134.
32. Ramanauskas J. Šiuolaikiniai kooperatinės veiklos ypatumai. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 2013, n. 65, p. 95-108.
33. Ryder N., Chambers C. The Credit Crunch -Are credit unions able to ride out the storm? // *Journal of Banking Regulation*, Volume 11, Number 1, December 2009, pp. 76-86(11).

34. Saunders A., Cornett M.M. Financial Institutions Management. A Risk Management Approach. - McGraw Hill, 2008.
35. Sharipov I. Foreign experience of development of credit unions and opportunities of its application in Uzbekistan. Contemporary issues in business, management and education, 2011. Nr. 19, p. 253-263.
36. Stankevičius A. Kooperacijos principai – ar jie dar gyvi?//Kredito unijų žinios, 2003 m. Nr. 1 (28) , sausis-kovas, p. 2.
37. Šimkus G., Mendelevičius M. Lietuvos bankų paskolų pasiskirstymas pagal ekonominę veiklą finansinio stabilumo požiūriu. Pinigų studijos, 2006, n.2.
38. Taraila S. Kreditavimas: teorija ir praktika. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2001.
39. Uosis S., Terleckas V., Baldišis V. Lietuvos pinigų ir kredito sistemos koncepcija. Vilnius: Lietuvos žinijos draugija, 1989.
40. Vaškelaitis V. Pinigai: komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas. 43 t. Monografija. Vilnius: Lietuvos mokslas, 2003.
41. Ward A. M., McKillop D. (2002). Recognition Credit Unions Industry Progression
42. Гайдерова Е.А. Особенности государственного регулирования кредитных организаций в России. *Вестник БИСТ*, 2010, № 4 (8), декабрь, стр. 74-80.
43. Энциклопедия финансового риск-менеджмента. Под редакцией А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. Москва: Альпина паблишер, 2003.

PRIEDAI

Priedas 1 . Kredito unijų balansinė ataskaita (Iš viso) (tūkst. Lt)

	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
TURTAS (AKTYVAI)					
1. PINIGAI	8005,00	9616,00	12474,00	14788,00	16886,00
1.1. Banknotai ir monetos	8005,00	9616,00	12474,00	14788,00	16886,00
1.2. Kitos mokėjimo priemonės	-	-	-	-	-
2. LĖŠOS BANKUOSE	35885,00	60712,00	44784,00	80566,00	30389,00
2.1. INDĖLIAI	35885,00	60712,00	44784,00	80566,00	30389,00
2.1.1. Iki pareikalavimo	19823,00	35422,00	43105,00	76734,00	30389,00
2.1.2. Terminuotieji	16063,00	25290,00	1678,00	3832,00	-
3. LĖŠOS UŽSIENIO BANKUOSE	-	-	-	-	1,00
4. LĖŠOS CENTRINĖJE KREDITO UNIJOJE	177260,00	276473,00	312948,00	310200,00	292194,00
4.1. INDĖLIAI	170842,00	267768,00	301688,00	296816,00	275021,00
4.1.1. Iki pareikalavimo	85415,00	121701,00	139476,00	137899,00	132855,00
4.1.2. Terminuotieji	85427,00	146067,00	162212,00	158917,00	142167,00
4.2. Specialiosios lėšos	6418,00	8705,00	11259,00	13385,00	17173,00
4.3. PASKOLOS	-	-	-	-	-
4.3.1. Trumpalaikės (iki 1 metų)	-	-	-	-	-
4.3.2. Ilgalaikės (daugiau kaip metai)	-	-	-	-	-
5. LĖŠOS KREDITO UNIJOSE	298,00	1263,00	-	-	-
5.1. INDĖLIAI	298,00	1263,00	-	-	-
5.1.1. Iki pareikalavimo	-	-	-	-	-
5.1.2. Terminuotieji	298,00	1263,00	-	-	-
5.2. PASKOLOS	-	-	-	-	-
5.2.1. Trumpalaikės (iki 1 metų)	-	-	-	-	-
5.2.2. Ilgalaikės (daugiau kaip metai)	-	-	-	-	-
6. SUTEIKTOS PASKOLOS	599549,00	752098,00	933499,00	1122905,00	1027959,00
6.1. TRUMPALAIKĖS (iki 1 metų)	35031,00	26902,00	31850,00	41255,00	26063,00
6.1.1. KREDITO UNIJOS NARIAMS	29382,00	17939,00	18130,00	22491,00	14717,00
6.1.1.1. Juridiniams asmenims	-	-	-	2466,00	2530,00
6.1.1.2. Fiziniam asmeniui	29382,00	17939,00	18130,00	20025,00	12187,00
6.1.2. KREDITO UNIJOS ASOCIJUOTIEMS NARIAMS	5649,00	8963,00	13535,00	18764,00	11346,00
6.1.2.1. Juridiniams asmenims	5164,00	8602,00	13428,00	18745,00	11338,00
6.1.2.2. Fiziniam asmeniui	484,00	361,00	108,00	19,00	8,00
6.1.3. Kredito unijų asociacijoms	-	-	184,00	-	-
6.2. ILGALAIKĖS (daugiau kaip metai)	564518,00	725196,00	901648,00	1081650,00	1001896,00
6.2.1. KREDITO UNIJOS NARIAMS	482711,00	583346,00	681755,00	714151,00	714954,00
6.2.1.1. Juridiniams asmenims	-	-	20,00	-	-
6.2.1.2. Fiziniam asmeniui	482711,00	583346,00	681734,00	714151,00	714954,00
6.2.2. KREDITO UNIJOS ASOCIJUOTIEMS NARIAMS	81807,00	141850,00	219894,00	367499,00	286942,00
6.2.2.1. Juridiniams asmenims	61679,00	128823,00	213777,00	362322,00	284167,00
6.2.2.2. Fiziniam asmeniui	20128,00	13027,00	6117,00	5177,00	2775,00
6.2.3. Kredito unijų asociacijoms	-	-	-	-	-

7. DISKONTUOTIEJI VEKSELIAI	-	-	-	-	-
8. INVESTICIJOS Į VERTYBINIUS POPIERIUS	73172,00	133096,00	237261,00	412442,00	645722,00
8.1. Trumpalaikis (iki 1 metų)	21449,00	19761,00	20124,00	8005,00	10300,00
8.1.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės	20591,00	14275,00	15243,00	7144,00	8894,00
8.1.2. Lietuvos banko	-	-	105,00	-	-
8.1.3. ES valstybių narių ir EEE valstybių vyriausybių	858,00	5486,00	4777,00	860,00	1406,00
8.2. Ilgalaikis (daugiau kaip metai)	51723,00	113335,00	217136,00	404437,00	635423,00
8.2.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės	27980,00	85059,00	185289,00	309121,00	382744,00
8.2.2. Lietuvos banko	-	106,00	1021,00	807,00	2548,00
8.2.3. ES valstybių narių ir EEE valstybių vyriausybių	23743,00	28171,00	30826,00	94508,00	250131,00
9. INVESTICIJOS Į CENTRINĖS KREDITO UNIJOS KAPITALĄ	9679,00	10284,00	23111,00	26304,00	29688,00
10. ILGALAIKIS TURTAS (likutinė vertė)	15085,00	17628,00	33559,00	39860,00	49298,00
10.1. Materialusis turtas	14790,00	17257,00	33043,00	39068,00	48567,00
10.2. Nematerialusis turtas	295,00	371,00	516,00	792,00	731,00
11. UŽ SKOLAS PERIMTAS TURTAS	623,00	1966,00	6357,00	10733,00	19066,00
12. KITAS TURTAS (AKTYVAI)	13404,00	13763,00	24509,00	37973,00	33008,00
IŠ VISO	932960,00	1276900,00	1628501,00	2055771,00	2144212,00
ĮSIPAREIGOJIMAI, NUOSAVYBĖ (PASYVAI)					
13. ĮSISKOLINIMAI BANKAMS	29,00	-	-	2716,00	37908,00
13.1. Trumpalaikės paskolos (iki 1 metų)	-	-	-	2716,00	37908,00
13.2. Ilgalaikės paskolos (daugiau kaip metai)	29,00	-	-	-	-
14. ĮSISKOLINIMAI UŽSIENIO BANKAMS	-	-	-	-	-
15. ĮSISKOLINIMAI CENTRINEI KREDITO UNIJAI	45171,00	11858,00	21600,00	27080,00	33637,00
15.1. Paskolos likvidumui palaikyti	38,00	-	-	-	-
15.2. Kitos paskolos	45132,00	11858,00	21600,00	27080,00	33637,00
16. ĮSISKOLINIMAI KREDITO UNIJOMS	298,00	1263,00	-	-	-
16.1. INDĖLIAI	298,00	1263,00	-	-	-
16.1.1. Iki pareikalavimo	-	-	-	-	-
16.1.2. Terminuotieji	298,00	1263,00	-	-	-
16.2. PASKOLOS	-	-	-	-	-
16.2.1. Trumpalaikės (iki 1 metų)	-	-	-	-	-
16.2.2. Ilgalaikės (daugiau kaip metai)	-	-	-	-	-
17. ĮSISKOLINIMAI KREDITO UNIJŲ ASOCIACIJOMS	-	-	-	-	-
18. INDĖLIAI	773798,00	1083498,00	1405800,00	1822022,00	1868138,00
18.1. IKI PAREIKALAVIMO	118699,00	196108,00	270755,00	313244,00	388183,00
18.1.1. KREDITO UNIJOS NARIŲ	108497,00	179686,00	243095,00	283252,00	355884,00
18.1.1.1. Juridinių asmenų	289,00	4,00	13,00	25,00	-
18.1.1.2. Fizinų asmenų	108207,00	179682,00	243082,00	283228,00	355884,00

18.1.2. KREDITO UNIJOS ASOCIJUOTŲ NARIŲ	6520,00	11190,00	17968,00	21944,00	24270,00
18.1.2.1. Juridinių asmenų	5066,00	9622,00	16928,00	21037,00	23545,00
18.1.2.2. Fizinų asmenų	1454,00	1568,00	1040,00	907,00	725,00
18.1.3. Kredito unijų asociacijų	5,00	0,00	0,00	0,00	0,00
18.1.4. Kitų organizacijų	3678,00	5232,00	9691,00	8048,00	8029,00
18.2. TERMINUOTIEJI	655098,00	887390,00	1135045,00	1508778,00	1479955,00
18.2.1. KREDITO UNIJOS NARIŲ	620980,00	857086,00	1108397,00	1476949,00	1454457,00
18.2.1.1. Juridinių asmenų	276,00	-	5,00	209,00	-
18.2.1.2. Fizinų asmenų	620704,00	857086,00	1108392,00	1476740,00	1454457,00
18.2.2. KREDITO UNIJOS ASOCIJUOTŲ NARIŲ	30726,00	28211,00	23876,00	28639,00	21191,00
18.2.2.1. Juridinių asmenų	6945,00	9097,00	11822,00	18297,00	15628,00
18.2.2.2. Fizinų asmenų	23781,00	19113,00	12054,00	10343,00	5563,00
18.2.3. Kredito unijų asociacijų	758,00	687,00	656,00	598,00	201,00
18.2.4. Kitų organizacijų	2634,00	1407,00	2115,00	2591,00	4105,00
19. INKASUOTIEJI VEKSELIAI	-	-	-	-	-
20. KITI ĮSISKOLINIMAI	2122,00	28628,00	13988,00	14398,00	12185,00
21. SPECIALIEJI IR KITI REZERVAI	-	-	-	-	0,00
21.1. Specialieji atidėjiniai nebalansiniams straipsniams	-	-	-	-	0,00
21.2. Kiti rezervai	-	-	-	-	-
22. SUBORDINUOTOSIOS PASKOLOS	986,00	18449,00	25561,00	26002,00	28914,00
23. KREDITO UNIJOS KAPITALAS	110557,00	133204,00	161552,00	163554,00	163429,00
23.1. Pajinis kapitalas	107973,00	135751,00	177766,00	236221,00	208676,00
23.2. Privalomasis rezervas arba rezervinis kapitalas	8354,00	8207,00	7170,00	8339,00	11630,00
23.3. Atsargos kapitalas	0,00	323,00	585,00	4141,00	3458,00
23.4. Praėjusių metų nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	-875,00	-5752,00	-10073,00	-25135,00	-22064,00
23.5. Ilgalaikio materialiojo turto perkainojimo rezervas	-	-	51,00	51,00	51,00
23.6. Kiti rezervai	411,00	87,00	71,00	64,00	19,00
23.7. Einamųjų metų nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	-5307,00	-5412,00	-14018,00	-60128,00	-38342,00
IŠ VISO	932960,00	1276900,00	1628501,00	2055771,00	2144212,00

Priedas 2. Kredito unijų pelno (nuostolio) ataskaita (tūkst. Lt).

	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
1. PALŪKANŲ PAJAMOS	74097,00	83249,00	99082,00	114495,00	107971,00
1.1. Už lėšas bankuose	996,00	1042,00	819,00	1098,00	927,00
1.2. Už lėšas užsienio bankuose	-	-	-	-	-
1.3. Už lėšas centrinėje kredito unijoje	3939,00	4433,00	4880,00	3872,00	2433,00
1.4. Už lėšas kitose kredito unijose	60,00	38,00	15,00	-	-
1.5. Už paskolas kredito unijos nariams	56377,00	59765,00	64114,00	64436,00	55946,00
1.6. Už paskolas kredito unijos asocijuotiems nariams	8542,00	11886,00	18170,00	27072,00	27445,00
1.7. Už paskolas kredito unijų asociacijoms	-	-	-	-	-
1.8. Už vertybinius popierius	4183,00	6085,00	11084,00	18017,00	21220,00
1.9. Už diskontuotuosius vekselius	-	-	-	-	-
2. PASLAUGŲ IR KOMISINIŲ PAJAMOS	3403,00	4461,00	5645,00	6479,00	6921,00
2.1. Už pervedimo, atsiskaitymo ir mokėjimo operacijas	685,00	866,00	929,00	934,00	955,00
2.2. Už kreditavimo įsipareigojimus	1453,00	2235,00	3263,00	3894,00	4205,00
2.3. Kitos	1265,00	1360,00	1453,00	1652,00	1761,00
3. KITOS VEIKLOS PAJAMOS	3873,00	3633,00	6024,00	6774,00	5335,00
3.1. Stojamasis mokestis	119,00	156,00	169,00	205,00	256,00
3.2. Kitos pajamos	3753,00	3477,00	5855,00	6570,00	5079,00
4. REALIZUOTASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	423,00	443,00	450,00	8993,00	9516,00
4.1. Iš operacijų užsienio valiuta	423,00	409,00	415,00	295,00	425,00
4.2. Iš operacijų vertybiniais popieriais	-	34,00	35,00	8697,00	9091,00
5. DIVIDENDAI, GAUTI IŠ CENTRINĖS KREDITO UNIJOS	247,00	-	617,00	1,00	4,00
6. NEREALIZUOTASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	160,00	612,00	118,00	397,00	1400,00
6.1. Iš operacijų užsienio valiuta	147,00	63,00	542,00	227,00	-65,00
6.2. Iš operacijų vertybiniais popieriais	12,00	549,00	-424,00	170,00	1465,00
IŠ VISO PAJAMŲ	82203,00	92398,00	111935,00	137140,00	131147,00
7. PALŪKANŲ IŠLAIDOS	48292,00	49689,00	44843,00	53905,00	51112,00
7.1. Bankams	4,00	0,00	-	4,00	68,00
7.2. Užsienio bankams	-	-	-	-	-
7.3. Centrinei kredito unijai	3979,00	2197,00	1800,00	1972,00	1865,00
7.4. Kitoms kredito unijoms	60,00	43,00	15,00	-	-
7.5. Kredito unijų asociacijoms	69,00	51,00	25,00	19,00	12,00
7.6. Kredito unijos nariams	41214,00	45351,00	41241,00	50604,00	47765,00
7.7. Kredito unijos asocijuotiems nariams	2865,00	1834,00	1306,00	907,00	823,00
7.8. Kitoms organizacijoms	101,00	213,00	457,00	401,00	579,00
8. PASLAUGŲ IR KOMISINIŲ IŠLAIDOS	1039,00	1096,00	1600,00	4272,00	5707,00
8.1. Už pervedimo, atsiskaitymo ir mokėjimo operacijas	998,00	948,00	1237,00	1684,00	1716,00

8.2. Kitos	41,00	147,00	363,00	2588,00	3991,00
9. KITOS VEIKLOS IŠLAIDOS	2394,00	6457,00	5954,00	9780,00	11381,00
10. OPERACINĖS IŠLAIDOS	22451,00	23786,00	31389,00	42148,00	45664,00
10.1. PERSONALO IŠLAIKYMO IŠLAIDOS	14094,00	15332,00	18540,00	23685,00	26476,00
10.1.1. Atlyginimai ir darbo užmokestis	10670,00	11471,00	13939,00	17788,00	19890,00
10.1.2. Socialinio draudimo išlaidos	3346,00	3686,00	4503,00	5809,00	6500,00
10.1.3. Išmokos nenuolatiniams darbuotojams	45,00	79,00	89,00	44,00	18,00
10.1.4. Kitos išmokos	34,00	96,00	10,00	44,00	67,00
10.2. BENDROSIOS IR ADMINISTRACINĖS IŠLAIDOS	8357,00	8454,00	12849,00	18463,00	19188,00
10.2.1. Reklamos ir rinkodaros išlaidos	1040,00	748,00	2017,00	6168,00	3679,00
10.2.2. Įstaigos įrangos naudojimo išlaidos	221,00	307,00	516,00	856,00	827,00
10.2.3. Nuomos išlaidos	1005,00	1012,00	960,00	1467,00	1524,00
10.2.4. Kitos išlaidos	6091,00	6387,00	9357,00	9972,00	13159,00
11. AMORTIZACIJA IR NUSIDĖVĖJIMAS	1487,00	1560,00	1993,00	2485,00	2731,00
11.1. Materialiojo turto amortizacija	1439,00	1510,00	1936,00	2380,00	2603,00
11.2. Nematerialiojo turto nusidėvėjimas	48,00	50,00	58,00	105,00	129,00
12. VERTĖS SUMAŽĖJIMAS	12097,00	15641,00	41744,00	84327,00	52487,00
12.1. Paskolų	12097,00	15641,00	40086,00	81273,00	52547,00
12.2. Kito turto	-	-	1658,00	3055,00	-60,00
13. IŠLAIDOS ATIDĖJINIAMS	-	-	-	122,00	0,00
13.1. Nebalansiniams straipsniams	-	-	-	-	0,00
IŠ VISO IŠLAIDŲ	87759,00	98228,00	127523,00	197040,00	169081,00
14. MOKESČIAI	-249,00	-419,00	-1569,00	228,00	407,00
14.1. Mokesčiai į biudžetą	-251,00	-419,00	-1382,00	513,00	405,00
14.2. Kiti pelno mokėjimai	2,00	0,00	-187,00	-286,00	2,00
PELNAS (NUOSTOLIAI)	-5307,00	-5412,00	-14018,00	-60128,00	-38342,00